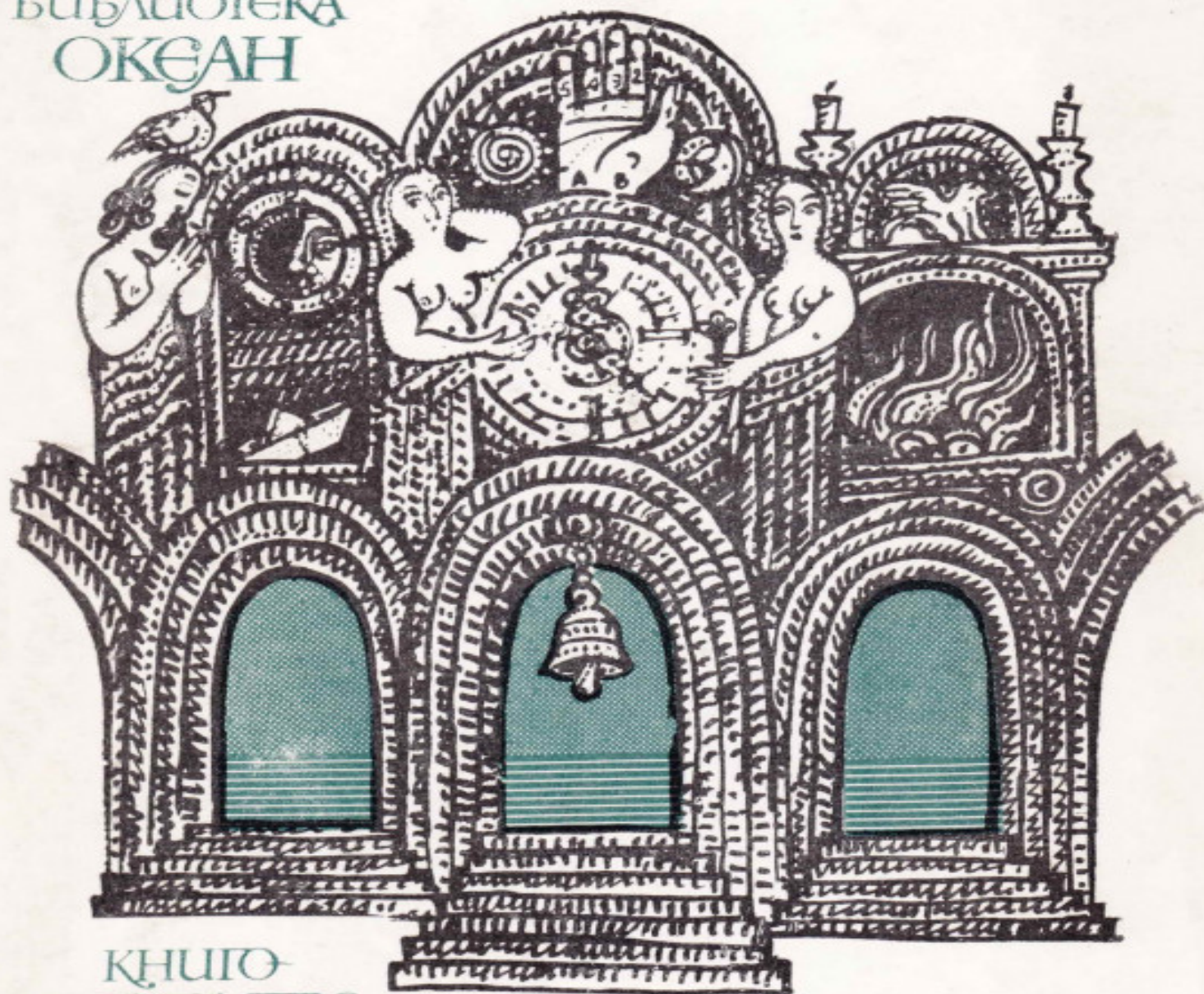

ЕМАНИЮЕЛ РОБЛЕС СЯНКАТА И БРЕГЪТ

БИБЛИОТЕКА
ОКЕАН

КНИГО-
ИЗДАТЕЛСТВО
Г. БАКАЛОВ
ВАРНА

ЕМАНЮЕЛ РОБЛЕС СЯНКАТА И БРЕГЪТ

Превод: Денка Дамянова

chitanka.info

„Морска обиколка“ е роман за трагичната съдба на един млад човек с душа, измъчена от кошмарите на последната война. Спасение от тях и осмисляне на живота той търси в труда, в приятелството и в любовта.

В новелите „На кея“ и „Сянката и брегът“ са уловени напрегнати, психически състояния, решени са важни социални и нравствени проблеми.

МОРСКА ОБИКОЛКА

I

Когато Жорж излезе от гарата, и с куфар в ръка се запъти към пристанището, на някакъв балкон на първия етаж зърна една жена, която се решеше седнала грациозно, с изопнати заоблени гърди, наведена глава и коси, които се спускаха отстрани като грива. Тя ги придържаше с едната си ръка, а с другата сякаш ги галеше с наслада, но за Жорж този жест доби еротично значение и го развълнува. Но едва бе отминал непознатата, когато установи, че тя беше възрастна жена с изпити устни и очи, наклепани с черно чак до бузите, както е било модно в началото на века. В изненадата си Жорж се спря напред тротоара с вдигнато лице и това привлече вниманието на старицата. За миг те се взряха един в друг през слънчевата покривка, която се спускаше помежду им като тънка завеса. Тя седеше неподвижно и го гледаше, без да мигне, с израз на деликатна, но безмилостна ирония, в която имаше някакво древно прозрение и внезапно смутен, Жорж продължи пътя си, като се бореше с желанието да се извърне още веднъж към балкона.

Сетне мина разсеяно край витрините, пълни с лъскави неща, а от грамофона-автомат на някакво кафене една мелодия на Франк Синатра го сподире чак до пристанището, мелодия пълна с носталгия и желание.

Току-що бе стъпил на вълнолома, когато зърна *Сен Флоран* привързан към кея между английска луксозна яхта и дълга моторница с либерийски флаг. Яхтата изглеждаше безлюдна, но вътре някакъв радиоапарат предаваше новини. Жорж прекоси мостчето и повика. Сетне почака, загледан в една двойка младежи — тя, дребничка и подвижна, имаше точно Мадлениния силует, но къде бе Мадлен сега, на коя далечна планета? — и той запали цигара. Радиото бе спряло. Девойката се смееше в обятията на приятеля си. Имаше блестящи очи. Мадленините бяха по-красиви, а погледът им свенлив и същевременно, да, същевременно бе някак бърз и проникателен. Бе се унесъл така, когато зад него хлопна врата и някой спокойно рече:

— Жорж Морер?

Беше Дара.

Носеше тъмносиня фланелка, гологлав, с ръка в джоба на дочения си панталон. Макар че никога преди това не бе го виждал, Жорж го позна благодарение на описанието, което му направиха в туристическата агенция. Носът сплескан, „малко меланезийски“, широките ноздри, черните очи и ниско остриганите коси отговаряха доста точно на описанието, също и пълните устни. Имаше в него някаква скална грубоватост. Светлината докосваше насеченото с бръчки чело и дебелината на бузите му. Той се зае да разпитва Жорж и от време на време извиваше глава с оная спокойна и величествена непринуденост на могъщите животни. Жорж разбра, че стоеше пред човек съвсем различен от него, сиреч затворен за импулсите, за терзанията, които мъчеха разсъдъка му, един лишен от съмнения човек, който навярно отдавна бе проумял невъзмутимо и без сътресения всички тайни на нашата участ.

В командната кабина Дара разгледа документите, които Жорж му бе предал. Ведно с плисъка на вълните откъм туловището на яхтата се чуваше леко скърцане, а на фона на небето отсреща се виждаха очертанията на стария град. Един ветроход с червено триъгълно платно, обло като портокал, се плъзгаше в рейда и Жорж си призна, че в края на краищата не му се искаше кой знае колко да замине. Ветроходът ли предизвика у него леко деморализиращо чувство за простор и опиянение?

Заобиколен с лъскави инструменти — компасът бе в прозрачен калъф, — Дара нещо правеше, отваряше чекмеджета, преглеждаше някаква преписка с удивително пестеливи движения — очевидно беше се нагодил към тесния свят на яхтата.

— Преводач ли сте по професия? — каза той на края.

— Случайно.

— Мога ли да знам какво работите всъщност?

— Изкарвам си хляба, както дойде.

— Ваша си работа.

— Немски обаче знам, понеже съм го учил сериозно, а за италианския имах предостатъчно време за учене на неаполитанския фронт.

Порази го собственият му глас, бе някак изпълнен с отколешно озлобление.

— Това не ме интересува, — каза Дара. — То си е ваша работа и на агенцията.

Той редеше грижливо листата, а Жорж намери за уместно да добави, като се усмихна насила:

— Войната обърка следването и плановете ми.

— Тя свърши отдавна.

— За мене не е.

Мълчание. Над мачтите прелитаха чайки. Малчугани се гонеха по вълнолома. Сетне Дара се обади:

— Разбирам какво искате да кажете. — Той също се усмихваше, приспивайки едното си око. — Все някой, ден ще се съгласите на примирие!

Последните реплики си размениха престорено шеговито, но туй не сближи двамата мъже. Светлината на залеза влизаше през стъклата и сякаш издуваше устните на Дара като две гумени ивици, придаваше им някак неодобрителен израз. Въпреки че не отдаваше значение на мнението на Дара, той долови, че в неговите очи заприличваше на изпаднал тип. А ставаше дума за нещо съвсем различно. Дара добави, че екипажът се намирал на сушата, а пътниците трябвало да се качат на кораба в други ден заранта.

— Те са четирима, а ние имаме седем каюти. Можете да заемете последната в дъното, та да сте под ръка на тия добри хора.

Жорж си обясни сега откъде идваше неговото разкаяние. Някак подсъзнателно си казваше, че греши, като заминава, че навярно оставя зад гърба си много неопитани възможности и че този нов опит вероятно ще се окаже също тъй измамлив, както и много други.

— Плавали ли сте досега? — питаше Дара.

— Четири-пет пъти с презокеански кораб.

— Искан да кажа: как понасяте пътуването по море.

— Прилично.

— Толкоз по-добре. Толкоз по-добре за всички.

Той стана, Жорж също и тогава съгледа редицата от яхти и техните отражения във водата. Тази гледка увеличи неговата печал. Огледа *Сен Флоран*: късият бял комин с червен пръстен наоколо, малката мачта подобна на копие, платнените кресла и си каза, че

сигурно зле насочва своя живот. Но преди да се върне в града, той слезе в каютата си, остави там куфара (ама че беда, една от скобите взела да се поддава!), хвърли поглед към мощните дизелови мотори, които светеха в полумрака на машинното отделение, и постоя малко в трапезарията, цялата облицована с кожа и дърво с топъл цвят на мед. Сетне се качи отново на палубата, където го чакаше Дара, обърнат към вълнолома, с ръце в джобовете, с дебел врат и издути от мускули плещи, човек-скала, твърд и несъкрушим. Думата се повъртя за миг в ума на Жорж, докато вървеше по кея. Спомни си за един немски гренадир, когото заровиха край някаква разрушена ферма недалеч от Сюйо, на брега на Гариляно, в една утрин, която миришеше на топла стомана и преорана земя. Каската, средновековната каска на Вермахта, бе паднала и черепът на мъртвеца се подаваше също тъй корав като на Дара, същото каменно чело. „Хайде де, каза си той, никой не е несъкрушим, никой.“

От Кан, 20 юли, до Серж Лонжро, Париж. Чуй, Серж, седнал съм на терасата на малък бар на булевард „Кроазет“, съвсем близо до Двореца на фестивалите. Свечерява се, а плажът още е пълен с къпеци се. Напуснах Париж, без да дойда и ти стисна ръка. Бях в мрачно настроение и предпочитах да ти спестя тая мъка. На това място Жорж вдигна очи да погледа група млади жени в бански костюми. Светлината милваше загорелите им тела. Като дълги сребърни риби трепкаха на небето последните слънчеви лъчи. Тия светлинки, тия къпеци се голи весели жени, теменуженото море, виковете на младежите сред вълните и прохладата на свечеряването го настроиха лениво. Серж, по-добре ще е в тоя миг да се хвърля във водата, вместо да ти разправям всичко, което ми минава през главата, но имам нужда да ти доверя много неща. Изоставих Джими Лорню по причини, които ще ти обясня. Хич не е весело да се окажеш без работа в началото на лятото. Подписах договор с една туристическа агенция като преводач. Започвам с пътешествие на борда на една яхта. Агенцията

притежава две такива в Кан и една по-голяма флотилия в Палма де Майорка. Ще обиколим Италия и Сицилия. Преди малко поразгледах кораба и се срещнах с неговия капитан на име Дара. Ще имам работа с четирима пътници, които са платили за тая обиколка цяло състояние. Става дума за две съпружески двойки, едната французи, другата немци, вероятно свързани с приятелство, а най-вече с общи сделки в производството на машинни масла и смазки. Отново спря да пише, тоя път се пренесе в Марсилия, по времето, когато почистваше парни котли. Въоръжен с малък чук и защитен със скафандър от грубо платно, той прекарваше цели часове сред звъна на удряните с чук ламарини. Имаше чувството, че живее в камбана. Нощем го спохождаха кошмари, един от тях го мъчеше най-често, като го оставяше да виси на въже, спуснато край шеметно висока стена. Тя се тресеше все по-силно и по-силно, на края го разлюляваше и заплашваше с политане. Вторият аперитив тласна мислите му и той продължи да пише. Знаеш ли какво още, Серж, не обичам морето. Толкоз по-зле за Бодлер. Винаги, когато съм се качвал на кораб, съм изпадал в тревога, не от туй, че си представям етажите вода под краката ри, но тия две пустини, небето и морето, ме навеждат на размисъл за тази планета, която не е наша, и за нея ние сме някаква си биологична случайност. Ще ми възразиш, че това впечатление може да е само признак на скрита морска болест и ще изчезне с хапче „нотамип“. Серж, не се шегувай с подобни неща и признай, че аз съм едно градско животно, че принадлежа на големите успокоителни градове, с гъмжило от хора, с много светлини, много лица, където ме блъскат много хора. Имам склонност към падините, старите площади, многолюдните улици и всички места, където мога да се окъпя в тълпата. Имам нужда от причестяване, Серж. Вече съжаляваше, че промени тона и постоя загледан в една двойка мъж и жена, които се караха глухо на съседната маса, той в сиво сако и бял панталон, тя в кокетна зелена рокля, около

шейсетгодишни и двамата, с изнурен вид. Сетне си поръча нов аперитив. *Разправям ти какво ли не, Серж, но трябва да ти опиша душевното си състояние в този момент. Истина е, че много пъти досега съм напуснал работа. Недей казва веднага, че е наследствено непостоянство, още по-малко пък — ненормално дълго юношество. Много време посветих да възпитавам личността в себе си до она предел на младостта, когато войната ме грабна за три години. И не друга война дия, а топлина ми липсва. Отново спря. Ох, трябваше да отбягва да говори дълго за войната на Серж, раняван два пъти на италианския фронт, който отхвърляше това „съзнание на бивш боец“, както го наричаше. И аз като тебе излязох от войната и се завърнах в един свят, дето господари са парите. Не, не си пожелавам да живея постоянно сред изключителни неща, но откак се демобилизирах, това съществуване, впримчено в абсолютно неоправдани обязанности, тия дни и ноци, които се нижат стремглаво, а не носят нищо ново — всичко ме изкарва из нетърпение. И както на каменисто поле не могат никога да покълнат дори най-хубавите зърна, също тъй става и с мен. Изпразни чашата, избърса потта от челото си, като гледаше плажа. Серж, знам, че душата ми не е безсмъртна. Ала остава главният въпрос: какво мога да правя с нея? Не се стремя да бъда вечен, нито пък си градя подобна илюзия, но бих искал да се убедя, че съществувам. Целуни от мен Силвия и малчугана. За теб — моята приятелска обич. Алкохолът ловко размотаваше в него дълги разноцветни ленти и той изпита желание да продължи своя монолог.*

Първи П. П. — Знай, че срещнах една млада особа на име Мадлен. Държи магазинче, където продава дребни нещица, изработени от нея: кукли от плат, книжни цветя, чанти от мъниста, рисувани шалчета. Въпрос на въображение, добър вкус и неповторими пръсти. Много пъти излизахме заедно и точно преди заминаване открих,

че с нея всичко изглежда просто и красиво като лист от дърво, като птиче перо. Не ми се смей, Серж, върна ли се, ще ми платиш за това.

Втори П. П. — Още нещо чуй. Ти мислиш, че страдам повече от много други, като гледам как светът се върти и вече не можеш го спря. Не, приятелю, не е това. Мисля, че не страдам даже и от неспособността си да разбере защо се върти. А страдам всъщност затуй, че никак не знам за какво съм на тоя свят аз, Жорж Морер, бивш студент, бивш фабричен работник, бивш пожарникар, бивш нощен пазач, бивш секретар на театрален деятел и удивителен мошеник, а сега и бивш екскурзовод-преводач, преди още да съм започнал, тъй малко склонен съм подир войната да се опра на нещо за в бъдеще.

Трети П. П. — Всъщност, ако нещо ми се иска тая вечер, то е да седя на терасата на малкия бар, откъдето ти пиша тези шуротии, да гледам как се ниже тълпата пред очите ми и да чакам някакво откровение. В Италия нашият капитан винаги ни казваше преди атака, че животът няма значение и щом всеки от нас се проникнел дълбоко от тая истина, щял безстрашно да срещне туй, което предстояло. Това говедо не бе проумяло дори това, че най-хубавото в нас бе съзнанието за невъобразимото богатство, което всеки от нас залагаше в тоя миг.

Четвърти П. П. — Ние убихме бога и ето че всички осиротяхме.

Жорж прибавя на кои адреси можеше да му пише неговият приятел и сложи листата в плик. Огромна бакърена плоча се извисяваше сега на запад. Цялото море бе добило синкава белота, набраздена с по-тъмни течения. Един самолет се спускаше към Ница.

До госпожица Мадлен Аслен, Париж. Скъпа Мадлен, ето че се запознах с моя кораб и неговия капитан. Пътниците ще дойдат при нас утре. Мисля, че ще

отплуваме преди обед. Капитанът прилича на планина и нали разбирате, невъзможно бе да я избродя за толкова малко време. Скъпа Мадлен, намирам се на „Кроазет“ срещу морето, и бих желал да сте тук, до мен... Спря да пише. Това пояснение далеч не изразяваше неговите бурни чувства към Мадлен. Тоя безкраен здрач поражда у мен впечатлението, че се намирам в гигантски сапунен мехур и щом направя рязко движение или просто ме споходи нечиста мисъл, мехурът ще се спука и с него ще се разпилеем в тия славни безкрайни пространства. Спомняше си, че бе причинявал мъка на жени и дори е бил несправедлив поне с една от тях, а тя несъмнено го обичаше. Спомняше си, че тя бе плакала пред него, ала туй не го трогна, нито го разнежи. „А щом едно същество ви обича, то е безкрайно скъпо, нали?“ Беше си тръгнала (тоя поглед, когато на стълбицето се извърна!), казвайки му, че бил жесток, но какво знаеше тя за истинската жестокост? В себе си той не чувствуваше жестокост, а нещо друго. Раздялата с тая млада жена бе единственият случай на мъчително скъсване. Случваше му се от време на време да пише дори на някоя от бившите си любовници, без много да се пита още ли му бе предана. Ала тя бе част от миналия му живот, принадлежеше на едно поле в самия него, бе му помогнала тъй или иначе да се оплоди или разцъфти и някой ден той се обръщаше към тоя спомен с неочаквана пламенност. Ала сигурен бе, че с Мадлен всичко ще бъде различно. Тя беше от неговата раса, от тия същества, които очакват, че за тях животът ненадейно ще се разпукне като ослепителен огнен цвят. Скъпа Мадлен, последната вечер вие ми казахте, че постоянно съм обикалял в кръг вътре в себе си. О, не, аз отчаяно кръжа вън и се мъча да се върна най-сетне в себе си и да намеря отново каквото съм загубил: извора на моите стремежи и пътя на моите желания. Прекалено литературно, си каза той, недоволен, че не е постигнал желания тон. Изпразни нова чаша на две глътки и продължи да пише. Понякога си мисля, че скришом нейде ме очаква голямо щастие. И си представям

*това щастие в лека рокля и развяни коси, поглежда ме
мълком зад зелените стени на тайнствена градина и знам
отнапред, че има очи като вашите.*

Сега пък изпаднах в стил „сърдечна поща“. И така да е! По-късно ще ѝ напише по-хубаво писмо. Писа още: *обичам ви* и щом затвори плика, му хрумна един послепис: Скъпа, красива Мадлен, добре е да знаете, че имам ръце на убиец, но се отказа. Алкохолът никак не му помагаше и той знаеше това. Ала кому да разкаже как един ден през пролетта на хиляда деветстотин четиридесет и четвърта, напредвайки задъхано от Сан Козмо Дамиано близо до Кастелфорте, запрати граната в един бункер и разкъса на парчета четиримата му защитници вътре? Нека си казва, че има виновни за тая каша от човешка плът! Едно око се бе пръснало и залепило в стената! Като в „Гран Гиньол“, казвате вие? Но, миличка, в Париж театърът с това име затвори напълно вратите си след войната, *nicht war*^[1]. Най-хубавият му спектакъл и най-кървавият всъщност не изглеждаше ли пасторален в сравнение с... Боже, как сгреши, че пи толкоз много! Излезе от бара, пусна писмата си пътъом в първата пощенска кутия и тръгна да дири някакъв ресторант.

---

[1] Nicht war — Нали? (нем.). ↑

II

„Като не сте професионален преводач, тогава какво работите всъщност?“

По обед всички се бяха събрали в трапезарията на *Сен Флоран*, плуващ от Ница в открито море. Всички, това ще рече Мишел Жонар и жена му Мари-Луиз, Ерих Хартман, капитан Дара и в дъното на масата Герда Хартман редом с Жорж. По предложение на Мишел Жонар по време на обедата от грамофона се разнасяше тихо религиозна музика. Прислужваше им готвачът-стюард Сантели от Тулон, строго облечен в бяло като хирург, а и погледът му такъв, остър и замислен едновременно. Въпросът бе задал Мишел Жонар. Жорж се почувствува неприятно, че го вкарват в центъра на разговора по този начин. От самото начало Ерих Хартман го бе похвалил за качеството на неговия немски език и даже бе доловил в него малко пруски акцент. Жорж сигурно щеше да предпочете да се храни с екипажа, но би останал с пожеланието си, тъй като работата му го свързваше именно с четиримата пътници, а с Герда Хартман, която не знаеше друг език освен нейния, беше истинско мъчение. Впрочем бяха го турили до нея, само за да превежда по нейно желание думите, които се разменяха.

Мишел Жонар чакаше отговор, но продължаваше да реже печеното си в порцеланова чиния с позлатен ръб, боравейки с царствена лекота с нож и вилица и Жорж каза, като гледаше Дара:

— Продавач съм на птици.

Последваха възклицания и Жонар, изненадан като другите, престана за миг да движи дългите си ръце е изпъкнали вени.

— Наистина ли? — каза Ерих Хартман. — Птици, а?

— Домашни, предполагам? — каза Жонар и скъпоценният камък на пръстена му блесна зло.

— Само феникси — отвърна учтиво Жорж.

Бе почувствувал веднага антипатията на този шегобиец и се пазеше от него.

— Какво говорите? — каза Мари-Луиз. — Нима съществува такова нещо, Морер?

Тя носеше лятна рокля с широко деколте и огърлица от ситни раковини, подобна на тези, които Мадлен излагаше за продан в магазинчето си. Нежната ѝ тъмнокоса глава бе някак странно сглобена и се движеше отривисто, тъй че лицето ѝ се обръщаше ненадейно към един или друг събеседник.

— Такова нещо съществува, госпожо, и то е еднакво удобно за продавача и за купувача.

Сега никой не зададе въпрос, а над дрънченето на вилиците музиката звучеше все по-бавно и по-задушевно, изпълнена някак неочаквано с мистичен плам. Вълнообразна светлина струеше през илюминаторите.

— Вечерта ви давам една торбичка, тя съдържа само пепелта от птицата. На заранта отваряте торбичката и фениксът се възражда пред очите ви...

— Ach so?^[1] — каза Ерих Хартман.

— От този миг вие само го слушате като говори.

— Значи може и да говори? — каза Мари-Луиз Жонар, като се смееше.

— Предимно френски език, госпожо, той, както знаете, е езикът на любовта.

— Преведете, преведете — молеше се Герда Хартман и Жорж се наведе към нея, а музиката в това време се разгръщаше в едно звучно пеене, един химн, тържествен и страстен.

Мишел Жонар продължаваше да се усмихва с навадени очи. Имаше къс гръден кош и плешив череп с еднообразен розов цвят. В погледа му, в гънката на устните му неизменно трепкаше подигравателен израз. Личеше, че обича да прави за смях ония, които бяха или нискостоящи, или не успяваха да отвърнат на неговите остроти. Още сутринта Жорж бе схванал, че ако отстъпи, ще стане любима мишена за Жонар и той ще се стреми да блесне в очите на другите за негова сметка. Лесно се напипва в човешката личност оная малка цинична основа, често свързана със стремежа към господство и могъщество. Ала Жорж, с неговото работническо потекло, знаеше да запазва известна резервираност в присъствието на властници, господари, собственици, полицаи. Знаеше още и това, че в противовес,

тая резервираност можеше да се обърне в агресивност и дързост. В тоя случай той успя да овладее нервите си.

От своя страна Хартман следеше с неотслабващ интерес само туй, което ядеше и пиеше. Той се осведомяваше от Сантели, разпитваше подробно за местните вина и често прибягваше до Жорж, тъй като знанията му по френски език не бяха достатъчни. Посребрените коси, лепнати отстриани на две симетрични ивици, му придаваха малко старомодната изисканост на господин фон Папен. Обратно на Жонар, който, изглежда, все дебнеше събеседника си, сякаш търсеше да напипа слабите му страни, Хартман обичаше да поддържа дистанция между себе си и останалите. Тогава изглеждаше тъй, сякаш не знаеше за присъствието им и потъваше в размисъл, който изключваше околните. Имаше сиви стъклени очи и костеливи ръце, покрити целите с петна. Обичаше копринените шалчета и дори на маса си слагаше едно край врата, завързано със заученото нехайство на филмовите каубои. Когато говореше френски, се колебаеше за някои думи, сякаш бяха залепнали в устата му. Общо взето, си придаваше ледено учтив вид и правеше изключение само за Жонар, с когото най-често поддържаше умерено сърдечен тон.

Дара почти не говореше и Герда забеляза неговата сдържаност.

— Жорж, питайте нашия капитан дали е женен.

— Женен е, госпожо.

— А какво мисли жена му за неговите дълги отсъствия?

— Приела ги е някак, предполагам.

— Искате да кажете, че се е примирила?

Русокоса и розова, Герда Хартман бе, както и Мари-Луиз Жонар, около четиридесетгодишна. Тя също носеше лятна рокля, която прилепваше плътно в кръста, но изцяло откриваше великолепните й рамене. Светлите, леко изпъкнали очи и сочните устни засилваха изражението на блажен покой по лицето. Може би носът бе малко по-едър за вкуса на Жорж, но все пак тя му допаднаше повече от Мари-Луиз, особено с тая нейна весела наивност, поради която се удивляваше на всичко.

— Разпитайте го, Жорж, разпитайте го за морски приключения. Сигурно знае много.

Отначало Дара поиска да се измъкне, но така го притиснаха, че на края разказа как при първото му пътуване на борда на *Сен Флоран*

пътници били половин дузина шведски студентки. През цялата обиколка девойките прилагали идеален нудизъм, а това чувствително повишило нервността на екипажа. Дара много внимавал при среща с друг кораб да се отдалечава на нужното разстояние. Маневрата много забавлявала госпожиците. По обяд яхтата спирала заради тях и те плували наоколо ѝ в най-естествената си външност.

— Възхитително, възхитително! — извика Герда Хартман и тутакси почервения.

Поискаха нов анекдот и Дара с принудена любезност склони и си спомни за един доста ексцентричен пътник, богат ирландец, който сам определил маршрута си, а половината път си стоял затворен в каютата и двамата с жена си се наливали с алкохол. И тъкмо корабът навлязъл в устието на един канал в околностите на Корфу, нашият ирландец изникнал на палубата и поискал да му поверят кормилото. Намерил кога! Уговаряли го, изреждали му сегашните мъчнотии, обещавали му какво ли не за по-късно, ала пияницата се разсърдил, хвърлил се към кормилото, сграбчил го и не го пускал, вкопчен за него като в уличен фенер, без да подозира, че главният механик Ранжион, предупреден съответно, спрял моторите. Дълго още стискал кормилото и искал да му правят път, сякаш свършено пустото море му се виждало задръстено с кораби. На края се изтощил и заспал, а двама здравеняци от борда го свалили в каютата му.

— Браво! — каза Герда, която успя да проследи в превод целия разказ, грациозно свела глава към Жорж. Мари-Луиз Жонар каза на свой ред, че капитанът навярно има в колекцията си някоя драматична история. „Не, отвърна той, никаква, поне откак плавал на яhti за туристически обиколки.“

— А преди това?

Сантели току-що бе сервираше в голяма кристална купа разни заледени плодове. През отдушниците с леки вихрушки навлизаше бризът и разбъркваше косите на Герда, а тя ги оправяше от време на време и с точно движение ги прибираше зад ушите си, украсени с дълги коралови обици. Дара бе затруднен отначало, но започна. Две години преди войната той плавал като помощник-капитан на борда на смесен товарен кораб, който превозвал емигранти по линията Марсилия-Буенос Айрес. Подир Дакар сред малките деца се появила епидемия от непозната болест. По съвета на лекаря капитанът наредил

да ги отделят от останалите пътници. Родителите, приели тази мярка срещу обещанието да посещават веднъж дневно лазарета. Още на другия ден било отменено и това посещение, а железната преграда, която отделяла палубата на емигрантите от останалата част на кораба, била затворена. Това решение разярило родителите и те протестирали. Капитанът трябвало да приеме на мостика техните делегати. Ала как може истината да не блесне. Всеки ден дърводелецът сковавал набързо малки ковчези с оловен баласт, а нощем ги пускали в мрачните води. Станало тъй, че епидемията, която в началото не ги тревожела много, тъй се засилила, че се обърнала в бедствие. Смъртността рязко се покачила, ала никой не смеел да съобщи на семействата за сполетялото ги нещастие. Мъчно е да кажеш истината на онези, които вярвали, че синовете им са още живи, а те отдавна почиват в бездните на Атлантика. И този, който капитанът посочил да застане пред разбунтуваните емигранти, бил Дара. Въоръжени с желяза, те искали децата си неудържимо, мъчели се да изкъртят железната преграда, която ги разделяла от карантинното отделение, а когато зад преградата се появил Дара, нещастниците крещяли право в лицето му и оскърбления и заплахи. Всички го гледали с омраза и ужас и той съзнавал, че им се привиждал в образа на прословутия ангел на смъртта. Само да пристъпи преградата и изрече истината, и щели на място да го линчуват. Изпитвал само състрадание към горките хора, но прикован от тия лица, от тяхното безумно отчаяние, той пристъпвал, без да знае какво да им каже. Едни го молели, други го ругаели или се мъчели да го ударят. Желязната преграда се разклатила и огънала под нарастващия натиск. Най-сетне ги накарал да млъкнат. Докато им говорел за опасността от заразата, за задълженията на капитана и потребността от взетите мерки, те го слушали внимателно, но щом стигнал до тридесет и двата малки трупа, погълнати от морето, налетели го още по-диво и свирепо. За да ги обуздаят, прибегнали до множество пожарникарски маркучи. С голяма мъка изблъскали нападателите до мястото между двете палуби, но те заплашвали капитанския мостик, та се наложило да пречукат неколцина.

— Ужасно — каза Мари-Луиз Жонар и остави четвърт ябълка в чинията си.

За да не смуцава разказвача, Жорж се бе навел към ухото на Герда и превеждаше едно след друго шепнешком. Нейното стегнато

рамо и изящно потъмняла кожа бяха съвсем близо до устните му. На Герда тоя разказ се видя много трогателен. Тя пожела да узнае от каква народност са тия нещастници и Дара отвърна, че, всичките произхождали от Средна Европа и бягали от хитлеровите гонения.

Последва мълчание, което Мишел Жонар наруши.

— Евреи — каза той с равнодушния глас на човек, който никога не се поддава на вулгарни чувства.

Дара се извини пред дамите. Искаха от него някакво драматично събитие от моряшката му служба, а той не можа да им предложи даже едно нищожно корабокрушение или някоя величествена буря. Повече не го и молиха.

Всички се прехвърлиха на задната палуба за кафето и напитките, освен Дара, който трябваше да смени помощника си в командната кабина. Мишел Жонар се погрижи да пренесе магнетофона си, който можеше часове наред да свири религиозна музика, и пусна няколко изпълнения на орган.

А Хартман се бе въоръжил с една карабина, собственост на капитана, и от платненото си кресло малко настрани от другите стреляше за развлечение по чайките. Отначало им хвърляме късчета хляб в браздата подир кораба, за да ги примами, а сетне убиваше първата, която се спуснеше към водата. От лявата страна на кораба се нижеше брегът в сиво и зелено, а слънцето запалваше искри по стъклата. Никакъв облак в небето, ще речеш синя хартия. Късият лай на карабината пронизваше рецитала за орган. Герда изказа пожелание да се задържи хубавото време и запали цигара, като протегна устни с наслаждение. Точно тогава Ерих Хартман помоли Жорж да му зареди нов пълнител. Този малко сух тон не се понрави на Жорж, но той го послуша. Една ранена чайка пляскаше с крила, повлечена от водовъртежа на витлото. Обезумели от ужас, останалите се олюляваха във въздуха или завиваха рязко с техния пронизителен писък. Като зареди оръжието пак, Хартман поднови играта си. Жорж се канеше да се оттегли, когато от люка на машинното отделение му подвижна главният механик Ранжион. Лъсналото му от пот лице кипеше от възмущение.

— Вместо да лакейничите — каза той на Жорж, — по-добре посъветвайте господаря си да остави на мира горките животни!

Каза го високо. Възможно бе Ерих Хартман да го е чул, но по вида му не пролича нищо и той продължи да стреля, като че още по-усърдно.

---

[1] Ach so? — Ах, да? (нем.). ↑

III

Тялото на Мари-Луиз Жонар се отразяваше до кръста на дъното на Аквариума, а там някакви същества се движеха в студената светлина на морско дъно. Герда Хартман бе пожелала да разгледат океанографския музей по време на престоя им в Монако, а съпрузите останаха на борда да чуят борсовия курс по радиото. Мари-Луиз носеше жълта блуза, зелен панталон и скъпи златни сандали. Герда беше си останала с роклята без ръкави, прилепнала плътно в бюста, и поли, разперени във венец. Дамското общество винаги се нравеше на Жорж, ала този път му бе малко тягостно. Когато напускаха *Сен Флоран*, Мари-Луиз Жонар му бе подала с властен жест една плажна чанта, натъпкана с какво ли не, и то в секундата, когато Жорж се канеше да ѝ предложи вежливо услугите си при носенето. Настроението му тутакси се развали, но по-късно си обясни тая своя реакция с прекалено изострената си чувствителност. Но Дара и Ранжион бяха се облакътвили на преградата и видяха тази сцена. Стори му се, че погледите им бяха леко подигравателни. Може да е дребна работа, „много бързо кипвам!“, но може и думата „лакей“, изпусната от Ранжион, да се е загнездила вече в умовете на всички.

Както и да е, Жорж бе недоволен от себе си. „А те на мое място как щяха да постъпят?“ А щеше ли Мари-Луиз да се държи по същия начин с хора като тях? Дълго се бори с озлоблението си, докато се успокои. Герда Хартман искаше исторически сведения за Княжеството и Жорж изреди съдържанието на специалния пътеуказател (поверен му от агенцията), но погрешно представи двореца на принца като генуезка крепост от XVI век вместо от XVIII и като не можа да си спомни кой бе архитект на Казиното, хладно го приписа на своя приятел Лонжро.

— Наистина, вие добре говорите немски. Как сте го учили? — каза Герда Хартман.

— На възглавницата, госпожо.

— Най-добрият начин, nicht war?

И Герда се засмя от душа, а Мари-Луиз попита:

— Защо се смее тя?

— Иска да знае как съм научил нейния език.

— Добре правите, като я забавлявате. Тя обича оптимизма и отбягва тъжните хора, сякаш ще я заразят. Скоро ще я покорите, ако вече не е станало.

— Какво каза тя? Какво каза тя? — попита Герда Хартман.

— Мисли, че ви ухажвам, госпожо.

— А вие какво отвърнахте?

— Че опазвам задълженията си на преводач, а това, уви, не значи да „превеждам“ и собствените си чувства.

— Жорж, вие сте очарователен, но тя може би предпочита да се интересувате повече от нея, а не от мене?

Сега тримата се изкачваха по покрития с борове склон, който извеждаше на площада. Пари се стелеха над морето между носовете, а долу в пристанището, недалеч от кораба *Кристина* на милиардера Онасис, се виждаше *Сен Флоран*, кацнал на зелената вода.

— Обичам дърветата — каза Мари-Луиз и без никаква връзка предложи на Жорж да се грижи за едно голямо владение на мъжа ѝ в Руанския край, като го уверяваше, че ще успее да му издействува изгодна заплата.

— На тая възраст вие не може да живеете все така — каза тя.

Гласът ѝ бе пълен със състрадание. Жорж поблагодари, увери я, че е трогнат от нейното доброжелателство, но изрази съмнение, че тая важна длъжност няма да му допадне.

— По какви причини няма да ви допадне?

— Поради задължението да ви нося пакетите, госпожо.

— Ах, разбирам — каза тя. — Е, хайде, върнете ми бързо чантата!

Той отказа, а Герда се зачуди на острите им реплики. В горския храсталак маранята бе наситена с мирис на борова смола. През дърветата взе да се провижда булевард, наводнен от туристи, и една скала стръмна като стена с петна от храсти по нея.

В Аквариума, все с тая чанта в ръка (на връщане можа да се убеди, че не послужи за нищо!) Жорж почти не се интересува при вида и на най-странните риби, затова пък нито за миг не престана да наблюдава Мари-Луиз. Застанала бе пред един по-слабо осветен басейн, силуетът ѝ се очертаваше на зеленикавото дъно, но там сега не

личеше никакъв живот. Тя обаче се вглеждаше тъй съсредоточено, че той можа да се приближи, без да я смути. В една кухня в скалата, зад няколко коралови клонки, се бе стаило някакво същество, виждаше се само едното му око — голяма черна точка със сив желатин наоколо, ала погледът на това око сякаш опипа сърцето на Жорж като връх на дълга игла.

В пристанището на Сан Ремо влязоха късно вечерта, близо един час след вечеря. Хартман и Жонар пушиха пурите си на палубата, Дара стискаше щурвала, а двете жени се приготвиха в каютите. Светнали с всичките си фарове, колите летяха по крайбрежния път, сетне се стопяваха в светлия прах над града. Малко по-късно в Казиното Ерих Хартман губеше на рулетката, но запазваше тая своя маска на стар унил пес. Носеше бял смокинг, а Жонар и Жорж тъмни костюми. Дамите бяха във вечерни рокли. Те играха, но скоро се умориха и отидоха при дансинга, придружени от Жонар. Жорж остана до рулетката, заинтригуван от поведението на някои играчи. Един стар господин с лице на зиморничав зъл дух, покрито с бръчки и вдигната на качул коса, изглежда, че добре се забавляваше, но съседката му си придаваше крайно отегчен вид и дъвчеше цигаре с дългите си зъби на вълчица. А в дъното на масата бе застанала права една стара дама, с грим по-силен и от театрален, очите прекалено широко очертани с молив, клепките подсинени и поръсени със златна пудра, устните боядисани кървавочервено. Личеше, че светлорусата коса е перука, вдигаше се на три етажа, разделени с редове от бисери и увенчани с чер скъпоценен накит. Огромни обици висяха над раменете, изработени от миниатюрни платинени късчета в стила на огърлицата, която опасваше врата с два-три реда, а сетне покриваше гърдите. Прекалено деколтираната рокля разголваше кокалестите рамене и показваше сухата посърнала кожа. Мършавият бюст се подаваше над масата, сетне плоските гърди, кокалестите ръце, главата, закрепена на дългата шия, с очертани гръбначни прешлени, с бузи, лустросани в розово, и тая голяма кукла почти не се движеше, само едва протягаше дясната си ръка, покрита с пръстени и прилична на щипци от слонова кост, инкрустирани със злато. Тя редовно печелеше и затваряше клепки, тутакси щом крупнето обявеше, че залагането е приключило.

Тя оставаше в това положение, докато се чуваше тракането на топчето, което отскачаше от едно гнездо в друго, сетне отваряше очи и тогава погледът ѝ сякаш идеше много отдалеч, от някаква дълбока нощ и като звездна светлина пронизваше безкрайни пластове мрак. Но в един миг тя сякаш усети, че я гледат, бавно изви глава и се озърна с остър поглед на човек, който дири друго лице в тълпата. Спря се на Жорж, вгледа се изпитателно и сериозно отначало, а сетне с израз на ликуваща перверзност и — о, ужас! — усмихна му се, и после — да! — намигна му, преди да се наведе пак над масата, а там вече се трупаха на куп залаганията.

Жорж промени мястото си и застана до Хартман, който играеше прав.

— Имате ли някакви пари да ми заемете? — каза Хартман с превзето достойнство. — Не нося достатъчно в себе си.

Жорж му даде съдържанието на портмонето си, шейсетина хиляди франка, това бе всичко, което носеше.

— Наистина ли не ви се иска да играете? — попита Хартман и повече от всякога бе като унил пес.

— Никак.

И Жорж се отдръпна малко, за да вижда старата дама, оставайки скрит зад хората край масата и редицата от столове. Ала тя като че отгатна новото му място и отдалеч му отправи усмивка на млада кокетлива жена, която насърчава прекалено свенлив ухаждор. Бързите, иронични очи, ужасни в обвивката от синкави кожи, го смутиха тъй, сякаш бе втрещен в съдбата си, предизвиквайки го да промени нещо в нея.

Хартман току-що бе зложил жетоните си на две числа. Копринените ревери на фрака му обираха отблясъци, рулетката мъркаше, а един дебел мъж далече под развените алени тапети се смееше високо и — какво кощунство! — заплашваше да срине туй несигурно равновесие. Топчето подскачаше, старата дама бе спуснала клепките и сякаш дълбоко в себе си мълвеше: „Господи, дай нам насыщния и днес“ — злият дух с качулатата коса се усмихваше въпреки студа, който явно сковаваше костите му, а жената със зъби на вълчица изпускаше през ноздрите си дима от цигарата.

Крупиято каза няколко думи, греблото за парите помете покривката, а в дъното на масата скъпият накит на главата на старата

дама пак се вирна победоносно.

— Да тръгваме — рече Хартман.

И повлече Жорж към дансинга.

— Много ли загубихте, господине?

— О, само две хиляди долара.

Изглеждаше не много огорчен, но като вървеше, постоянно изтриваше бузите и челото си с кърпичка. Що за човек бе той? — питаше се Жорж, комуто никак не се нравеха играчите, а тяхната страст му изглеждаше чисто инфантилна. Ала всяка страст хвърля светлина върху най-дълбоката съкровеност на едно същество и въпреки маската то се разкрива съвсем не тъй силно и „монолитно“, а по-... рохко, отколкото може да се съди по внушителната му външност. Двата прекосяваха блестящи зали и подплатени безшумни коридори.

— Ето ви най-последно? — каза Герда, когато заслизаха по стъпалата към дансинга.

Беше пила, кудкудякаше постоянно и се смееше, като откриваше влажната розова вътрешност на устата си.

— Жорж, поканете ме на танц, моля ви.

Оркестърът — шестима музиканти в черни панталони и сини сатенени ризи с бухнали ръкави — свиреше с бавен ритъм някаква екзотична мелодия.

Жорж обичаше да танцува и много от победите си дължеше на лесното сближаване, което предлагаша, най-вече малките квартални локали.

— Нали е възхитително? — рече Герда в обятията му, отметнала глава, за да гледа по-лесно в очите Жорж.

— Разбира се — каза той.

Понякога между двойките, които се въртяха заедно с тях, той съзираше масата на Жонар, кофичката за шампанско и главата на Хартман над гърлото на бутилката, сякаш тоя позлатен край я посочваше на всички. Като гледаше как Мари-Луиз топи устните си, хванала чашата с дълги, тънки пръсти, спуснала клепки, той си спомни старата дама в игралната зала със скъпия накит на главата.

— Ах — рече Герда, — да бях петнайсет-шестнайсет години по-млада, щяхте да проявявате към мене повече готовност, малък мой Жорж, и нямаше да ми се налага да ви моля.

Имаше стегнато тяло на спортистка и твърди бедра, а под ръката си усещаше мускулестия ѝ гръб. В някои моменти с невинно предизвикателство допираше гърдите си до Жорж, а той ѝ казваше на шега няколко галантни фрази. Тя ги приемаше с радост и отново показваше розовата си уста и езика, който мърдаше между зъбите.

— Ах, ясна ми е тая работа, Жорж. След две минути ще предлагате същите любезности на госпожа Жонар. Но да сте наясно: аз съм добро момиче, но тя приема почести само от принц по рождение или в краен случай от милиардер с долари. Разбирате ли ме?

— Би било излишно да го рисуваш — каза той.

Семейство Жонар танцуваха заедно два-три пъти до полунощ, а Хартман, който никога не танцуваше, се наливаше с вино и пушеше пурата си. Седнал до него, Жорж си припомняше една краткотрайна отпуска в Париж през пролетта на 1945 година, тогава имаше разправия с портиерката на един дом, която му крещеше яростно: „Вие сте негодник! А немците бяха учтиви! Никой никога не ми е говорил като вас!“ А той в отговор: „Може да им е липсвал речник, госпожо!“

Сетне оркестърът обяви валс и стана тъй, че Мари-Луиз изопна гърди и кимна леко на Жорж, погледна го, без мъжът ѝ да забележи нейната хитрост, лека усмивка трепна на устните ѝ и напомни на Жорж, що за натрапчива безсмислица! — старата дама на рулетката, ала го насърчи да се поклони пред нея и пред Мишел Жонар с покана за танц. Залепил уста на микрофона, един музикант от оркестъра пееше на френски „Виена, Виена, о, любим град“, а в обятията на Жорж Мари-Луиз показваше открито насладата си и нехаеше за съучастническите знаци на Герда, която Жонар отнасяше пред тях, а останал сам зад бялата маса, Хартман палеше нова цигара и дали защото косите на Мари-Луиз ухаеха на карамфил или може би защото тялото ѝ се отпускаше до неговото и сякаш се отдаваше, или пък от туй, че тя продължаваше да се усмихва и да изразява някакво смущаващо чувствено щастие, той я притисна по-силно до себе си, ръката му натежа върху талията ѝ, тънка, гъвкава и нервна, и тя се остави почти без съпротива в ръцете му.

До Серж Лонжро, Париж.

В каютата на *Сен Флоран* нощта нахлуваше през отворения илюминатор с нейния мирис на йод и сол. На връщане от Казиното Жорж бе започнал да пише писмо и сега продължаваше.

За последен път срещнах баща си преди три години. Живееше в един гараж-работилница край първокласен път за Прованс. Още продължаваше да го изплаща и живееше с по-млада от него жена; когато пристигнах, тя изстискваше с огромните си ръце навито на руло бельо, сякаш спокойно усукваше шиите на бели животни. Някой ходеше по палубата, точно под главата му. Дара винаги оставяше някого да пази по време на престоя. Но ето, че една вечер повикват баща ми за някаква повреда и аз му предлагам да го придружа с неговия автокран. Всъщност, отнасяше се за злополука, колата се бе разбила о един чинар. На тревата — два трупа, на мъж и момиченце. Наоколо — полицаи, зяпачи. Баща ми се зае да разчисти останките от катастрофиралата кола. Хубаво, ама отнякъде се появява още един механик, комуто съобщили, и той твърди, че тая работа се полагала нему — мястото на злополуката е по-близо до него! — и започна една разпалена препирня на две крачки от жертвите. Изключено е да усмириш баща ми. Дължеше много пари за неговия гараж. Дори мъртъвците до него не значеха почти нищо, а те сякаш слушаха смаяно. Той си имаше толкоз грижи, та ще разиграва комедията за почитта, дължима на мъртвите. Ти и аз през войната узнахме това „свличане“, но когато срещнах подобна жестокост у баща ми, се ужасих. Защо ли ти разказвам тая неща? Питам се...

Не бе ли това у него реакция след онова посещение в Казиното? Лампата на масичката обхващаше листа точно в границите на светлия си кръг, морето шепнеше край корабния корпус и спомените прииждаха много отдалеч и пронизваха задрямалите пластове на паметта му. Бил е дете, когато майка му умряла и баба му го отгледала

благодарение на пенсията, която ѝ отпускал нейният зет. В онова село в Ардените, отминеш ли площада и главната улица, започва едно пространство с порутени къщи. Върнал се бе там неотдавна, нищо не бе се променило. Не, нямаше нищо променено дълбоко от времето, когато тичаше между порутените стени и запустелите градини към върха на възвишението, увенчано с останките на стар замък. Бе се изкачил на срутените крепостни стени, дето някога прекарваше цели часове да съзерцава равнината със сърце, преливащо от смътни копнежи.

Остави писмото и помисли за Герда и за Мари-Луиз, те спяха съвсем близо, на няколко метра; женски тела, отделени от него с тънки стени, помисли и за старата дама от Казиното как затваряше очи след завъртането на рулетката, и тъй като сънят не идваше, се изкачи на палубата.

В тишината целият град, с неговите ярки светлини, насечени от зъберите на стените и покривите, бе сякаш сграбчен от някаква епидемия. Лодки се поклащаха във водите на рейда, заплетени в отблясъци, и между тях бе кървавочервеното петно на шамандура. На пост в командната кабина бе морякът Жос. Жорж му махна сърдечно през стъклата. Морякът само кимна с глава, нещо четеше при светлината на таванската лампа и не му се щеше да го безпокоят. В безкрая на нощното вгълбяване къщите, камбанариите, хълмовете като че бяха пропаднали в едно неподвижно време и нищо не ги свързваше с хората. Морякът четеше произведение на Горки, името на писателя бе напечатано на корицата с едри и различни по цвят букви. Тоя Жос бе вероятно дващест и три-четири годишен. Голите му гърди блестяха като броня. Понякога погледът му се плъзваше крадешком от страницата към Жорж. Затова ли, че още се боеше да не дойдат да му пречат? Оттатък пролива луната покриваше с подвижни люспи огромното тинесто тресавище на морето, а от дъното на това отчаяние се надигаше някаква праисторическа тревога. Жорж се облакъти назад и запуши. В пристанищния басейн водата течеше тъй, сякаш бе река, и Жорж помисли отново за четиримата пътници, заспали в каютите си — когато слизаше от таксито, Герда бе тъй отмаляла, пък и пийнала, че беше се облегла на ръката му — тъй много свикнали с богатството си, толкоз удобно им бе сред невъобразимите улеснения, които им осигуряваше то и очевидно недосегаеми за тревогата, за съмнението,

за всичко, дето в нощи като тази докосваше за миг сърцата на хората. И защо Жорж ги свързваше в представата си с ония тлъсти треви на брега на блато, щръкнали на повърхността? Морякът в командната кабина бе протегнал крака, навярно сдържаността на Жорж го бе успокоила; четеше със смръщени вежди и от време на време почесваше разсеяно хлътналите си гърди. По кея премина котка, спря за миг да види бог знае какво и пак заситни боязливо, докато се изгуби. Когато остана сам с Хартман на дансинга в Казиното, Жорж го бе запитал:

— Вярно ли е, че между изпитанията, на които подхвърляли бъдещите есесовци, фигурирало и такова задължение — с голи ръце да извадят очите на жива котка?

Закачлива усмивка на лицето на Хартман.

— Какви ли не глупости разправят по адрес на СС. Е, щом искате да знаете, наистина има такова изпитание.

Отпива глътка шампанско.

— Те бяха верни мъже. Една есесовска Европа е за предпочитане пред всичката тая... кал!

— Мислите ли, че котките са на същото мнение?

— Не обичам котките — каза Хартман, все тъй странно усмихнат.

Скоро щеше да съмне. Навярно бе три часът и нещо призори. Покривите на Сан Ремо и камбанарията на хълма приличаха на сини плочи сняг.

IV

Генуа изплува с хилядите си къщи, надупчени от прозорци, набучени с кули и камбанарии подобно на грамада волски глави, изваяни по храмовете, които обвиваше тържествен дим. Старият фар (XVI век, гласеше указателят на агенцията) извисяваше дългата си свещ над комини и мачти. Целият пейзаж трепкаше на вълни през нажежения въздух. Недалеч от Жорж, Герда Хартман казваше на мъжа си, че поради безсъние по-голямата част от нощта чела *Пътешествие в Италия* от Гъоте и ако не се бояла от комарите, щяла да се качи да спи на палубата. Гласът ѝ сякаш се вееше на дълги ленти зад нея. В очакване да слезе на сушата, Мари-Луиз бе сложила бяла рокля, украсена само с един нефритов клипс. Бе грижливо гримирана, а изкуствените мигли придаваха на очите ѝ малко тъмна нега в контраст с нейното някак трескаво държане; косите бяха прихванати на тила и вързани с шалче. Гледаше морето и града, стъпаловидно извисен в далечната, и в своята суховата елегантност отстъпваше пред оная смущаваща женственост, в която бе чарът на Герда.

Какви бяха истинските отношения между тези четири особи? Жонар в костюм от бежов тропикал, копринена кърпичка в джобчето и охрово шалче разглеждаше брега с бинокъл. Хартман носеше невъобразима сламена шапка и пушеше до жена си, а тя пък щракаше с фотоапарата, от вятъра полата ѝ прилепваше о бедрата, гърбът ѝ бе гол и загорял. Тутакси въображението на Жорж докосна спомена за Мадлен. Припомни си онова, което бе имало значение за него през последните дни в Париж, минутите на очакване в някое кафене, идването на задъханата Мадлен и как несръчно поднасяше устните си. В нея бе открил самота, подобна на неговата и в тоя миг го изпълваше копнеж за споделена нежност — желаше това лице, притиснато до неговото! — желаше я в тоя свят, дете нищо не е трайно, да има най-сетне нещо, в което да е сигурен.

Като прекоси ръкава, *Сен Флоран* отмина един норвежки петролоносач, зави, сетне го вързаха за кея и той почти се пхна под борда на гиганта. Сантели бе скочил на сушата да свърши някои формалности. Тежка горещина слизаше откъм града. Щом свърши контролата, тутакси повикаха две таксита. С първото потеглиха за сделките си Хартман и Жонар, в другото се настаниха двете жени, придружени от Жорж. Мари-Луиз пожела да види най-напред гробището „Сталионо“ и тримата се отправиха за там.

— Да се примирим с това — каза Герда, която ненавиждаше гробищата.

Подир „Сталионо“ и прочутите му надгробни паметници, които се сториха уродливи на Жорж, те се върнаха по улица Гарибалди, оградена с дворци, ала не успяха да разгледат нито един поради късния час и неочаквано се озоваха пред катедралата „Сан Лоренцо“ зад стария херцогски дворец. Градът се нравеше на Герда и тя поиска да обходи старите квартали. Жорж поведе двете жени по стръмни улички, с гъмжило от деца и нанизи бельо, което се вееше победоносно над главите. На края влязоха в едно кафене, което Герда избра сама заради неговия „местен колорит“. Помещението имаше мрачен свод, миришеше на бира и мокри стърготини, а в дъното го красеше огледало, по края зеленикаво като задрямало блато. Мъже играеха на карти под редици от бутилки, гирлянди, лимони и снимки на футболисти. Някои се загледаха в новодошлите с плашеща неподвижност. Отклониха поглед едва след като Жорж поръча напитките на италиански. Когато мургавата и дръзка сервитьорка се движеше, гърдите ѝ под блузата потрепваха леко.

— Шведки ли са ти клиентките?

— Богати са — отвърна Жорж.

— Най-хубавата народност — каза тя.

И въздъхна театрално, вдишала към тавана огромните си черни очи:

— Как ми се ще и на мен да съм се родила капиталистка!

Тя шеташе между масата и бара, пипаше кранчета и бутилки с хубавите си голи ръце, които сякаш светеха в полумрака.

— Тия бижута, дето ги носят, истински ли са?

— Толкоз истински, колкото тия, дето са в пазвата ти — каза Жорж.

— Знаеш ли, че ми харесваш?

— Изглежда ви допадна тая персона — каза малко хапливо Мари-Луиз.

— Какво вика тя? — попита сервитьорката.

— Нищо. Че тук е хладно.

Девојката отмина, погледна се в огледалото и с гребена старателно бухна косите си.

— Каква самобитност — възкликна Герда. — Вижда се, че не е като тия места, дето ги гласят нарочно за туристи!

Ала кой знае защо Мари-Луиз не проявяваше подобно задоволство и бързаше да се махне. Тя поднесе чашата бира към устните си колебливо и с недоволна гримаса. Същинска сърдита котка.

— Даже не е студена. И тая чаша!...

Когато я оставяше, гривните на дясната ѝ ръка звъннаха.

Трябваше Жорж да преведе думите ѝ на Герда, а те я развеселиха.

— Жорж, уверявам ви, че ѝ допадат само гробищата.

— Италианците са в авангарда, но все още не са помислили да открият бар в някоя семейна гробница!

— Ще видите, Жорж. Веднъж вече пътувахме заедно. Тя колекционира гробища, както други пък колекционират романски църкви.

От време на време картоиграчите се обръщаха към тяхната маса, но без особен интерес, може би малко ги заинтересува това, че Жорж се обръщаше към двете жени на различни езици. Мари-Луиз си даде вид, че такова поведение я тревожи.

— Но няма никаква опасност! — каза Герда.

— Кажете ѝ, че най-малкото има опасност да прихванем паразити.

Жорж преведе:

— Госпожа Жонар се бои да няма тук някое поселение от гадинки.

— И греша?

— Греша, разбира се. Вие какво възнамерявате?

— Добре — каза Герда. — На следващото гробище аз пък ще се плаша от призраци.

Жорж тутакси повика сервитьорката и тя дойде, олюлявайки хълбоци по подобие на някои модни манекени, ей тъй, колкото да прояви весело съучастие с Жорж. Докато се разплащаха, той усещаше близостта на това тяло, голо под блузата и щедро.

— Лесно ще позная с коя се любиш или ще се любиш, женкар такъв!

— Коя? — рече Жорж.

— Чернооката.

Герда и Мари-Луиз се бяха запътили вече към вратата. В дъното на помещението играчите бяха заболи нос в картите си и не говореха.

— Бих искал да знам какво те накара да кажеш това.

— Тя поиска да се махне, като видя, че ти харесвам.

— Идвате ли? — каза Мари-Луиз от вратата с малко нетърпелив глас.

— Виждаш ли бе, идиот!

Когато се завърна на кораба, Жорж намери писмо от Мадлен. Тутакси слезе в каютата си да го прочете на спокойствие. Посрещна го задушна горещина. Дара бе наредил да затворят всички илюминатори, защото се боеше от ловките и дръзки крадци, които с помощта на канджа обираха и най-добре охраняваните яхти.

Скъпи Жорж, след нашата раздяла се прибрах у дома веднага и заварих майка си болна. Майка ѝ, пенсионирана начална учителка, бе нисичка, тъжна и уморена жена, страдаща от диабет. Тогава бях в такова душевно състояние, че за първи път не откликнах на нейните оплаквания и даже — да си призная ли — се подразних, бях недоволна, че в такъв момент ме караше да се отклоня от себе си. Но си мисля, че не бе доловила моята разсеяност. Сновях между стаята и кухнята, говорех ѝ окуражителни думи и приготвях лекарствата, а бях останала цялата на оня уличен ъгъл, където вие ме напуснахте. От близкия петролоносач дълбоко и равномерно ечаха удари с чук и сякаш от тях идеха тия светли течения по тавана на каютата, сигурно те пронизваха мислите на Жорж, разбиваха ги и вече не

можеше да събере отломките. *Жорж, ако се боя от нещо, то е, че можете за един ден да бъдете с мен нежен и постоянен, да ме изпълните с радост, а после да се отдалечите, да се изгубите зад стени от забрава. И като ви пиша тая вечер, аз си мисля за тази ваша черта. Надявам се, че писмото ми ще ви намери в Генуа. Майка ми най-сетне си отдъхва в съседната стая. Всичко е спокойно. Сега, в края на юли, Париж не е тъй шумен. Там на масата ми е лампата, а аз се чувствавам като пленница на спомена за вас. Един час, прекаран с вас, ми бе достатъчен, за да се почувствувам повече жена, да искам да съм красива, да съм харесвана, да задържам погледа ви, да усещам неговата настойчивост и топлина и откак ви познавам, прекарвам повече часове пред огледалото, избирам по-грижливо нюанса на червилото си, цвета на роклите си, особено държа на тая кройка с форма на цветно венче — вие казахте: като лале, — която изглежда отива на моя ръст. На петролоносача ударите се разрешиха, но се запровикваха мъже, заети с някаква маневра, която изискваше тия дълги подвиквания и предупреждения, сърдити и тревожни едновременно. Знаете ли, изгубих желание да излизам, откакто знам, че сте далече, някак си се унесох ревниво в представи, било звук от гласа ви, било тоя ваш мирис на тютюн. Вече не чета, повече слушам плочи от Фишер-Дискау, които ми възвръщат — как да го обясня, боже мой — мъничко от вашето присъствие. Моцарт също има тази способност, както и онези немски лирически песни, които ми подарихте и които са ехо от вашето сърце. Да, имам собственическа природа и затова не съм щастлива. На петролоносача шумотевицата се поднови, пригласяше й далечният вой от сирена на товарен кораб или влекач и в него се отразяваше приключенският живот на пристанището сред горещина, намирисваща на смола и кисели плодове. Мадлен продължаваше. Подир няколко реда следваха следните размишления: Толкова мъже терзае амбицията, жаждата за пари, за сила и власт, а*

вие сякаш дирите нещо, което трябва да завоювате сам, без ничия помощ, пък и никой не би могъл да ви го даде. И как да не страдам, като виждам, че съм безполезна пред това неразбираемо изискване. Как да призная, че и най-дълбоката нежност е безсилна пред болестта, която ви е сграбчила, че винаги ви протягам празни ръце.

Следваха заключителни фрази за неговото отсъствие и Жорж си каза, че ако бе от друга жена, това писмо би го подразнило, почти не виждаше себе си в него, на места Мадлен сякаш говореше за някой друг, а някои редове препрочиташе с радост. И защо казваше, че протягала празни ръце? Защо бе тая скромност? Жалко, че не е получила навреме писмото му от Кан. Скъта грижливо листите в портмонето си и се качи на палубата. Като го видяха Сантели и Жос, които бърбяха отзад, снишиха глас, разбира се, едва забележимо и някак стеснително, ала Жорж го долови, въпреки че в тоя момент всичките му мисли кръжаха около спомена за Мадлен. Малко по-късно пристигнаха с такси Хартман и Жонар и прекосиха мостчето с тежките си чанти в ръка. Този престой бяха предвидили за някаква важна делова среща. Състояла се бе и точка. Сега предпочитаха да отплават, понеже бързаха да прекарат вечерта в Рапало.

Жорж чувствуваше, че може да смекчи тая сдържаност на екипажа и разчиташе за това на известна дарба да поражда симпатия, която често му помагаше. Но най-неотложното бе тоя плик от Хартман. В трапезарията Ерих Хартман му бе връчил плик, пълен с лири, за да му върне заетата в Казиното на Сан Ремо сума. Като пресметна валутата, Жорж установи, че пачката се равнява на седемдесет и пет хиляди франка, а заетата сума възлизаше на шейсет хиляди. Касаше се за грешка. Хартман току-що се бе преоблякъл в каютата си, носеше нова фланелка, шалче на цветя и бели къси панталони, от които се подаваха силните му крака, покрити с рижи косми. На масата — снимка на момче до голямо куче, датска порода.

— Да, господин Морер, станало е грешка наистина. Е, няма значение!...

Хартман стоеше гърбом към Жорж и му говореше в огледалото, решейки косата си с четка. Жорж виждаше там и своето продълговато

конско лице с тъмни очи, отразено на втори план.

— Няма значение? Какво искате да кажете с това?

Хартман изсумтя като котка:

— Пфююю, задръжте излишъка, драги, моля ви.

Лукавичка веселост обзе Жорж и едрият датски пес от снимката сякаш я споделяше.

— Бакшиш ли е това или лихва? Ако е лихва, то аз се отказвам от процента: (Браво, искаше да каже от своята рамка датският пес с лъснал от удоволствие нос.) А от друга страна съм убеден, че като почтен човек вие не сте мислили да ме обиждате! (Провери в огледалото дали изигра както трябва комедията за докаченото достойнство.)

— Какъв пристъп на самолюбие! — каза Хартман, като се обърна.

В отговор Жорж се усмихна хитро. Вирнал уши, песът го насърчаваше да възрази.

— Единственото нещо, което мога да си предложа в изобилие, господине.

При тая дързост бледите очи на Хартман светнаха със снежен блясък. Жорж почувствува, че се прицелваха в него, както предишния ден в чайките. Същите смъртоносни очи го следяха в мерника на карабината, сигурен бе. Със спомена за чайките дойде и тоя за Ранжион, за бурната му намеса, и Жорж издържа този поглед, пое плика, извади оттам спорната сума (страхотно, приятелю, казваше песът, номерът ти е страхотен) и отбеляза, че детето приличаше на Герда, същият засмян израз, същите заоблени скули.

— Какво става с господин Хартман? — попита Мари-Луиз на палубата в момента, когато полуостров Портофино бавно изплуваше от морето. В розов панталон, копринена блуза и боси крака, Мари-Луиз пушеше в шезлонга си, с пепеляво лице под гаснещата светлина.

— Не знам — каза Жорж.

Бяха сами. Жонар, Герда и мъжът ѝ бяха отзад под брезентовия навес на палубата и слушаха на магнетофона Месата в ре минор на Бетховен. Зад стъклото на командната кабина Дара следеше пътя с неподвижен поглед.

— Забелязах, че след тръгването се държи някак странно с вас.

— Прищявка някаква — рече той.

— О, сигурна съм, че не ви мисли злото!

— Какъв късмет!

Беше му забавно, облягаше се на парапета и мислеше за сервитьорката от стария квартал на Генуа: „Виждаш ли бе, идиот?“ Наблизо Дара като че ли бе се гмурнал в аквариум със зелена вода.

— Седнете, де! — рече Мари-Луиз, като посочи едно кресло срещу нея.

Жорж я послуша, като ѝ поднесе нова цигара.

— Бих желала да имате доверие в мен — каза тя и светлинката от запалката освети начервените ѝ устни. Той стоеше безмълвно, опрял глава на облегалката. Музиката зад тях се подемаше сякаш не в магнетофона, а в самото море и неудържимо извикваше в мислите на Жорж образа на оная селянка, която пристъпяше на брега на реката с мъртво детско тяло на ръцете. Като се олюляваше на всяка крачка, тя дойде при мъжете с каски, сграбчили пушки и наклекали зад оградата от алое, а изтерзаното ѝ лице изразяваше същата мъка, която свиваше и неговото сърце.

— ... за което пак ще говорим по време на нашия престой в Рим — казваше Мари-Луиз и той се съгласи, без да знае дори какво му предлагаше. Видя как косите ѝ, привързани с панделка, потреперваха от бриза, изкуствените мигли правеха очите ѝ по-големи, придаваха им блясък. След престоя в Генуа тя изглеждаше не тъй студена и високомерна, а някак в очакване на мъничко истинска симпатия. Зад стъклото Дара все тъй зорко наблюдаваше с лула между зъбите, а спуснатата козирка на фуражката беше като една единствена вежда на лицето му. В ледената далечина на спомена селянката продължаваше да пристъпва с протегнати ръце, а наоколо бе все тоя мрак и тия хилави светлини, и искрящия смях на Герда под брезентовия навес, как въобще можеше да се смее — а защо не? — когато имаше толкова безутешна мъка. Серж, ние се сражавахме в името на представата за справедливост, която си бяхме изградили, но войната свърши и ние намерихме тъкмо обратното, а сега стоим втрещени от изумление, като тоя, дето отрязвал главите на хидрата, но ги виждал — мила комедийка, нали? — как никнат една подир друга. По склоновете на Джирофано немците използваша огнехвъргачки. Вие никога не сте

виждали горящ човек как тича с все сила, обливан от огнена струя, близан от нажежен до червено език, дълъг трийсет метра, и как се сгърчва, как се сляга в малка овъглена прилична на катран купчинка. Мари-Луиз се бе отдалечила и отишла при другите. Зад стъклото Дара бе като един застинал бог! Там, накрай небето, като от дълбините на хиляди столетия се извисяваше заплашително полуостровът. Герда още се смееше с ръка на сърцето. Хартман държеше пурата си с върха на пръстите, права като свещ. А Жонар с изопнати гърди и кръстосани крака наблюдаваше жена си от момента, когато се бе оттеглила от Жорж, наблюдаваше я с подигравателното и презрително изражение на човек, в чиито очи всяка душа може да се поквари и изврати.

— След един час сме в Рапало — каза нечий глас.

V

В прозрачната вода малката сребристосива риба бродеше над дългата ивица пясък. Жорж бе легнал на ръба на скалите, надвесени като стряха, и следеше с очи рибата, сякаш тя бе мъничка отломка от него, залутана в зеления сумрак. На самия край на плажа се извисяваше на един нос Торе Астура, масивна кула от X век с канелен цвят. Небето зад нея се източваше като един единствен пламък от синьо-бял газ и излъчваше топлина като от пещ. Италианският бряг бе там, на няколко километра от Анцио, а дали пък не им се привиждаше тая земя, дали не бе един откъснат от света въображаем край, остров от време сред вечността. Светлината се отразяваше от дюните, отскачаше от вълните и дразнеше очите. На едно обрасло с храсталак място отвъд скалите стърчаха с перата си край изоставен долап тръстики. От Рапало *Сен Флоран* следваше брега, ала не пропускаше да спира от време на време за къпане било в открито море, било в някое уединено местенце. Спирал бе във Виареджо, Порто-Ферайо, Чивитавекия и на края в Остия да разгледат развалините и да прекарат два дни в Рим.

В Рим Жорж отиде да получи кореспонденцията си и намери за себе си телеграма от Мадлен и писмо от Лонжро. Телеграмата гласеше: „Настойчиво моля унищожете без четене писмото, изпратено Неапол“, а Серж Лонжро упрекуваше Жорж, че е напуснал работата си при Джими Лорню и иронично го сравняваше едновременно с Вертер, Ръоне и Оберман, литературни създания, които ненавиждаше. Колкото до телеграмата, каза си, че Мадлен навярно се разкайва за някоя дързост на перото, някое прекалено дълбоко излияние и това го забавляваше отнапред. Позната неприятност. Пускате писмото в кутията и тя го гълта през отвора си, ала откъсне ли се от пръстите ви, обзема ви съмнение. Колкото до Лонжро, то той ще му го върне тъпкано. Спомняше си годините, когато готвеше изпитите си, живееше в някогашна пералня и беше телефонист в един хотел, сетне пазач в голям магазин, а нощем работеше в бензиностанция. Тогава ядеше

малко, не пушеше никак, пиеше само вода и подлагаше тялото си на строги упражнения, за да кали мускулите и волята си. Тогава животът го изпълваше с пламенна нежност и като диви птици кръжаха често в него буйни мисли. Беше време, когато се усещаше твърд, силен, чувствен, способен да победи снегове и пустини и да покори с желанието си и най-гордата жена. Какво знае за него Серж? И нима знаем някога нещо за другите? Та той самият едва се познаваше. Опомняше си още — вероятно защото бе също тъй горещо по онова време и пак тъй скърцаха щурците — оная ужасна криза от дизентерия в Чърчилския лагер, която бе го държала в леглото като в топла парафинена баня, преди да потеглят за Италия. Болногледачки сновяха и кацваха мълчаливо, с прибрани криле и бели лъскави очи като на статуите в малкия археологически музей на града. Чувствуваше се изнемощял, застрашен и нощем дълго слушаше сърцето си как тупа. Днес пак тъй внимателно се вслушваше в него. Долу на плажа се изтягаха Жонар със сивата си отпусната кожа и мършавите си крака, костеливият Хартман и Герда, която се отдаваше на слънцето, цялата в масло. Двама моряка се забавляваха във водата близо до *Сен Флоран*. Яхтата леко се поклатяше на котвите с празната си палуба и кървавочервения брезентов навес. В това време Мари-Луиз бе обиколила, плувайки, вдадените навътре в морето скали. Роден бе на 10 ноември — скоро щеше да навърши двадесет и девет години — та всички ще навършат или вече са навършили двадесет и девет години! Точно тъй му бе казала в хотела в Рим една италианска приятелка на семейство Жонар, млада жена, която той позна тутакси, понеже бе я виждал по многобройните рекламни афиши, които хвалеха продуктите Жонар. В тоя миг Мари-Луиз излезе от водата точно пред него, дръпна над бедрата си банския костюм, приглади коси и пристъпи, като докосваше предпазливо с крак скалата. С тая дълга шия главата ѝ напомняше красива черна перуника. Присвивайки устни, тя отправи към Жорж някакво подобие на усмивка и му подаде охрובяла раковина, намерена от нея.

— Знаете ли какво е това?

— Не, госпожо.

— Нали е красива? Такава чиста форма и тия изящни нюанси...

— А видяхте ли животното, което се крие вътре — каза Жорж. —

Истинско малко чудовище.

— Често пъти е така — каза тя.

Въпреки малките гърди и тесния ханш, тя оставяше впечатление за здраво телосложение. Слънцето взе да рисува по раменете ѝ цветя от сол.

— Често, наистина.

Като въртеше непрекъснато раковината в ръце и без да гледа Жорж, тя добави с по-нисък глас и наведени очи, почти интимно, с лека, много лека сянка на упрек:

— Колко сте млад!

После късо се засмя, заобиколи скалата и пак се потопи във водата. Жорж отново се изтегна по гръб и си припомни една нощ в гаража, където го взеха на работа като пазач. Тогава беше осемнадесетгодишен. Една млада жена, която се бе запътила от Антиб за Париж, бе спряла да видят защо мотора не вървеше добре. Докато Жорж привърши, тя заспа в собственото му легло. Той я събуди, а тя тутакси протегна към него ръце и му стори място до себе си. Понякога си спомняше тази авантюра, тоя празник на насладата. Спомняше си най-вече как бе обхванал лицето ѝ с ръце, шепнейки възторжени думи, а тя бе дръпнала чаршафа до брадичката си и се усмихваше иронично, а дали то не бе само тревога, страх от самотата и нощта? И той скъта в себе си спомена за тая усмивка, двусмислена като усмивката на самия живот.

Сложи маската и отново се гмурна във водата, спускайки се надолу не толкова заради плуването, а за да разгледа дълбините. Никога не се чувствуваше сит на живот, винаги бе готов да се възхити ту на слънчев каприз из вълните, ту на играта на някоя животинка или пък на дърво, разперило клони като платна. Той прелиташе над прерия от водорасли, дето пасяха риби, наричаше ги „риби-арлекино“ заради техния жълт, розов и чер цвят, прозрачните им муцунки бяха крехки като стъкло. Като се завърна на скалата, видя, че Мари-Луиз бе отишла при другите на плажа и им показваше раковината. Но той, Жорж, някак странеше от тях и то бе заради инцидента от предишната вечер. Готвеха се за вечеря, когато Жорж се приближи до групата и тогава Жонар се провикна:

— Идвате да съобщите на госпожата, че масата е сложена, нали?

Въпросът бе изречен със саркастичен глас и прозвуча преднамерено оскърбително. Това засегна Жорж и той помоли Дара да му разреши занапред да се храни с екипажа. Дара се бе усмихнал: „А дамите какво ще правят без вас?“ По-късно на палубата Мари-Луиз му бе подхвърлила: „Съпругът ми е много властен, а вие оставяте впечатление, че му се изплъзвате, че го предизвиквате.“ Какво можеше да значи тая мисъл? Ревнуваше ли Жонар? Или, ако думата бе пресилена, не можеше да търпи, че Мари-Луиз се интересуваше от него. Тя все по-зле скриваше този интерес и преди малко отново го прояви, а това пък разпалваше Гердината пламенност. Сутринта Герда си тананикаше началото на една песен от Рихард Щраус: „О, warst du mein...“ „Ако мой бе ти, животът по-хубав би бил“. В яда си тя губеше своята проникателност. Той нямаше никога да се нагоди към своеобразната настройка на тия четири особи! Впрочем какво общо имаха с него те и не му ли се виждаха по-странни и от марсианци! Дали да прекъсне договора и да се върне в Париж? В края на краищата, макар и с договор, той не се обвързваше чак толкова? Опитваше още да се убеди, че това презрение у Жонар предхожда тяхната среща и по начало се дължи на подчиненото му положение. „Мислене на парвеню“. Спомни си манекена от Рим, онази млада жена, която позираше за рекламните афиши на фирмата, и се измъчваше, че навсякъде среща своя огромен поглед. Тя казваше на Жорж с нейния венециански акцент: „Имам чувството, че вече не съм съвсем аз. Чувствувам се разпиляна.“ Думата „разпиляна“ го бе поразила. В ума си той се противеше на схващането, което бе изградил за Жонар, като човек, който сигурно живее с една едничка представа в главата, и се сърдеше, че го отклоняват от нея, макар и съвсем случайно, например с поведението на Мари-Луиз... Понякога погледът му потъмняваше от саркастична омраза, навярно същото изпитваше и към някой по-ловък конкурент, повече преуспял или по-хитър от него.

Привечер вдигнаха котва и потеглиха за Гаета. Времето се задържа хубаво, морето оставаше спокойно. Равният бряг ненадейно се извиси с връх Цирцея и заради Герда Хартман. Жорж трябваше да съживи легендата за богинята-магьосница и приключенията на Одисей по тия места.

Когато *Сен Флоран* влезе в Гаета, камбанен звън изпълваше небето и сякаш караше птиците да литват нависоко. По пристанището

се разхождаха младежи, рибари потегляха с фенери за риба сред пърпоренето на моторите, пространството поглъщаше шума, а кулата Орландо, подавала се ненадейно над тежката крепост, която увенчаваше града, сякаш носеше победоносно слънцето. Тъй като Ерих Хартман се канеше да разгледа бойните полета на Касино, той опресняваше военните си спомени и разказа как в този район един немски офицер, преди войната пианист-виртуоз, бил заловен от бойците на V американска армия. Това се случило някъде по тия хълмове. Американските войници заставили пленника цяла нощ да им свири, а на заранта му натрошили ръцете с приклади.

— Какъв ужас — се провикна Мари-Луиз.

Жорж се намеси тутакси и каза, че знаел една съвсем подобна история, обаче тя се разправяла на времето си между съюзническите бойци. Ставало дума за есесовски полковник и пиемонтски монах, спипали го в манастира, както свирел Бах на клавесин.

— Кой ви е искал мнението? — попита Жонар със свити устни и отметната глава.

— А кой ще ми попречи да го изразя? — възрази Жорж, играейки на простодушие.

— Господа, господа, моля ви — рече Хартман.

— Какво става? — попита Герда внезапно разтревожена, въпреки че не бе проумяла разменените думи и се довери само на поведението на съпруга си.

Мари-Луиз пристъпи мило към Жонар, но вместо да го успокои, само засили раздразнението му. Той се дръпна и отмина напред, като запали там цигара. Докато траеше инцидентът, моряците бяха заети с маневрирането, а младежите от пристанището им махаха приятелски за поздрав, но никой не отвърна от борда.

Жорж слезе сам на сушата, дълго и безцелно броди из улиците, за да успокои нервите си, вечеря в една пивница и към полунощ се завърна на *Сен Флоран*. Жос отново бе дежурен, забол нос в неговия Горки. Тъкмо сложи ръка на вратата на каютата си и друга една врата в коридора се откряна предпазливо. А той си мислеше, че всички спят! Обърна се и видя Мари-Луиз в светъл пенюар. Няколко секунди тя го гледаше неподвижно с тревожен поглед. Светлината на една лампа зад нея скриваше ухото, лявата буза и извитите връхчета на миглите ѝ. Стори му се, че тя искаше да му каже нещо, да го предупреди за нещо.

Не помръдваше и той, скован от това абсурдно положение, напрегнал слух за хилядите шумове в корабното туловище, изнервен до краен предел, но миг след туй тя се смути и сякаш обзета от срам блъсна вратата, а коридорът отново потъна в неговия тревожен полумрак сред странния шепот на водата.

VI

Предвиждаха да потеглят за Касино рано на другия ден с наета огромна кола. Докато чакаше дамите да довършат приготвянията си, Жонар заговори Жорж на палубата, преди слизане. Носеше широки черни очила, които скриваха половината от лицето му и му придаваха неприятния вид на маскиран човек. Повечето от моряците работеха край тях и видът на Жонар изглежда привлече вниманието им.

— Трябва да знаете, Морер, че днешната екскурзия е по предложение на приятеля ми Хартман. Той е бивш образец боец и то от най-заслужилите. Ще ви бъда признателен, ако при случай му спестите вашите дързости и не повторите снощния си номер.

Лукава любезност в гласа му. И тъй, да внимава.

— Историята със строшените ръце на виртуоза не е ли потрогателна в моя вариант?

— Още нещо, Морер. Препоръчвам ви да си знаете мястото и отсега нататък да отговаряте само ако ви запитат.

Жорж с мъка се въздържа (съзнавайки, че всички го наблюдават) и отвърна с предишното престорено добродушие:

— Ще направя каквото мога, господине.

— Полезно решение. Занапред избягвайте да се правите на палячо и всички ще бъдат доволни от вас.

Исключено бе да видиш очите му. Странни отблясъци играеха по стъклата на очилата и сякаш подсилваха обидната ирония на забележката. Вероятно да избегне всяко възможно възражение, Жонар рязко се завъртя на петите си, бързо прекоси мостчето и настигна Хартман, който се разхождаше по пристанището. Двамата проявиха голям интерес към работата на рибарите, които кърпеха мрежите си на насипа. Небето се бе нажежило, но топлината му не овлажняваше с пот челото, врата и ръцете на Жорж. Дара, Жос, Сантели и един дребен, коремест моряк на име Макс го наблюдаваха пред командната кабина. Дара пушеше лулата си и я махна от устата си само да каже:

— Спокойно, Морер. Такива типове са учтиви само с хората, които са им полезни. За тях даже и учтивостта се продава.

Никой не се усмихна, а Макс добави:

— Хич да не ти пука!

Кимнаха одобрително. Някой, може би Жос, каза, като се отдалечаваше:

— Ама пък много прекали тоя приятел!

С тая подкрепа и тая сърдечност Жорж се почувствува възнаграден заради чувството на яд и раздражение. Значи екипажът не беше толкова безразличен към него, колкото си мислеше. Застанаха на негова страна, знаеха за неговите затруднения. Излиза, че онова „отдалечаване“, което му се струваше, че долавя и малко го измъчваше, е било навярно само по негова вина. Добър знак занапред. Приятно чувство го изпълни и той рече:

— Трябваше да му отвърна.

— Добре направи, дето си затвори устата — каза Макс. — Той търси да се заяде.

— Пази се.

— То се знае.

Дара бе рекъл това и Жорж благодари на двамата, кимайки им с глава. Вече не чувствуваше предишната ненавист, дотолкова бе грабнала сърцето му тая загриженост и приятелство.

Там долу под силното слънце Жонар и Хартман мирничко се разхождаха напред-назад. Чайки се спускаха до водата. Жорж ще се пази, то се знае. Ала от какво по-точно? Пък и какво рискуваше, в края на краищата? Мари-Луиз също го предупреди предишната вечер, когато се показва на откритата врата. „Ще видим“, помисли си той. В тоя миг Мари-Луиз излезе заедно с Герда на палубата, каза му: „Да тръгваме, Жорж“, като се усмихваше под сламената си шапка. А Герда беше гологлава. Изглежда двете жени — в леки рокли и сандали — се радваха на тая екскурзия. Дара им пожела пътьом приятен ден и Жорж трябваше да преведе на Герда Хартман.

— Очарователен мъж — каза тя. — Жалко, че не може да ни придружи.

— Трябва ли да му предам това съжаление?

— Оставете, Жорж. Ако на свой ред, о, боже!...

И като се смееше, заслужи предпазливо по мостчето, прихванала с две ръце полата си, сякаш преминаваше поток. Над кулата Орландо се рееше огромна и почти неподвижна граблива птица, крилете ѝ свършваха с червени пера. Възклицанието на Герда недвусмислено показваше, че не желае да ѝ приписват поведение като на Мари-Луиз Жонар, което намираще за доста смешно. Проницателна е тази Герда! И за щастие, не е зложелателна!

В колата Жорж нарочно се настани до шофьора. Отдалеч махна лекичко на Дара и моряците, някак развълнуван от всичките тия лица, обърнати към него с израз на ободрителна симпатия. В ретровизьора виждаше Мишел Жонар да разговаря с Хартман. Тоя навярно притежаваше просторен апартамент в Париж, с прислуга и секретарки, на които говори сухо! Навярно и пътува много по разни сделки. Какво ли прави красивата Мари-Луиз по време на отсъствията му? Неудовлетворена жена. И нещастна, без съмнение въпреки изобилните блага и охолното осигурено съществуване. „Не, бе уточнил Жонар, аз не съм воювал.“ Освободен бил поради слабо сърце. Докато траяла войната, се бил оттеглил в имението си отвъд Ница. Стиснала камерата, Герда снимаше пейзажа през стъклото на вратичката. Глухото бръмчене на апарата сякаш стържеше гласа на Жонар, а в това време нещо от Жорж като да бе отърчало напред, отлъчило се бе от групата и трескаво диреше някакви знаци и белези, та с тях да съгради един отколешен декор на насилие и страх; и чудно как едновременно с това други мисли се промъкваха в ума му, сякаш това чувство ги бе извикало: Серж Лонжро и хората му по тия хълмове, верен на срещата с тоя снаряд, който щеше тутакси да го разкъса; писмото на Мадлен, което щеше да получи на следния ден в Неапол, ала нямаше да го унищожи, както искаше телеграмата, а ще го запази, без да го чете; и Жонар отзад, който нищо не знаеше за другия Жорж Морер, тоя, който преди не много години бродеше из същия край... Слънцето разголваше грубо всички подробности на пейзажа, ала осветяваше и най-малките гънки на душата, караше да се признае очевидното: животът бе едно чудо и пред него Жорж винаги щеше да занемява! Вятърът при движението навяваше в колата сух мирис на сено, а между маслиновите дървета се издигаше синкав дим. Стигнаха вече първите къщи на Кастелфорте, разположени на върха на склона. Ерих Хартман помоли да спрат там.

Хартман прекарал тук през февруари и март на 1944 година много седмици преди изпращането му на атлантическия бряг във Франция. Той позна фермата и постройките, където го настанили с неговата войскова част. Кучета се разляха силно и наизскочиха селяни. (Герда веднага побърза да ги снима с камерата). Един от мъжете предложи плодове и пътниците приеха. Когато очите им привикнаха с полумрака вътре, в първата стая съгледаха една седнала старица. Имаше напукано лице и малки черни очички. Застанала неподвижно сред мрачни и потайни ъгълчета, тя извикваше представата за влечуго, спотаило се сред блатната гнилоч. Била парализирана от дълго време и никой вече не ѝ обръщал внимание, държали я тъй на тъмно, защото мухите я тормозели. На масата посред друга една стая поднесоха на гостите смокини и пъпеш на резени.

Като привършиха и Ерих Хартман поиска да остави шепа лири, един от младежите се възпротиви.

— Защо отказва?

Жорж преведе отговора:

— Парите са излишни. Те са ви приели, понеже сте почели дома им.

— Нали са бедни — каза Хартман. — Тая дребна сума може да им е от полза!

— Те спазват древните правила на гостоприемството — каза подигравателно Жонар.

Сетне, без да гледа Жорж:

— Настоявайте, Морер. Кажете им да задържат парите поне за издръжката на онова старо влечуго отгатак.

Не бе нужно да превежда. Хартман вече бе оставил лирите на коленете на парализираната и си отиваше, последван от Мари-Луиз. Тогава младежът отстъпи.

— Ами вие, Жорж — каза Герда, когато излязоха навън. — Къде се намирахте вие през войната?

— Отсреща — каза Жорж.

— Не се шегувайте постоянно.

— Не се шегувам, госпожо.

Той посочи с ръка хребета на планината Аурунчи под нажеженото небе и добави:

— И влязох тук като един от първите.

Въпреки че по времето, когато дивизията на Монсаберт завладяваше Кастелфорте, Хартман се намирал в Нормандия, той прояви интерес към това съвпадение и зададе много въпроси все около щурмуването на самото село, което с укрепените с бетон къщи, подземия и мрежа от мини бе заприличало на бастион. Жонар сякаш дебнеше отговорите, ала Жорж не му обръщаше никакво внимание. Петимата вървяха из почти празната улица, която се изкачваше към квадратната кула горе на стръмно извисения връх, само Герда малко изоставаше заради нейните снимки. Из сенчестите дворчета бърбеха жени; един търговец дебнеше чужденците от вътрешността на отрупаното с лъскави неща магазинче; някой викна много пъти „Мария!“ в уморената тишина на лятното утро и тогава Жорж бе пронизан от виденията на танковете, неумолимо прегазващи къщите и укрепленията с някаква дебелокожа упоритост сред тътнежа на развилнелите се оръдия, лая на гранатите, прахоляка от разрушенията, пълзящите пушечи, раздирани от викове, и тоя проклет Шерман, поразен от мина точно на входа, възпрял ги за миг, а през това време се стреляха от прозорците; и ето днес, подир осем години, настойчивият прегракнал вик „Мария! Мария!“ все тъй летеше из същия нажежен въздух, като последно ехо от този отминал бяс.

В тези битки Жорж видя себе си гол, без маска, прозрачен, осъзнал своя страх, своята слабост, своята жестокост, малко изненадан, че убива без вълнение, и сигурен, че нещо ценно и съществено умираше в него, че душата му „окапваше“, оставаше само някакъв *душевен скелет*, сведен до инстинкта, до опиянението да граби и руши, до животинската страст да оцелее!

— Като си помисля само — казваше Герда с блеснали очи, — че сега вие двамата с моя мъж стоите тук, един до друг, почти като приятели!

„Почти ли? Чак пък толкова!“ — замалко не извика подигравателно Жорж.

— Това не е ли доказателство за ужасната безсмислица на войната? — продължаваше Герда. — Ах, да не беше тоя проклет Версайски договор!

Обядваха набързо в една гостилница в Касино и по лъкатушещия път се отправиха към абатството. Възстановителните работи още не бяха приключени. Един монах придружи посетителите, отведе ги долу в празните подземия, които миришеха на пресен цимент, сетне ги доведе в лоджията, откъдето погледът се рееше над Абрузките планини и над равнината в пожара на слънцето, продаде им пощенски картички, които изобразяваха Монтакасино преди катастрофата (com'era)^[1] и веднага след бомбардировките (... or none più)^[2]. Монахът имаше голобрадо лице и простодушни очи. Колкото до картичките, можело да се даде и повече от цената им в полза на възстановяването, а благодетелите се умоляваха да се впишат в една книга, pregati di segnare il nome e l'of ferta sull'apposito listino^[3].

Жорж се подписа последен, видя подписа на Жонар, енергичен, осеян с дребни пръски мастило, и се оттегли от групата, за да различи по-ясно в далечината най-смъртоносните върхове, Мона Казале, Монте Майо, Чифалко, които днес се извисяваха в омарата в някакъв невинен унес и същевременно чуваше Жонар да казва: „Никой не ще отрече, че съюзниците напразно бомбардираха тук и разрушиха едно великолепно огнище на цивилизация, докато вашите съотечественици евакуираха най-голямата част от неговите съкровища и спасиха каквото можеше да се спаси. Драги Хартман, победените са винаги оклеветени.“

Хартман се поклонил в знак на благодарност. Жорж изви глава към тях, гъделичкан от желанието да спомене Аушвиц, Треблинка и Бухенвалд, но той срещнал умолителния и малко уплашен поглед на Мари-Луиз, трогнал го това чувство и той премълчал. Ала премълчаването му струвало скъпо. За да не отстъпи на изкушението да се намеси, той отново се обърнал към пейзажа с неговите линии, стопяващи се в ярката светлина, с неговите избледнели цветове, само улица Казилина като сивосинкава рана и геометричното петно на полското гробище се открояваха; пейзаж, който още не различавал добре и го дирел с чисто сърце. Всеки пейзаж е едно душевно състояние, но той се изплъзвал като недействителен, не позволявал да бъде уловен и задържан от очите на паметта. Отсреща, отвъд Рапидо, в мирното безгрижие на лятната равнина се простирали някогашните позиции, които отстоявали французите, новозеландците и

американците. В далечината някакво влакче иронично святаше със стъклата си.

На връщане Хартман посочи на Жонар окастрените дървета по пътя и остатъците от ръждясала бодлива тел. Той не каза ни дума, само протегна ръка над облегалката, сякаш в групата единствено той отгатваше неговите мисли.

Когато се качи на борда на *Сен Флоран*, Дара го запита дали е прекарал добре деня (останалите бяха из града, където се открил панаир).

— Добре ли мина всичко? Без спречкване?

— Не — каза Жорж. — Следвах съвета.

— Какъв съвет?

— Ами тоя да си „затварям устата“.

И двамата се засмяха. Когато Дара се смееше, носът му още повече се сплескваше и тогава Жорж наистина се убеди, че в края на краищата бе прекарал полезно деня.

На следния ден отплаваха при спокойно море и под звуците на Коронационната меса. „Забраненото писмо“ очакваше Жорж в Неапол и той дълго го премята в ръцете си, ала не отстъпи на изкушението да го отвори и на края го скъта в портмонето си. Като се прибере в Париж, ще го върне на Мадлен и нека тя сама окончателно да реши.

От Неапол нататък посетиха прелестните градчета, прилепени до залива и покрай Сорентинския полуостров, обходиха Помпей сред горещина като в пещ, и Жорж имаше възможност да наблюдава една нова черта в характера на Жонар.

Тъй като дребните продавачи на сувенири вземаха Жорж за техен сънародник, те го молеха да им помогне да отскубнат нещо от богатите чужденци. Обаче любима игра на Жонар бе да предлага цена с две трети по-ниска от исканата, за да се наслади на повече или по-малко искрено възмущение на продавача.

Сетне, ако издействуваше значителна отстъпка, той се забавляваше с това и казваше: „Ама че мошеници“ — и почти нищо не купуваше.

— Откъде измъкна тази птица? — попита на диалект една стара жена, която предлагаше камей и дребни нещица от корал.

— От един кафез със златни пръчки — каза Жорж.

— Скуби я, сине, скуби я до кръв, че да отмъстиш за нас.

Понякога вечер по настояване на Мари-Луиз отиваха да танцуват и веднъж Жорж ги заведе на един дансинг до площад Данте. През войната бе прекарал там два часа с малка бойна задача.

Тая *Аризона* бе едно банално малко заведение, но бе свързано в представата му с едно женско лице. Бе излязъл от там към полунощ и се прибираше в хотела, когато чу, че някой плаче на ъгъла на площад Данте и улица Рома. Плачът идеше от покрития с брезент камион на американските военни части. Те арестуваха всички неаполитанци, които военният час заварваше навън. Тогава видя девойката заедно с други примирили се с участта си хора. Преди да я пуснат, американските войници щяха да я изнасят призори в участъка, както обикновено правеха с хубавичките закъснели жени, които залавяха. Девойката изглеждаше отчаяна и постоянно хлипаше. Тя отговори с хълцане на въпросите на Жорж, който можа криво-ляво да разбере нещо. Шивачка била. Отнасяла роклите на взискателна клиентка, която незабавно поискала поправки. Времето изтекло и т.н. Дали случката не бе измислена, за да го трогне! Беше много уморен и бързаше да се прибере в стаята си.

— Вижте какво — каза Жорж на американския сержант, — малката се забърка в тая каша по моя вина. Обещах ѝ да я заведе до тях и я зарязах.

(Жена, придружена от съюзнически боец с изправни документи, никога не бе застрашена.) Сержантът го смущаваше с втрепенения поглед на очите си под ръба на каската, сякаш се прицелваше в Жорж през амбразура.

— Я не дрънкайте, лейтенанте, ами си вървете по пътя — каза той, без да мръдне, без да промени стойката си.

Девойката разбра, че ѝ се изплъзваше всяка надежда и отново захлипа, а Жорж държеше ръката ѝ, детска ръка с хладина на птиче.

— Слушайте, сержанте. Точно след пет часа се връщам горе. Само една нощ изкарах в туй проклето място и тя ми е последна! Разбирате ли какво искам да кажа?

— Стига с тия шеги? Я вие ми покажете документите си.

Докато високият сержант разглеждаше документите, като си светеше със затуленото фенерче, Данте белееше на пиедестала си под лунната светлина и сякаш преценяваше сценката. В тъмнината на

камиона шаваха тела и някой философски пушеше цигара. А момичето подсмърчаше и бършеше очи с кърпичката си.

— Хубаво — каза сержантът на края, — водете тая грозотия и друг път да си гледа часовника!

Тя никак не беше грозна, а по-скоро крехка, с оная неаполитанска крехкост, която напомня Ориента, с очи кротки като у сърните и дълги копринени коси. Жорж я съпроводи чак до нейната врата.

— Ще се видим ли утре? — каза тя.

— Заминавам преди да съмне.

— Далече ли е оттук?

— На другия край на света.

Тя се вгледа в него със сериозно изражение, сетне каза: „Знам“, приближи лицето си до неговото и бързо го целуна по устните.

— А сега се прибирайте бързо и си спомняйте понякога за мене! (ала той говореше на френски и тя не разбираше, обаче слушаше и с женския си инстинкт долавяше чувствата, които го владееха). Спомняйте си за мене, защото след няколко часа ще се върна при стара като земята жестокост и се питам как съм могъл да не ѝ отстъпя тая вечер. Аз също не ще ви забравя, вас, на която дори името не зная, навярно защото ми позволихте да се уверя, че още съществувам, а не съм станал само едно око, което се прицелва, и ръка, която натиска спусъка на машина за убиване. А може и да умра именно заради това, че никога не ще се науча да понасям нещастията на другите. Момиче, вие скоро ще ме забравите, но това няма значение, по-важното е, че ще останете завинаги в сърцето ми, заедно с нещо, което войната не можа да поквари.

Приискало му се бе да стисне в ръце това тяло, да зарови лицето си в меките коси, но се бе отказал и след толкова години се озова на същия тоя дансинг със спомена за младата непозната, а в това време танцуваше с Мари-Луиз и тя му казваше: „Знаете ли, Жорж, в Палермо ще бъдем напълно свободни! Мъжът ми ще отседне там няколко дни за важно делово събрание!“ И се усмихваше, свила ръката си в тая на Жорж, ала не като плаха птица, о, не!, а като едно нервно, нетърпеливо и възбудено животинче.

---

[1] Както е било (итал.). ↑

[2] Няма го вече(итал.). ↑

[3] Умолявате се да впишете името и благодеянието в приложения лист (итал.). ↑

VII

Призори на другия ден се насочиха към Палермо, но преди това прогониха една черна котка, скрила се кой знае как, зад малката платнена лодка.

— Вярвам, че не сте суеверен — бе казал Дара със смях.

Но хубавото му настроение не развесели никого и котката никак не беше виновна за това. Като че някаква неловкост се загнезди между пътниците и само Герда Хартман изглеждаше незасегнатата. Застанала в сянката на една каса на пристанището, котката следеше моряците, които се суетяха около маневрирането. Впрочем тя не бе съвсем черна и белите петна по края на лапичките само ѝ придаваха по-изискан и достоен вид.

В гладката като в басейн вода край Соренто се отразяваше целият бряг, със своите вили, кипариси, зелени туфи от портокалови дървета и по-тъмното руно на лозята. Слънцето още не бе изгряло и чистата светлина открояваше по-ясно чувствената светлина на тоя декор, обгръщаше множеството храмове на Венера, чиито руини очертаваха неизменно пейзажа, сякаш увековечаваха култа на любовта и насладата.

След кратък престой в Капри — Жонар препираше да стигне в Палермо — *Сен Флоран* навлезе в безветрена зона. Всичко беше неподвижно, морето имаше цинков цвят, а небето беше задръстено с мъгли. Като огромен водороден балон, слънцето стоеше над яхтата, пленено от мъглите, чийто потреперващ блясък дразнеше очите. Под брезентовия навес беше задушно от горещина. Хартман и Жонар предпочитаха да слязат в трапезарията и да пороботят под вентилаторите.

— Как е могла тая котка да се качи на борда, пристанището е толкова далече и няма мост? — запита Герда Жорж.

— Неаполските котки не се нуждаят нито от мост, нито от нещо друго, за да се мушнат там, където им се ще. Те знаят магически формули, госпожо.

— Не се шегувайте, Жорж. Вярвате ли в злата съдба?

— Никак... Неаполитанците ме научиха как да я пропъждам.

И с два пръста, показалеца, и кутрето той направи рогатия заклинателен знак. Сетне разказа какво прекеждие се случило с негов другар от Оран, по произход испанец, който се вмъкнал в подземията на един манастир, дирейки нещо за задигане. Същата нощ неговият взвод се установил под маслиновите дървета край крепостната стена и грижливо замаскирали камиона. Крадецът, комуто никак не провървяло до тоя момент, най-сетне открил в една гробница в подземието мумиите на няколко монахини и тъй като бил леко пийнал, пък си падал и по шегите, измъкнал се оттам, като задигнал една от тия човешки останки. Призори на следния ден, като заемали позиция, войниците открили изправената до едно дърво мумия и изпаднали в ужас. Те били всички от областта на Оран като техния другар и порядъчно религиозни. Жорж напразно ги карал да извършат, за успокоение неаполитанския знак срещу черна магия; мнозинството от тях били убедени, че скоро ще ги сполети нещастие. Обаче един от тях заявил, че ще уреди нещата и ще премахне магията. Като подпрял мумията до крепостната стена на манастира, той много старателно я застрелял, обсипвайки я с дъжд от куршуми от ФМ-а, но подобно третиране сякаш й доставяло удоволствие; при всеки откос тя се огъвала повече, смеела се саркастично и малко безумно, подскачайки тъй, сякаш се разтърсвала от весело хълцане. Когато от тая грамадна кукла в бяло и черно останали само накълцани от куршумите останки, захвърлили я на дъното на един противотанков окоп с малко пръст отгоре. Един час по-късно камионът налетял на мина.

— И всичките тия нещастници са били убити! — извика Герда.

— Нямаше нито един ранен войник. Излезе, че тоя юнак наистина бе осуетил „лошото око“ на калугерката.

— Ах, Жорж, защо ми разправяте такава страшна история!

— Съжалявам — каза Жорж.

— Заради тая застреляна калугерка ще сънувам кошмари.

— Направете знака и няма да ги сънувате!

И той протегна напред ръка с два забодени във въздуха пръста.

Мари-Луиз Жонар като че ли дремеше до тях на един шезлонг, скрила очи зад плътни опушени очила, ала при това движение бавно извърна лице към него. И странно бе, че тия черни кръгове му

напомняха смътно орбити на мумията, за която споменаваше. Тя, разбира се, не бе могла да проумее думите му и беше все тъй уморено отпусната, изненадана или подразнена — можеш ли разбра, с нейните скрити очи! — от тяхната веселост. Той обаче знаеше от Герда, че предишната вечер мъжът ѝ направил доста груба сцена. В *Аризона* Жорж канеше на танц ту едната, ту другата, но Мари-Луиз често не дочакваше да я покани и първа настояваше, сетне излагаше на показ удоволствието си, плътно се притискаше до кавалера си, смееше се с отметната глава. Може би шампанското бе ѝ позамайало главата? Или пък си служеше с Жорж да предизвика мъжа си? А той сякаш не ги виждаше и бърбеше с едно момиче от заведението, което бе задържал на масата си, мургава девойка с котешка муцунка и дръпнати към скулите очи, която говореше сносно френски.

По-късно в хотела Жонар бе отправил доста груби упреци към жена си, та чак от съседния апартамент са чули виковете му. Герда Хартман напрегна слуха си и разбрала, че ставало въпрос за Жорж.

Всъщност никога Мари-Луиз не бе виждала мъжа си толкова разгневен. Случваше се да изпада в леден гняв с персонала си, без викове, но точно това въздействуваше, засягаше с коварните му язвителни остроти, винаги целящи да наранят дълбоко. Той отдавна бе издействувал личната си свобода и признаваше същото право и на Мари-Луиз.

— Нали се споразумяхме да спазваме приличието при всички случаи? А ти правиш зрелища! И поне да бе интересен с нещо тоя момък! А то, един самолюбие глупак, отвратителен със самодоволната си суетност! И отгоре на всичко пропаднал елемент. Обзалагам се, че ако продължаваш така, няма да мине много и той ще вземе да ти скубе паричките! Я се погледни: четирийсет години? А той е на двайсет и осем! Не мислиш ли, че си смешна!

Тя не намираще за нужно да възрази, изчакваше да отмине бурята, като го наблюдаваше в огледалото, докато се приготвяше за лягане, подозираше, че е възбуден от алкохола, а също и от някакво чувство повече или по-малко силно, готова бе да признае, че с удоволствие е танцувала с Жорж, че с радост е усещала ръцете му, тяхното притискане, тяхната топлина, а в някои моменти нещо отвътре я заливаше цялата с някаква „струяща“ радост, както преди в Сан Ремо. И навярно туй бе, което измъчваше Жонар, че след тяхното

споразумение бе открил едно ново лице на жена си, една Мари-Луиз, смутена от друг мъж, и той не се мамеше, добре бе видял надигането на желанието у нея по тая трескавост, по краткия смях, внезапната червенина, набъбналите устни, а как само отмяташе глава, готова да я положи на някаква невидима възглавница, и погледът, разбира се, бе по-блестящ и влажен, като че ли го овлажняваха предварително сълзите на признателност и щастие. Признаци, познати му отпреди, по-късно отречени, отблъснати от дън душа и заличени от навика или пресищането, кой знае? Той сновеше из стаята, спираше се ръмжейки край отворения към залива прозорец — Везувий бе изящно посребрен от луната — равнодушен към толкова красота, а в сърцето му се бе загнездило кълбо усойници.

— Ако ми кажат, че тоя индивид е комунист, няма да се учудя? А да не говоря как стрелка с очи бижутата ти.

Не бива да му отвърща. Какъв смисъл има? Той само това и чакаше, тя да възроптае, да избухне, та да удвои ударите си, но те почти не я засягаха, тъй като я закриляше някакъв странен вътрешен покой.

Герда им обърна внимание, че мъглата се съгъстява. Така беше. Морето димеше като гигантски леген и те плуваха сред прохладната влага, която лепнеше по кожата. В командната кабина Жос стискаше щурвала, а Дара с изпънати гърди и плувнали в пот бузи бе почти долепил чело до стъклото и напрегнато следеше тоя лабиринт от коридори с меки бели стени, отвсякъде осветени от светлинни източници, пръснати едновременно сред небето и вдън морето.

— Няма да видим Стромболи — каза Герда. Тя бе в къси панталонки и розова блузка с презрамки, а хубавите й рамене бяха съвсем почернели. Лакираше ноктите на краката си, седнала на надуваем дюшек с подвито коляно, а гъстите й коси пак бяха вчесани на „конска опашка“.

— Ах, как бързам да стигна в Палермо! — въздъхна Мари-Луиз.

— Какво каза тя?

— Че би желала сега да е в Палермо.

Без да вдигне глава, Герда взе да си тананика на немски една популярна мелодийка, която Жорж знаеше:

*Ти, който царуваш в сърцето ми,
ти, който царуваш в душата ми,
да знаеш как съм твоя аз?...*

Изтегната на шезлонга, Мари-Луиз се заслуша, без да разбира думите, камо ли намерението. Беше облечена в нещо като широка пижама в хубав индийскозелен цвят, а на лявата си китка носеше разкошна гривна в източен стил. Бе както винаги старателно гримирана. Една бледосиня вена ѝ пресичаше слепоочието, а видът ѝ бе както винаги някак унило изискан. Внезапно, както пушеше цигара, тя заговори, припомняше си прохладата на стаите в нормандската къща, плочките от жълт варовик по пода, високата трева под сянката на ябълковите дървета. Тя, която в началото бе тъй далечна и недостъпна, от известно време насам изглеждаше жадна за покровителство, за нежност, за разбиране и за изтънчено удоволствие. Без съмнение, бе по-умна от Герда, ала неспособна да понася покоя на сърцето.

И тъй както си спомняше времето, прекарано в нейната нормандска къща, тя промълви някак странно:

— Там понякога се питах дали наистина съм будна, а тук имам чувството, че живея, че съм в съгласие с моето тяло, че наистина съм част от света.

Сетне бързо наведе глава, почервения и цялото ѝ лице сякаш се заключи в една тайна. А как ли е изглеждало лицето ѝ предишната вечер, когато съпругът я обсипвал с упреци в хотела? Ала Жорж долови истинския смисъл в думите на Мари-Луиз, че тя дълги години бе допускала да я изтласкат в една пустиня, чиято безплодност и пустота се разкриваха пред очите ѝ едва днес, и я плашеха.

Около *Сен Флоран* морето блестеше и отразяваше една тъжна светлина, а браздата зад кораба само леко набръччваше повърхността. Чуваха се заповедите, които Дара даваше на кормчията или викаше в акустичната тръба на Ранжион долу в машинното отделение. На фона на мъгливата белота лицето на Мари-Луиз бе добило изражение на същество, което иска да захвърли зад себе си горчиви спомени и да приеме в сърцето си нова светлина. Без очила — беше ги свалила, докато говореше — очите ѝ изглеждаха по-нежни отпреди, по-

кадифено черни. Ала какво можеше да очаква от него, освен една кратка авантюра! При тава едва го познаваше. А и той не знаеше нищо всъщност за тая жена, за нейния живот, за нейния морал, за нейния начин да люби! Прекалено бе свикнал да не се доверява на себе си и разбираше, че в него любопитството надделяваше над желанието.

Като запали нова цигара — ръцете ѝ леко трепереха, — тя каза:

— Ако имате затруднения, като се върнете в Париж, моля ви, не се колебайте да ми...

Краят на изречението се стопи в кълбо от тютюнев дим и Жорж поблагодари, но добави, че винаги успява някак си да се оправи.

Тогава тя го изгледа по-дръзко и усмихнато каза:

— Бих желала да имате нужда от мен.

Сетне стана, хвърли нервно цигарата си в морето и слезе в каютата си.

— *Hüt du dich*, пази се — прошепна Герда насмешливо, все още наведена над ноктите на краката си. Думите не бе проумяла, но притежаваше достатъчно интуиция, за да вникне в техния поток.

— Досега — каза тя — девизът на нейния мъж е като този, дето ни показахте в Помпей, на прага в дома на един търговец: *Salve lucrum!* Но ако си науми сега да се занимава с жена си толкова, колкото с парите си, какво ще стане с нас.

Тя се разсмя, като размаха „конската си опашка“ и както бе гола и почерняла, с нея заприлича още повече на красива отдъхваща си амазонка.

Мъглата се засилваше и корабът сега се врязваше в една единствена искряща покривка. Дара бе намалил скоростта, тъй че се чуваше свистенето на вълнореза, който пореше водата. Когато сирената отекна, Герда подскочи, сетне се разсмя с ръка на гърдите.

— Ще речеш, че сме в Лондон — каза тя.

Яхтата нададе продължителни и многократни сигнали, на края Жонар и Хартман изскочиха на палубата. И двамата носеха бермуди и плажни ризи. Дара им каза, че според метеоролозите тая „лека мъгла“ покривала огромно пространство и ще стигнат в Палермо със сериозно закъснение, а това, изглежда, много ядоса Жонар.

Докато той още преговаряше на входа на командната кабина, като подръпваше от лулата си, Ерих Хартман попита Жорж дали може да разчита на неговото присъствие на едно важно делово събрание,

където по всяка вероятност щели да присъствуват високопоставени италиански и американски лица.

— Бих желал да ви окажа тая услуга — каза Жорж, — но знам не дотам добре английски език.

— Предполагам, че ще е достатъчно — каза Хартман, като изтриваше челото и врата си, плувнали в пот.

Дали Жонар, застанал на две крачки от тях, бе помислил, че Жорж е отказал? Той се намеси без никакво пояснение, въпреки че Хартман и Жорж говореха на немски език, и присви очи, за да изглежда по-властен:

— Вижте какво, Морер, престанете с вашите превземки. Наистина бяхте много зает досега с обслужването на дамите, но поне в тоя случай можете да бъдете полезен.

— Драги приятелю, да оставим това — каза Хартман.

— Плаща му се царски! Тогава защо са тия възражения? За какво се мисли той? Само се надува!

— Единственото ми възражение — каза Жорж, като запази хладнокръвие, — е, че говоря английски език не дотам добре, особено когато става дума за разисквания от технически характер, както е в случая, предполагам.

— Това са празни думи, Морер! Чух ви да говорите английски в Соренто. Само че вие предпочитате да се цупите.

— И друго едно възражение — което пренебрегвам — е, че ми предлагате да изпълнявам роля, която не влиза в моята длъжност, струва ми се.

— Така ли? Затова пък често си превишавате правата, като влизате в ролята на светски танцьор например! Едно превишаване повече или по-малко, има ли значение?

И тутакси офейка, съобразно с прилаганата от него тактика да запазва превъзходство с последната дума.

— Оставете го да се успокои — каза Хартман загрижено и челото му плуваше още в пот.

Преди да се втурне подир Жонар в трапезарията, той насочи пръста си към Жорж:

— Каквото и да стане, разчитам на нас.

И изчезна на свой ред.

— Не се давай — каза от кормилото Жос. — В края на краищата, наели са те за преводач на швабски и италиански. Ако приемеш, искай им отстъпка.

Жорж махна с ръка в смисъл, че никога няма да стане дума за такова нещо, ала бе усетил как омразата на Жонар бъркаше в сърцето му като ноктеста лапа. Дара бе премного зает с мъглата и не прояви интерес към инцидента. А Герда се бе изтегнала на надуваемия дюшек и като че ли бе задрямала от топлината. Последната толкова се бе засилила, че в предната част голи до кръста матросите Сантели, Макс и последният, рижавият Жофроа, весело се плискаха с вода, която вадеха от морето с брезентови кофи. Като гледаше играта им, Жорж донякъде забравяше тревогата си и дори изкушението да се откаже от това пътуване, като стигнат в Палермо. От водата на първата кофа дъхът му секна, но хладината му хареса, а Макс пак му се заканваше през смях и той се включи в групата, като взе да ги плиска с вода, и бе щастлив с това другарство, с тази свобода, с това веселие с вкус на море и простор, но ето, че Ранжион се подаде до гърди от машинното отделение и попита:

— Ей, вие, четиримата, докога ще се правите на улави. Ще му кажа аз на тоя Жофроа, дето трябваше сега да се трепе ей-тука до мене!

Червенокосият се престори смешно, уж че е засрамен, и хлътна в машинното отделение, а останалите се отърсваха и продължаваха да се шегуват.

Като слизаше да се преоблече в каютата си, Жорж чу в трапезарията гласовете на Хартман и Жонар, които се сливаха с равномерното тракане на моторите. Дватамата продължаваха да подготвят заседанията си в Палермо. Да вървят по дяволите. Ала тоя колективен душ му се понрави, особено с доверието, и приятелството, пък и с насладата от водата. От благодатната човешка симпатия се почувствува отново оптимист и както си свиркаше, ето че Мари-Луиз предпазливо отвори кабината. Беше все още в зелената индийска пижама и ако имаше нещо ново, то бе в нейните очи, огрени от една светлина, каквато досега не бе виждал в тях, идеща сякаш от най-съкровеното в нея. Без да каже ни дума, тя сложи ръка на рамото му, привлече го нежно, надигна се на пръсти и го целуна по устните. Устата ѝ бе прохладна, сладка, а тая опитна ласка разпали кръвта на

Жорж. Той искаше да я обгърне през кръста, когато тя се отскубна и се оттегли навътре, а той зърна на пижамата ѝ влажната следа от своето тяло. Усмивайки се някак обещаващо, тя прошепна: „Палермо“, сетне затвори вратата и щракна ключалката, но Жорж бе сигурен, че стоеше зад вратата, че слушаше дъха му, а също, че се забавляваше с неговото вълнение, щастлива бе от това съучастничество и вярваше, че окончателно го бе завладяла.

VIII

Този ден близо два часа, след като се наобядваха, всички пътници се събраха на палубата край магнетофона на Жонар и в добавка към чашките ликьор след ядене той ги угощаваше с *Mateus nascion*. Поради мъглата Дара не се отделяше от кормчийската кабина и се задоволи с един сандвич и чашка кафе. Герда си вееше с един брой *Der Spiegel*, а Мари-Луиз отново си бе закрила очите. По опушените стъкла на очилата ѝ играеха отблясъци, които сякаш бяха свързани с нейните мисли. Бялата светлина, която мъглата излъчваше, идеше отвсякъде, някак странно осветяваше лицата, прогонваше и най-малката сянка върху тях, разкриваше ги в някаква абсолютна голота, с една особена „прозрачност“, тъй както слънцето, когато застане отвесно над едно блато, открива неговите дълбоки пластове. И тогава Жорж откри у Мишел Жонар, който слушаше Бах с издадена напред глава, една пресметната енергия, а също и чара на ония едри охранени животни от рода на котките, които се подвизават в охолство из защитените африкански резервати. От Серж Лонжро Жорж бе запомнил, че всеки индивид може да се сведе до схемата-образец на някое животно, а колкото до Хартман, у него той виждаше сънливата печал на кайманите и същата опасна зоркост, стаена в гънките на челото. Интелигентен бе, несъмнено, ала далеч от човешкото, дебелокож и заровен в своя черен пясък. В сделките навярно е поупорит и от Жонар. Чудно как се е събрал с Герда, тя бе тъй подвижна, великодушна и спонтанна, „неравна“! Той не смееше да гледа Мари-Луиз, не бе нито достатъчно доволен, нито достатъчно суетен, та да се радва на една авантюра, която не той би подхванал, не бе и достатъчно циничен, за да се възползва от обстоятелствата и отмъсти на Жонар за оскърбленията. Тя от своя страна се преструваше на равнодушна и поднасяше чашката кафе към устните си с меко, точно и грациозно движение на цялата ръка, раменете ѝ бяха голи, а кръстосаните ѝ крака показваха до ръбовете на късите ѝ панталонки нежни пространства плът. Черните ѝ коси блестяха като сатенена барета, откриваха малките

розови уши и гъвкава шия и Жорж се развълнува при мисълта, че тази твърде суетна жена бе използвала времето си да остане сама, да се затвори в себе си и да открие истината в сърцето си, а може би тя наистина бе влюбена.

Сен Флоран продължи да се плъзга предпазливо по морето, все още заобиколен от пластове мъгла, тя оставяше влагата си по кожата и размиваше формите на два-три метра от тях, сякаш очите бяха засегнати от някаква болест. Сирената ревеше почти без прекъсване, тъй че Жонар се принуди да спре магнетофона в началото на голямата страстна ария „*Смили се, о, боже! О, самобичуване! О, удари! О, рани!*“... — При последните: „*О, удари! О, рани!*“ уредът леко изпращя, което разтревожи Жонар повече от тая памукообразна заплашителна маса, под която пълзеше корабът.

— Хоп! — внезапно изрева Макс, застанал отпред на вахта и с обезумяло лице се обърна към командната кабина, размахвайки ръце.

Всички наскачаха точно в мига, когато Герда изскимтя *Mein Gott*, а сянката от дясната страна на кораба бе почти изчезнала, погълната бе, загуби се и потъна окончателно. С гневен глас Дара сипеше наведнъж заповеди и проклетия, *Сен Флоран* със спрени мотори се плъзгаше по инерция, а останалият екипаж — Сантели, Жофроа, Ранжион — изскочи на палубата.

Никой не би могъл да опише тая странна поява и то само на няколко метра от яхтата, ала Жорж бе забелязал как една стена от мъгла дълбоко в тая завеса внезапно се бе сгъстила и той щеше да вземе това за зрителна измама, ако не бе възгласът на Макс.

И тъй на пътя им се изпречваше друг кораб, бродеше по тия места, нехаеше за сигналите на яхтата и ги оставяше без отговор. Дара бе затрупан с въпроси:

— Но, капитане, ние бихме искали да сме наясно най-сетне! — викна Жонар.

— Аз също, господине! — възрази Дара с нотка на раздражение. — За малко да ни пререже на две тоя идиот!

И той включи на малка скорост моторите, като пускаше непрестанно сирената. Всички чакаха тревожно, ала Жорж бе поразен най-вече от израза на Мари-Луиз, много бледа — гримът и сякаш бе отлепен от лицето, подобно на силно оцветена маска, наложена върху кожата. Къде бе виждал подобен странен ефект? Майка му! Да,

болната му от рак майка — тогава бе още много малък, — тя слагаше много силен грим, за да скрие опустошенията от болестта, да не наскърбява близките си, ала постигнатият резултат бе жалък, една пародия на младост и здраве! Възрастта на Мари-Луиз също тъй личеше в това „раздвояване“ под светлината. И внезапно призракът отново се появи и всички ахнаха. Наистина, то бе само една сянка, една следа като някоя полуизтрита рисунка с молив на лист хартия. Герда машинално посегна към камерата си да снима предпазливото приближаване до туй необичайно тяло, застанало неподвижно върху мраморните плочи на морето, безплътно с неясните си контури, като силует, зърнат отвъд едно голямо замъглено стъкло. Слепоочията на Жорж бяха покрити с пот и горяха. Червеникавият тил на Жофроа и косите, щръкнали като гребен на петел, му пречеха да вижда. Неясните линии отсреща лека-полека се открояваха и зловещо и някак заплашително се очерта един чер товарен кораб с белия си комин, с мачтите и още неразличимите си части. Дълъг бе петдесет-шестдесет метра. Ще речеш някое дремещо китоподобно животно; навярно бе опасно да смутиш покоя му. В тоя свят, където море и небе се сливаха, той изглеждаше тъй, сякаш висеше във въздуха, без никаква опора, като игра, като прищявка на мъглата. Сен Флоран упорито подвикна със сирената си, но пак нищо! Ни отговор, ни сигнал! И никой не се показва! Празен бе и капитанският мостик! Ако някаква авария бе заставила кораба да остане неподвижен, що за непредпазливост бе да не поставят часови в такова едно грахово пюре! Дара изруга и млъкна, забелязвайки, че лодбалките са завъртени над морето, а възетата висяха до туловището. С изчезването на спасителните лодки мисълта за някакво нещастие се загнезди във всички умове.

АНАСТАСИС

Солун

Гласеше надписът с гръцки букви на кърмата. Липсваха и лодките от дясната страна на кораба, а една лоцманска стълба бе спусната до самата ватерлиния. Дара маневрира, доближи се до стълбата, викна, свил ръце на фуния, не се двоуми повече и се покатери изненадващо пъргаво на борда. Почакаха. Сетне главният механик Ранжион даде нареждания на Жос и Жофроа на свой ред се изгуби горе. Настана лека тишина, като подир лавина, Жос разполагаше фендерите и защитните възглавници. Обзети на свой ред

от любопитство и нетърпение, Жорж, Макс и Герда най-сетне се решиха и се покатериха на борда на тайнствения товарен кораб — каква пустиня — не видяха ни Дара, ни Ранжион. Долу, на яхтата, всички лица бяха обърнати към тях. Жорж пристъпи няколко крачки сред мирис на смазка и изгорени въжа. Мъглата обгръщаше всички предмети и се стелеше навсякъде като памучна дреб. Като приближаваше подножието на мостика, усети, че миризмата се засилваше. Една дупка зееше с разкъсано устие. От тоя мрачен кладенец идваше миризмата, а също и гласовете на Дара и Ранжион, усилен като в резонатори на камера. Наведени над отвора, Жорж, Герда и Макс виждаха в дълбочина огънати жезла, ламарина, сплетени тръбички и нещо странно — една металическа врата, окачена бог знае как по средата, с три червени гръцки букви на сив фон, като неоспоримо доказателство за бедата!

— Хей, капитане! — викна Макс. Неговият зов слезе в мрака, разнесен от ехото.

— Не идвайте тук — каза все още невидимият Ранжион. — Стойте си там, за бога!

И тъй, станала бе експлозия и екипажът бе побягнал. На мостика Герда снимаше изкорубените стени, натрошените стъкла и щурвала, който беше слабо засегнат.

Вероятно са избягали панически от кораба, тъй като в няколко пощадени каюти намериха койките оправени, чекмеджетата непокътнати, дрехите си висяха на закачалките.

Подобно на повечето гръцки товарни кораби, на борда се е намирала и жена, по всяка вероятност жената на самия капитан. И наистина, по закачалките висяха рокли, а тясната полица на умивалника все тъй бе отрупана с тоалетни принадлежности, червило, кутия пудра. „Леда“, гласеше надписът на капака, украсен с един глупав лебед.

Междувременно Дара и Ранжион се бяха изкачили и оживено обсъждаха край един скрипец. Разпитаха ги. Да, ставало въпрос за стар кораб, чийто парен котел избухнал и тутакси разбил радиоапарата, разположен над котленото помещение. А това значи никакви сигнали за помощ. Необяснимо е как огънят, с който не са могли повече да се борят, е угаснал сам. Виждаше се, че самият корпус не бе толкова пострадал, имаше няколко избити нитове и водата се процеждаше, но

беше дребна работа. Ето и хипотезата на Дара: тъй като капитанът не могъл да се справи с пожара след експлозията и е бил сигурен, че с кораба е свършено, той наредил да го евакуират незабавно, но запазил достатъчно хладнокръвие и отнесъл бордовите документи. Къде ли бяха сега тия нещастници? Бедата вероятно ги бе сполетяла предишната вечер. Може би още плаваха в мъглата към Липарийските острови или дори към Сицилийския бряг? Може пък досега да ги е взел друг кораб. Невъзможно бе да свършат трагично по тия често спохождани места и в такова спокойно море.

— Защо не се заловим да ги търсим? — каза Герда (и се понрави на Жорж с тая молба и с тревожния израз на лицето си).

Дара се усмихна тъжно и описа кръг с ръката си: какво ще откриеш в такава мъгла? И накъде ще тръгнеш? А Ранжион добави, че по всяка вероятност една от лодките е била с мотор и е теглила останалите. Даже и с малка скорост, корабокрушенците плават от десетина часа и са вече надалеч.

Хартман и Жонар, придружени от Сантели, също се изкатериха, осведомяваха се, пъхаха си носа тук и там, а в това време Дара бе събрал своя екипаж на борда на *Сен Флоран* и говореше на хората си необикновено разпалено и убедително нещо, което те изглежда посрещаша с одобрение.

Малко след това Жонар отново се спусна на яхтата и каза на Мари-Луиз:

— Край на мистерията. Някакво си мръсно, износено товарно корабче, чиято изхабена машина е предала богу дух. Хората му вероятно са побягнали да се спасят от огъня и от потопяването на края, което изглежда доста скоро ще настъпи.

— В такъв случай защо се бавим? — попита Мари-Луиз с развълнуван глас и тежките ѝ гривни звъннаха при движението, което направи.

— Губим време, наистина.

И той приближи до Дара.

— Предполагам — каза му той, — че ще направите нужното да изпратите час по-скоро на дъното тая черупка. Вие, както и аз, имате представа колко е опасно, ако тя продължава да се носи в мъглата.

Лицата на моряците се извърнаха към него до едно и това изглежда малко го смути.

— Какво има, капитане?

Дара помълча няколко секунди, сетне отвърна:

— В това състояние и с нейния товар от земеделски машини и торове черупката струва около петдесет милиона.

— Е, та какво?

— Морското законодателство дава значителни права и предимства на спасителите.

— Хайде, де! Да не искате да кажете, че възнамерявате да завлечете някъде тоя труп!

Дара потвърди, че *Сен Флоран* можел много лесно да тегли кораба до Палермо, не бяха толкоз далече от града.

— Да, и с каква скорост!

— Възел, възел и половина.

Жонар се изсмя и се обърна към Хартман като свидетел на тия глупости, които трябваше да изслуша:

— Да не сте полудели! Никога няма да стигнем там! Ще са нужни два-три дни! Сериозно ли говорите?

Отзад: Мари-Луиз, Герда и Хартман; срещу командната кабина: Жофроа, Ранжион, Сантели и Жос; между двете групи бяха Жонар и Дара; вдясно, Жорж и Макс, точно под черния борд на *Анастасис*, опрени на парапета.

— Съвсем сериозно — каза Дара.

Още няколко секунди и бурята щеше да избухне. Жорж бегло погледна Мари-Луиз и видя, че погледът ѝ беше неподвижен и необикновено напрегнат. Всъщност какви чувства я свързваха с нейния съпруг? Как го виждаше тя? Представи си я гола, в прегръдките на любовник. Навярно и тогава гледаше с тоя поглед, с това присвиване на устните и с всички останали признаци на смутно безпокойство. Очевидно и тя бързаше да стигне в Палермо, на срещата с удоволствието. А Жонар отново ръмжеше, доказваше рязко, че там го чакали строги задължения, че го очаквали в други ден сутринта, че отхвърлял всякакво закъснение и се противопоставял на подобна екстравагантност. В бермуди и широка шарена риза, той не бе толкова смешен, колкото страшен в яростта си. На няколко крачки от тях Хартман кимаше одобрително и мърмореше ја, ја, а сивите му очи сякаш бяха пълни с тая мъгла, която обсаждаше всички.

— И после как така! Вие сте на служба при мен! Ще отречете ли това? — казваше Жонар предизвикателно.

Дара спокойно изложи ползата за неговия екипаж и за самия него, това че щяха заедно с корабопридетеля да си поделят печалбата от една операция без риск, а тя дори в най-лошия случай бе много голяма.

— Много съжалявам! — кресна Жонар.

Хартман пак рече ја, ја с това негово изражение на дебнещ алигатор, докато моряците, застанали рамо до рамо, следяха спора, като гледаха изпод вежди.

— Ние не сме богати — каза Дара, — и за всекиго от нас това е един неочакван случай да си улесни съществуването.

Той се бранеше без никакво самоунижение, със спокойна увереност, бутнал леко назад фуражката, и Жорж разбираше, че в лицето на двамата мъже се сблъскаха не два противоречиви начина на преценка на една ситуация, дори не ставаше дума за антагонизъм на два интереса, а чисто и просто се противопоставяха два морала, един аристократичен морал срещу един работнически морал, изграден на основата на една мъжествена солидарност. Дара срещу Жонар. Това сега означаваше, от една страна, един човек „обиден от света“, по думите на Елио Виторини, а от друга — един човек в съдружие с тоя свят и закрилян от него. Жорж се възхищаваше от Дара и горчиво съжаляваше, че не се е побратимил с него по-рано, но ето че Жонар отново започна, наблягаше върху неотложността на тръгването, върху загубите, които щял да понесе, говореше за почтеност в задълженията, горещеше се все повече, намекваше, че щял да стигне дотам, да даде под съд агенцията, а в това време Дара размисляше с ръце на кръста и поглед забит в земята. В Жонаровата разпаленост той сякаш диреше дълбоките причини на поведението му. На края той предложи да потеглят незабавно за Палермо, където можели да пристигнат вечерта. Щом като там пътниците ще прекарат в хотел една седмица, *Сен Флоран* ще ги откара, а сетне ще се върне да търси катастрофиралия кораб. Че щял да го влачи после два-три дена, нямало значение. Не отговаряше ли това на всички изисквания?

— Добре — каза на края Жонар. — Обаче само за това време и да знаете, че за мене това е вятър работа, тая железария или ще потъне, или ще ви я задигне някой друг любител.

— Няма да може, защото ще оставим пазач. Казано с термините от Морското право, останки от морски плавателен съд се определят според негодността им да плават и изоставянето им. Следователно, достатъчно е един човек на борда да изпълнява задълженията на постови.

Защо същата минута в паметта на Жорж изплува образът на танка пред Дамиано и надписът с жълти букви на двата му хълбока *Отмъстител на народа*? Спомняше си оная нощ през хиляда деветстотин четиридесета и трета година, прекарана при танкистите, след като цял един ужасен ден бяха атакували напразно Кастелфорте. Заедно с друг един офицер, алжирец, на име Люсеин Коен, наричан още Джо, бяха пели една немска профсъюзна песен, *Lied der Werktaetigen*, чиито думи навярно достигнаха до онези оттатък, спотаени между скалите отвъд урвата, под звездния дъжд.

— Искате да кажете, капитане — каза Жонар със скрита ирония, — че възнамерявате да се разделите с някого от вашите хора?

— Възможно е.

— Наистина ли?

— Ами да.

— Тогава трябва да ми обясните. При изготвяне на договора за това пътуване агенцията определи състава на екипажа и ме увери, че шест човека бил минимумът, който морският правилник изисква за кораб с такъв тонаж. След това, което чух от вас, трябва ли да мисля, че това не е истина и че съм могъл да намаля бройката, т.е. цената?

В делови спор той навярно показваше същото това присмехулно и хитро лице.

— Това е така, що се касае за цялото пътуване; но от тук до брега...

— Искате да кажете, капитане, че от тук до брега поемате отговорността да нарушите морския правилник?

— Какво целите с това?

— Трябва да отговорите, капитане. А това не е отговор, съжалявам.

В ума на Жорж натрапчиво продължаваха да звучат няколко такта от немската песен, която през онази нощ бе прекосила пространството от единия до другия бряг на долината на Ривогранде, а реката, осеяна с много овъглени и завити като стружки трупове,

бързаше към едно все още възможно братство, но гласът на Жонар раздра тая скръбна черно-червена лента, която се вееше дълбоко в спомена. „Трябва да отговорите, капитане!“ и Жорж, както се бе облегал редом с Макс, един друг Макс, който не се смееше сега, а мрачно и угрижено гледаше Жонар изкосо, Жорж внезапно каза, че той е готов да остане на товарния кораб до завръщането на яхтата, че предложението му трябва да се приеме, тъй като не повдига никакъв проблем. Тогава Макс плъзна ръка по парапета да стисне неговата, но се намеси Жонар:

— Морер, моля ви, спестете ни поредния си номер?

Гласът му беше още по-подигравателен, а лекото повдигане на раменете искаше да покаже, че всъщност мненията на тоя момък непременно водеха до фарс.

— Моят номер, както се изразихте вие, не е толкова гнусен, колкото вашият — възрази Жорж.

В мъглата, която лепнеше по лицата, а те, сякаш гледжосани, заприличваха на керамични фигури, за миг всички замряха в очакване, освен Герда, която не проумя нищо от случилото се и караше съпруга си да ѝ обяснява на немски, доближила глава до неговата на фона на товарния кораб и редицата отворени илюминатори.

— Виждате ли какви неприятности ни навличате, капитане? — каза саркастично Жонар.

Ала в очите на Дара всичко изглеждаше наред.

— Ясно, Морер! — каза той. А на екипажа:

— Останалите, на работа. Да побързаме за съоръженията.

Той пляскаше с ръце и даваше нареждания всекиму, а в това време Жонар се запъти към Жорж, вените му се бяха издули, а по скулите му личаха червени петна.

— Казах ви, Морер, че в Палермо имам нужда от вас. Моля ви да се откажете от това си решение! — Гласът сега бе нисък и заплашителен. Тъй като не бе свикнал да му се опълчват, той едва се съдържаше, възмущаваше се до немай-къде от това държане и го считаше за скандално. Но Жорж не отклони погледа си.

— Вие подписахте ли договор? Да или не?

Говореше носово, с ръце на гърба, вкопчани една в друга от ярост.

— Мишел! — прошепна жално Мари-Луиз.

— Да или не? — настоя Жонар, още повече разгневен след намесата на жена му, по скулите му избиваше още червенина, а ушите му избеляха целите като хоросан.

— Да — каза Жорж.

— Тогава го, спазвайте! Ето какво се казва почтеност.

Той се обърна, оттегли се при Хартман, който пък се задоволи да каже на немски:

— Помислете малко, Морер.

Гласът му бе помирителен.

— Стига! Стига! Аз ще му дам да разбере! — крещеше Жонар, сетне към Жорж:

— Хич не се, съмнявайте в това!

— Сигурен съм, господине.

— Ще ми платите вие за тоя номер! И то много скъпо! Няма да мине току-така тая работа! Няма да е тъй лесно!

Всички, които се оказаха на палубата, слушаха и следяха напрегнато поведението на двамата мъже.

— А защо — каза Жорж — вие не давате на хората да извлекат някаква полза от тая развалина? Защо им правите толкова пречки? Делът, който ще получи всеки един, представлява за тях цяло състояние.

— Утре трябва да бъдем в Палермо, по-точно да се срещна там с една личност, която следобед на всяка цена ще отпътува за Ню Йорк! Ясно ли е? Заложени са печалби, които далеч надхвърлят вашите, твърде далеч!

— Не става въпрос да ви се навреди, господине — каза Жорж, — и ако имате нужда от моето съдействие в Палермо, което допускам, тогава защо не приемете да остане на пост един моряк?

— Защото мразя да ме разигравате! И толкоз!

— Вие не допускате нищо друго и в случая единствен изход е моето предложение.

Очевидно Жонар се дразнеше още повече, като гледаше приготовленията; той вземаше това за предизвикателство към властта му, като голямо оскърбление. Той наблюдаваше злобно Сантели, който зареждаше сигналните фенери със сини и жълти батерии.

— Повтарям ви, че не обичам да ме правят на глупак, Морер! Научете това веднъж завинаги! Наел съм яхтата заедно с обслужването

от екипажа, както и вашето! По отношение на агенцията съм спазвал и изпълнявал всичките си задължения! По най-стриктен начин! Екипаж от шест човека. Нито един по-малко. Плюс един преводач!

— Буквално по договора е така, господине. Но при едно толкова изключително обстоятелство и ако проявите повече разбиране към тези хора...

— Няма какво да разисквам с вас! Стига толкова! Всеки да си поема задълженията! Съдът ще реши!

И той слезе в каютата си. Хартман изглеждаше много смутен. Той каза пак на немски: „Положително е неприятно това“ — и на свой ред изчезна подир съдружника си.

Мари-Луиз бе застинала неподвижно на лъчистия фон на мъглата. Герда пък заяви, че предпочитала да последва примера на Жорж, щяла да изпусне сензационен филм.

— Какъв щастлив случай за вас! Завиждам ви! Ах, добре, че пратихте по дяволите Жонар!

— Добре се държа — каза Ранжион, като тупна по рамото Жорж. И всички потвърдиха това.

Жорж познаваше този род опиянение. Войната бе засилила копнежа за другарство в него и това одобрение му достави една чиста радост, гладка, много свежа и нова, като чувството, което погали сърцето му в онази първа вечер с Мадлен.

Бързаха с приготовленията сред тая абсурдна бяла светлина, която трепкаше понякога и потръпваше от допира с водата. Герда зареждаше камерата си, а Мари-Луиз в това време пушеше, седнала в едно кресло. Лицето ѝ бе спокойно и цялата тя много напомняше един красив цъфнал цвят. Но в мига, когато Жорж се приближи до нея, той видя, че нещо пробягна в очите ѝ; тъй между дърветата се вижда как се огъва повърхността на мрачна вода. Знаеше, че има твърди гърди, топли устни, устни, които сладостно се бяха слели с неговите и устата му помнеше сама тая милувка, тая пламенност, но същевременно, да, същевременно чувствуваше, че тази жена му бе чужда, че вече бе встъпил в бъдния час, отдал бе цялото си същество на своето решение и бе щастлив с откритието, че е дълбоко свързан с Дара и целия екипаж, а може би тя интуитивно чувствуваше това щастие, което отхвърляше нея, отричаше нейната власт, нейната съблазън, затова каза с нисък глас, треперещ от неприязън:

— Вие сте оглупял, Жорж! Що за налудничава идея! Не можахте да се овладеете! Но ще съжалявате. Ще имате много неприятности, а нищожни облаги.

Тя сложи очилата си с рязко движение. Когато отпускате ръката си на страничната облегалка, Жорж я хвана във въздуха и я задържа в своята, но тя бързо я издърпа. Този път тя уморено добави:

— Подобна операция засяга прекалено много хора, за да извлечете и вие от нея някаква значителна печалба. Впрочем тая печалба никога не ще си заплати риска. Представяте ли си какво ви носят тия часове на чакане?

— Преживял съм и по-тежки.

— Толкова ли се нуждаете от пари? Ако е само до парите...

Тя щеше да каже „лесно би могло да ви се помогне“, но Жорж я прекъсна, увери я, че не бе заради парите, пък и те винаги са му липсвали, а той не е страдал кой знае колко от това, би се страхувал повече, ако ги има в излишък, и по тоя начин да поквари онази част от себе си, която с всички сили се мъчеше да опази.

— Не, госпожо, повярвайте, това е за съвсем друго нещо!

— Ах, заради приключението е, нали? Мислите ли, че ще смаете някого с вашите подвизи? Ако морето се разсърди, вие ще полетите към дъното му като камъче.

— Метеоролозите не предвиждат никаква промяна за тази нощ.

Той реши да не ѝ разкрива дълбоката причина за своя избор. Нима тя би я приела, тя, която навярно се чувствуваше наранена?

— Освен това, вие с капитана предизвикахте моя съпруг доста нескопосно. Аз бих могла да ви помогна да го убедите да остави един човек от екипажа, що за глупост е да му се противопоставяте по такъв начин! Ами капитанът, той пък за какво се мисли!

— Ами за господар след бога! Знаете ли, че той може да се разпорежда на своя кораб, без да се съобразява с ничие мнение.

Тя не обърна внимание на думите му и продължи малко стеснително:

— При това ви бях предупредила, Жорж. Между вас и моя съпруг отношенията бяха приели особено изострена форма. Вие би трябвало да имате пред вид това, да постъпвате по-гъвкаво, особено пред свидетели!

— Вярно е, че ми липсва гъвкавост.

— Предупреждавам ви, че той е отмъстителен.

— Вие грешите, като вярвате, че с повече гъвкавост бихме успели да го вразумим. Той мисли само за себе си и за своята изгода. Много е сигурен в това, което му е дължимо. Откъде у вас тая илюзия, че в този случай можел да отвори сърцето си за другите, да се опита да разбере техните проблеми, та в очите му те са толкова дребни в сравнение с неговите?

— А вие, Жорж? Вие пък за какво се намесвате? Боже господи, не може ли да си стоите настрана в този спор? Нали сам казвате, че капитанът е достатъчно способен сам да разреши този конфликт, без вие да се забърквате в това? И въобще какво общо имате вие с тези хора, ако е истина това, което казвате, че не парите ви карали да заставате на тяхна страна?

Тя щеше още да говори и сигурно все тъй разпалено, но Дара повика Жорж. Ето защо той се поклонил пред Мари-Луиз (тя леко изви глава със стиснати устни) и отиде при групата, която бе събрала нужните му съоръжения, лампи, сигнални фенери, карабина (тая карабина пък за какво е, дявол да го вземе?), ръчен сигнализатор, надуваема лодка, спасителни ризи, някои сечива, сетне изслуша нарежданията на Дара, които Ранжион понякога мимоходом поясняваше.

После един след друг му пожелаха успех и Макс, най-експанзивният от всички, го прегърна, увери го, че е симпатичен човек, истински брат и всичко туй бе наситено с усмихната и топла сърдечност, подчертана с няколко остроумия на Жос и Рижия, а Сантели се кълнеше, че достойно ще отпразнуват успеха и обещаваше едно рибено ястие, приготвено по негов начин. Дара сам придружи Жорж на товарния кораб, не само да му помогне да прехвърли там багажа си, но и да се увери, че е усвоил всички напътствия. Влагата покриваше палубата; неподвижни призраци се изправяха между крановете и скрипците.

— Слушайте, Морер. Мисля, че нито екипажът, нито аз разбрахме добре в началото какъв човек сте.

— Такива недоразумения стават често.

— Така е. Обаче държа да уточня едно. Всеки от нас виждаше във вас един другар, далеч преди да се обявите доброволец за тук.

— Виждах много ясно това, капитане.

Бяха сами един срещу друг (Жорж с метнато на раменете платнено яке) и тъй като трябваше да се разделят, последните мигове се изпълниха с вълнение, а Жорж знаеше от колко дълбоко извираше то.

Дара с бавни крачки се запъти към парапета. Там намести фуражката си. (Бродираната златна котва блесна, когато се обърна отново.)

— А, още нещо: ако работата успее, всеки от вас ще разполага с парите, както намери за добре. Само че ми идва наум едно отдавнашно намерение...

— Какво е то?

— Мисля си за една кооперативна работилница. Само за поддръжка и поправка на яхти... Пак ще поговорим, като му дойде времето.

Той му протегна ръка и като намести фуражката си, добави:

— Ще бъдем тук около полунощ. Отваряйте си очите.

Жорж му помогна да поеме стълбата и отново да слезе на яхтата.

Долу лицата на всички бяха обърнати към тях.

Дара незабавно пое на път и пусна сирената да свири отривисто като прощален сигнал, а Герда и моряците, без Ранжион, който бе записан с моторите, махаха с ръце за поздрав. Обаче Мари-Луиз не мръдна от креслото си и все тъй криеше очи с черните си очила. За да отвърне на вежливостта с вежливост, Жорж прибягна до ръчния сигнализатор, ала мъглата погълна *Сен Флоран* удивително бързо и настана тишина, матова тишина като в снежните простори. Жорж — часовникът му показваше три часа — запали цигара и в продължение на няколко секунди унесено съзерцаваше своето владение.

IX

Най-напред се зае да поправи преградата на пострадалата дясна страна на кораба, почти бе откъсната от въжетата ѝ, дъските бяха разместени от взрива. Като продължи да следва напътствията на Дара, той изсвири със сигнализатора на промеждутъци, ала всичките тия постели от мъгла го заглушаваха. От време на време Жорж се слушваше. Никакъв отговор. Една мъртва планета, жертва на геологическа катастрофа, наводнена цялата с изчезнали под водата континенти и обхваната от дебел пласт пари! С тая печал, която го обземаше, Жорж се бореше, като работеше прилежно. Той обичаше ръчните занимания и знаеше, че пръстите му бяха чевръсти. Но мисълта му продължаваше да блуждае. „Анастасис, това ще рече възраждане, възкръсване! Забавно! Ако съм тук, то е заради твърдоглавието на Жонар и неговата високомерна самомнителност!“

О! Той му се сърдеше не толкова за неговите оскърбления, колкото, че бе непроницаем за надеждите, за желанията, за стремежите на другите!

Като продължи да следва нарежданията на Дара, той се залови да оглежда каютите, за да събере личните вещи на екипажа. В капитанската кабина той намери едно италианско илюстрировано списание „Un documento sconvolgente; il diario segreto dei piloti di Hiroshima.“^[1] Sconvolgente! казваш. Не обичаше военните летци от оня момент, когато летящи крепости, запътили се да разрушат абатството на Касино, се бяха заблудили и хвърлиха бомбите си над бойните участъци, които индуси и французи държаха недалеч от Венафро. Тези от Хирошима го интересуваха, доколкото се казваше за тях, че се разкъсвали от угризения. Дълго разглежда една снимка, която показваше разрушения град, сетне премина в следващата каюта — на жената, намери бельо в едно чекмедже и изпита удоволствие от допира с него. Спомни си, че като дете изпитваше непреодолимо смущение, когато в къщи случайно му попаднеше подобно бельо, принадлежащо на майка му. Наистина тя го переше отделно и го сушеше на скрито

място, ала вероятно на тая потайност и свян се дължеше невинното смущение на Жорж. Майка му бе жена с прост и търпелив характер. Макар и болна, никога не се оплакваше и не се изоставяше външно. Нейното страдание се проявяваше с това, че ненадейно се спираше или внезапно заставаше неподвижно с ръка на корема, сякаш в тоя миг бяха я промушили. Понякога рухваше в едно кресло, а очите ѝ се разширяваха и окръжаваха с кафеникави кръгове. Тя сама чистеше дочените комбинезони на мъжа си с петна от нагар и тая изнурителна работа никому не искаше да отстъпи. Понякога отиваше с Жорж до гаража и от галерията над работилницата гледаше долу някоя катастрофирала кола, която мъжът ѝ току-що бе изтеглил дотук, разпитваше подробно и жалеше жертвите, ако имаше такива.

В същата каюта в друго чекмедже между различните дребни неща се оказаха и шишенце лак за нокти, пулверизатор, щипка за обезкосмяване, туби с крем за лице, наред с финото бельо, всичко издаваше кокетство на млада и изискана жена. И за да се убеди в това, хвана за раменете и вдигна пред себе си една от роклите на непознатата, нейната внушаваща сила го завладя и тъй като платът бе задържал в гънките си свеж аромат, той изведнъж я притисна към гърдите си, като че ли наистина държеше до себе си едно желано тяло. Да, навярно тя е била нисичка и стройна, с красноречивите очи на Мадлен, с нейната усмивка и нейния глас на същество, което всичко долавя и разбира! Мисълта му тутакси отскочи на писмото, което беше получил в Неапол, но сега той отърча без колебание до мостика, където бе оставил платненото си яке. Вън бе същата непрогледна мъгла, но сега бе синкава и пораждаше илюзията, че корабът е заседнал на морско дъно под пластове мътна вода сред печалната вгълбеност на бездните. Жорж взе плика, скъса го и подири подходящо място да изживее туй малко светотатство, към което се стремеше с цялото си същество, разположи се близо до кормилното колело и зърна насреща си две странни монахини, стърчащи в религиозен унес в сивотата на тая картина, черни, в бели католически шапки, ала не: бяха два отдушника, обърнати към морето. Каза си: „Май ще трябва да си обуздавам въображението“, и в същия миг разгъна тъничките листа хартия с познатия почерк от високи отвесни черти и красиво заоблени букви...

„Жорж, писмото ви от Кан ме разтърси и оттогава ви писах много пъти, но скъсах всичко. Ето че сега съм сама, тъй като майка ми замина за Тарб, където ще прекара близо един месец при по-големия ми брат. И всеки път, щом се прибера, аз се затварям в моето щастие, но понякога и с пристъпи на тревога, на странен и безпричинен страх. Намислила съм обаче да затворя магазина за три седмици. Така ще мога да взема самолета и да ви настигна в Сицилия. Много ли е дръзко? Как ли ще ме съдите? Право да си кажа, много се боя. Според програмата ви трябва да останете около една седмица в Неаполитанския залив, преди да отседнете за шест дни в Палермо. Ако ми телеграфирате и ми кажете, че сте съгласен, ще имам достатъчно време да се приготвя за път. Не се чудете, моля ви. Не се превъзнасям, нито оглупявам, а просто съм влюбена, но може би тая дума значи точно туй лекомислие или превъзнасяне, които преди малко отхвърлих. Никога не съм изпитвала това и съм объркана от тая сила в мене, едновременно тъй буйна и кротка, че на края прибъгвам до най-простите жестове на страстта, искам да кажа, до нейните най-глупави прояви, като например туй, че целувам листа на писмото ви, или се обръщам нощем на юг към небето, където може би гледате и вие. Не се смейте на подобна наивност, Жорж. С това малко налудничаво писмо вие държите в ръцете си моето тръпнещо сърце.“

От писмото и от тая самота той почувствува радост, примесена със съжаление. Защо послуша тази прословута телеграма в Рим. За щастие бе устоял, бе отказал да скъса писмото, а нима можеше да унищожи тази мисъл, дошла от нея! Някъде над напластената мъгла слънцето навярно блестеше и той почувствува мъка по него. Какво ли щеше да реши в Неапол след подобно чувство? Разбира се, щеше да предума Мадлен да пристигне в Палермо! Помъчи се да си представи текста на телеграмата, пропита с жар, и се развълнува, като си представи Мадлен на перона, тъй мъничка сред ослепителната светлина. А сетне щяха да настанат звездни часове! Но нима тогава

той щеше така спонтанно да пожелае да иде на борда на пострадалия кораб и да отложи поне с три дълги дни тази среща! Да съкрати жестоко дните, очаквани като сватба, и да остави Мадлен самотна и разстроена в Палермо? „Защо да мисли за това?“ — каза си той. В края на краищата „залагането приключи“. И тутакси изплува споменът за старата дама на рулетката в Сан Ремо, с нейните светнали очи, които притваряше всеки път, щом крупиеето обявеше горното, за нейната обещаваща и странно перверзна игра, която възрастта ѝ изобличаваше също като абсурдния тоалет, този блестящ тоалет за млада и красива жена!

По дяволите побърканата старица! Той скъта писмото на Мадлен в портмонето си и реши да ѝ пише незабавно, но дамата от Сан Ремо продължаваше да го гледа присмехулно на фона на изкорубената преградна стена и от големите, зли стъклени парчета, където погледът ѝ сякаш се усмихваше подигравателно, с отблясъци наоколо. Той се разположи в командната кабина: „documento sconvolgente“ продължаваше да известява заглавието на списанието и зачеркваше на въздушната снимка далечната делта, дребна драскотина по кожата на земята, както е изглеждала на американските летци от такава голяма височина при мисълта за множеството човешки живота, които щяха да унищожат! По дяволите летците! Той намери хартия и пликове, надписани горе с фирмата на един солунски корабоприетел, и вместо увод разказа на Мадлен при какви странни обстоятелства го заварило нейното любовно послание, описа състоянието на кораба, плана на Дара и екипажа, но пропусна да съобщи реакцията на пътниците, за да стигне по-скоро до тази светлина, която тя бе запалила в него. Веднага щом се върне в Париж, той ще промени съществуването си, всичко бе вече възможно и най-непостижимият блян можеше да оживее благодарение на нея! Защо не се оженят в края на септември?

Това си намерение поясни не без нотка на лека и нежна ирония, а всяко негово изречение като че отправяше към Мадлен дълга пътека, осеяна с цветя. На края препрочете двата листа, сложи ги в плик, залепи марките, купени в Анцио, написа адреса, добави думите „по въздуха“ и ги ограда с дебело очертан правоъгълник, забравил къде се намира, като че ли веднага щом прекрачи прага щеше да намери пощенска кутия.

Вън мъглата взе да лепне по лицето му и Жорж си спомни една разходка след дъжд с Мадлен във Версайския парк, с воали от пари между дърветата, останали подир дъжда. Бе открил с възхищение в своята спътничка същото съгласие с природата, същото скрито и дълбоко съучастие. А как се усмихваше тя, когато откриваше някоя плоча с нежното кадифе от мъх по нея. Спомняше си, че с Мадлен преживя безмълвни мигове, когато бе почувствувал, че сърцето изливаше това, което го тровеше, олекваше му, ставаше доверчив, разпукваше и се разтваряше пред хармонията на света! И не без учудване откриваше властта си над едно друго същество; и колко много се бе преобразила Мадлен заради него! Тъкмо заобикаляше мостика, когато от другата страна на палубата дочу гласове. Не, не ставаше дума за звукова халюцинация! Той се втурна и изведнъж се втрещи! Виждаше как екипажът на кораба се изкачваше по лоцманската стълба! Трима непознати го гледаха, разкрасени и не помалко слисани от него. Четвърти се канеше да прекрачи хоризонталното въже. Не! Невъзможно бе да са моряци от *Анастасис*! Тия бяха прекалено елегантни с техните копринени фланелки и платнени панталонки, а и корабът им взе да се провижда, бе един луксозен платноход, който завиваше напречно съвсем близо, обгърнат от мъглата, но видим. На кормилото в кабинката имаше още някой, а отзад се виждаше една девойка, с коси подрязани по момчешки, с панталон и риза. Най-възрастният от тия четири особи, които го разглеждаха в момента, бе сивоок, с яко телосложение, личеше по всичко, че той им е шефът. На гърдите му отляво се виждаха бродирани две букви: Ж. Л.

Той попита, без да поздравя.

— Говорите ли италиански?

— Сравнително добре — каза Жорж.

Един от новодошлите взе да го фотографира под носа му, другите двама се обърнаха и тръгнаха сякаш да изследват завзета територия. Тяхното държане бързо охлади симпатията, с която ги посрещна Жорж.

— Какво ви се е случило? — каза Ж. Л. с глас, който окончателно настрои зле Жорж.

— Експлозия в парния котел.

— Вие ли сте капитанът?

— Не.

Той разбра, че с отговора си падна още по-ниско в очите на тия юнаци. След първото смущение те ставаха все по-самоуверени, пъхаха си носа навсякъде и си подвикваха от единия до другия край на палубата, сякаш Жорж не съществуваше. Държаха се безочливо като разглезени младежи и това накара Жорж да премълчи истинското си положение от желание да им се противопостави. Но Ж. Л. отново си придаваше важност, с ръце на кръста.

— А къде ви е капитанът?

— В Палермо.

— Сам ли си?

— Както виждаш.

— Искаш да кажеш, че всички са си отишли?

— Точно така. Слязоха на сушата да угасят мъката си с марсалско вино.

— Та значи ти си сам.

— Бързо схващаш.

Сега Ж. Л. го разглеждаше високомерно и малко изненадано.

— А може ли да знаем ти какво търсиш тук? Чакаш ли нещо?

— Да ме вземат на буксир.

— Скоро?

— Надявам се.

— Кой? Сицилийците ли?

— Колко много въпроси! Да не си някой полицай в отпуск?

Другите наежено се приближиха до Ж. Л., всички почернели от сухия вятър, с еднакви бледи очи. Не бяха враждебни наистина, но погледът им беше корав. Сигурно бяха от богатата римска буржоазия. Богаташки синчета, надути и високомерни.

— Какво са ти направили полицаите? — попита един от тях, в зелена фланелка.

— Това, че са винаги на страната на богатите — каза Жорж.

Като махна с ръка, Ж. Л. отпрати другарите си и бавно запали цигара, без да предложи на Жорж, който го гледаше с ръце в джобовете. Сега разривът помежду им бе дълбок и окончателен. Жорж си каза, че бе допуснал една грешка и Дара можеше да го обвини в небрежност. Още в началото той трябваше да вдигне лоцманската стълба и щеше да предотврати подобно нахлуване. Макар и неприятно,

то не бе чак толкова опасно. Но според Дара онзи, който помага при спасяване останките на кораб, добива права над него. Понякога дори само едно присъствие на борда бе достатъчно да оправдае това право. „Не допускайте никакво присъствие, никаква намеса“ — бе уточнил той. А какво стана! Пред очите на Жорж младежите сновяха насамнатам и се правеха, че не го забелязват. Тяхната студенина и малко самонадеяна непринуденост го развеселиха, вместо да го подразнят.

„Как ли изглеждам в техните очи?“ Може би щяха да стигнат подалеч в нахалството си. В такъв случай решително ще им се опълчи. Съжаляваше донякъде, че работата приемаше такъв обрат, но не искаше да допусне да мислят, че могат да го унищожават или сплашват.

На свой ред и девойката прекрачи през парапета и Ж. Л. се спусна галантно да ѝ помогне. За миг тя се вгледа в Жорж с безцветните си очи, сетне се наведе към ухото на приятеля си и нещо бързо му пошушна. Приличаше на същество, сътворено от тия пари, лека и бледа като тях.

— Джина се пита дали наистина си моряк.

Гласът му бе снизходителен и насмешлив.

— Защо е това съмнение?

— Тя смята, че ръцете ти са доста нежни.

— Кажу ми, Джина, че използвам специален крем.

Тя вдигна рамене и се обърна гърбом. Жорж на свой ред запали цигара и видя „зелената фланелка“ да излиза от кухнята, натоварен с две кошници, пълни с бутилки минерална вода.

— Има цял склад. Предполагам, че не се притесняваш за взетото.

— Ти, както виждам, се притесняваш още по-малко.

В казаното нямаше язвителност, обаче Ж. Л. реагира неочаквано остро:

— А на тебе какво ти става?

— Вярно — каза Жорж, като продължи да се усмихва.

Държеше се дръзко, но бе сигурен, че тия можеха да отмъкнат каквото си поискат, та дори и личните вещи на екипажа, без да може да им се противопостави. Като се изключат девойката и онази личност на яхтата, останалите четирима бяха все здравеняци. „Колко им е да ме хвърлят през борда, тия типове!“ Мярна му се мисълта за карабината.

„Е, хайде, няма защо да драматизираме. Засега да изчакам, без да се нервирам, и да си отварям очите...“

Пристъпи няколко крачки по палубата с цигара в уста и видя, че мъглата не бе еднаква навсякъде, на места сивият цвят се разреждаше повече или по-малко, като в картина с водни бои. Като се извърна, видя младежа с фотоапарата да излиза от мостика с някакъв червен предмет в ръце. Пожарогасител.

— Какво пък — каза му Ж. Л. насмешливо. — Ясно е, че тоя налъм ще потъне, докато стигне брега. По-добре да използваме каквото можем.

— Няма невинно използване.

— Я стига си се правил на куче, дето пази — каза Ж. Л. — Ще ти дадем хиляда лири за почерпка.

— Задръжете си ги — каза иронично Жорж.

— Дявол да те вземе — каза другият, — нито си притежателят, нито си капитанът. Да не искаш всичко да иде на дъното?

Друг един младеж се запъти към парапета и подаде долу на другаря си от яхтата един спасителен пояс и бинокол. Значи е открил мястото, където бяха струпани вещите на екипажа и имуществото на Дара. Сякаш да изпревари всякаква намеса на Жорж, Ж. Л. се приближи до него с присмехулен блясък в очите. Жорж, все тъй с ръце в джобовете, го погледна, без да мръдне. Нямахше как да спре туй плячкосване, надсмиваше му се всякак, но разбираше какво значи това.

— Мислиш ли — каза той, — че твоите приятели ще ми оставят поне една дъска под краката за плуване?

— Стой си кротко и не се грижи за това — каза Ж. Л.

Да, като че ли светът им принадлежеше. Отнасяха се с него тъй, сякаш зависеше от тяхната воля. Сякаш бе опитомен.

Девойката отново се наведе към ухото на Ж. Л.

— Джина пита дали наистина си грък по народност.

— Кажи на Джина — възрази Жорж, като продължаваше да се усмихва, — че с удоволствие ще ѝ отговоря, когато се съгласи да ме приеме за човешко същество.

— Хм! — възкликна Ж. Л. — Много си бил чувствителен!

Тя вдигна рамене и обърна гръб. На сивия фон взе да се откроява „зелената фланелка“. Мъкнеше бог знае откъде намерена плячка.

— Да не забравиш нещо? — подвикна му Жорж.

— Не вярвам.

— Колко жалко.

— Ей ти, я не се прави чак толкова на хитър — каза „зелената фланелка“. Гласът му бе заядлив. Имаше четвъртото лице и на устата му почти не личаха устни, което му придаваше отегчен вид.

— Не съм получил добро възпитание — каза Жорж. — Нямах късмет като вас.

— Ще имаш голям късмет, ако си затвориш устата най-сетне.

— Наистина ли?

— Не те ли посъветвах да си стоиш кротко, — каза Ж. Л. — Или искаш да получиш нещо?

Жорж не отвърна и като запали нова цигара, облегна се на парапета. Забеляза, че девойката се бе навела над дупката от взрива и разглеждаше нещо долу в парното отделение. Дългите крака, тесният ханш и рамене, както и късите ѝ коси, туй всичко ѝ придаваше момчешки вид. Едно намусено момче, тъй като нито веднъж не се засмя, всъщност очите ѝ напомняха сняг с този светлосин цвят като ледниковите снегове по сенчестите места. Не бе нито свенлива, нито буйна. Несъмнено имаше сдържаността на млада аристократка, която може да заговори с непознат само след разните там любезности, възприети в нейния свят.

— Като не си най-силният — продължи Ж. Л., — благоразумно е да си траеш.

— Не винаги — каза Жорж, като изпусна кълбо дим. — Много исторически примери доказват това.

— Ей! Я да млъкнеш! — извика „зелената фланелка“. — Докога ще ни ходи по нервите тоя!

Устните му приличаха на белег от удар с бръснач. Тъкмо се бе разтоварил от задигнатото и предизвикателно измерваше с очи Жорж. А и другите двама свърнаха с провлачена походка към тях.

— Без нерви — каза Ж. Л. навярно се боеше да не се стигне до крайност.

Застанала на десетина крачки, девойката изглеждаше равнодушна към станалото.

— Май че е време да изчезваме! — добави Ж. Л. Той бутна към стълбата „зелената фланелка“. — Хайде, зарежи го!

Но сега вниманието на Жорж бе привлечено от поведението на девойката. Той невъзмутимо се приближи (зад него продължаваха да ръмжат) и проследи посоката на погледа ѝ. В шахтата на пръв поглед се виждаха само разбъркани железарии. Но какво тогава гледаше тя? Той бе едновременно заинтригуван и разтревожен.

— Джина! — викна един глас.

Един подир друг младежите се оттегляха и прекрачваха парапета. Тя се двоумеше, дали щеше да проговори? Не бе хубава, разбира се, прекалено „хилава коза“ според вкуса на Жорж, но с една скрита индивидуалност, която трябваше да се поема предпазливо, както се разгъва крехък пергамент, изпълнен със странности.

— Могли сте да го освободите — каза тя.

Смахнато момиче. Гледаше го е ледените си очи и от това се почувствува неприятно. А тя със същия уморен глас:

— Вие не почитате ли мъртвите?

Тогава през решетката на един метален капак той съзря най-долу в полумрака сред набучени отломки една премазана от греда човешка фигура със странно извити ръце. Оказало се бе, че нито Дара, нито Ранжион бяха видели този труп, когато са оглеждали трюма. Господи, как го боляха слепоочията! А може би има и други нещастници, убити и останали там долу! Жорж се помъчи да скрие вълнението си. (Защо той, който се представя за член на екипажа, не знае, че има една жертва?) Той каза спокойно:

— Вие сте прави. Ще се заема с него.

— Хайде, Джина!

Този път тя послуша гласа.

Жорж я последва, за да ѝ помогне да се прехвърли през борда, сетне яхтата се изтегли и запърпори с помощния си мотор. „Как не съм я чул преди малко?“ — Дали защото умът му тогава бе зает с мисълта за Мадлен?

НОРА

Чивитавекия

Бакърените букви бяха завинтени в дъга на кърмата. Никой от младежите не гледаше към него, докато той издърпваше стълбата. Само девойката изви глава към него и в същия миг го порази впечатлението, че вече бе я виждал някъде, че познаваше това лице, но сега го виждаше подмладено, сякаш за туй съществува времето се

разгъваше наопаки! Мъглата много скоро погълна яхтата и шума на мотора, бялата тишина отново завладя кораба и неумолимо върна мисълта на Жорж към трупа на огняря.

---

[1] „Разобличителен документ: Таен дневник на пилоти от Хирошима.“ (итал.). ↑

Х

Колкото по-дълбоко слизаше в тая пропаст, толкова повече миризмата на изгоряло масло, мокри въглища, самият мирис на бедствието дразнеше гърлото му. Едва бе стъпил на дъното подир изнурителното катерене по железните стълби и случайни мостчета и чу пискливи крясъци. Плъховете! Един от тях попадна в снопа светлина от електрическата лампа и той го видя, едър като заек, с прекалено дълга опашка. Жорж не изпита никакво отвращение от тази гледка. В детството си винаги беше общувал с животните и даже бе отхранил един малък смок. Можа да се промуши до ламаринената преграда, която преди бе скрила тялото от погледа на Дара и другаря му. По-нататък ставаше непристъпно, поради купчината останки, набучена с шипове и железни остриета. Но ударните вълни имаха невероятни последици при разсейването им из вътрешността на кораба. Виждаха се унищожени предмети, наред с други, повече или по-малко останали незасегнати, като тоя циферблат, отхвърлен над въглищните блокове, или мундщука на един меден рупор. Сред тоя хаос лостовете и манивелите лъщяха непокътнати и драматично застинали и напомняха останките на гигантски скелет. Лампата освети една редица от метални бурета с еднакви надписи. Жорж се мъчеше да налучка проход към мъртвеца. Светлината, която слизаше през отвора до парното отделение, замираше, преди да стигне дъното. И неочаквано зад една огъната ламарина срещу пещите с избити врати зърна тялото на огняря. Една напречна греда бе го премазала през кръста. Беше тридесетгодишен мъж, с безкръвно лице и очи, пълни с въглищен прах. Вероятно експлозията бе го убила на място, а сетне се бе стоварила и тая желязна маса. Беше гол до кръста, носеше сини гащета и вързана на шията кърпа. Гърдите и бедрата му бяха дълбоко обгорени. Жорж не изпитваше вече нито ужас, нито състрадание, нищо друго освен униение пред неизбежното, примесено с чувството, което бе вече изпитал в Италия за безсмислените превратности на съдбата и нейните непонятни пътища: умираме от желание да грабнем самолета

с отпускари за Фоджия, изпускаме го и ругаем! В момента на приземяването той се разбива и изгаря до край. Всеки живот зависи от милиони случайности! Достатъчно е било навярно огнярят да е на три крачки вдясно или вляво!... Жорж се задушаваше. Горещината сякаш запушваше дълбоко гърлото му. Той се оттегли предпазливо назад, ала частица от него плачеше над тоя смазан труп, „клетки, клетки момко!“, над собственото му безсилие. Сетне пак се завърна под отвора, с наболяло сърце и с намерението да огледа всички ъгълчета и да се увери, че не крият други жертви.

При ходенето краката му предизвикваха шум, подобен на вендузи, и това тутакси го накара да се вгледа по-внимателно в тънкия пласт вода. Лъчът от лампата освети наводнения кил, пробягна по стените на корпуса и тук-там запали за миг светлинки. Думата „процеждане“, която Дара бе изрекъл, извика у него спомена за онази бивша пералня, която бяха превърнали в стая за живеене на една тераса. Стените бяха изградени от леки тухли, тъй че влагата от проливните дъждове рисуваше по външната стена причудливи географски знаци, а после се процеждаше на тънички струйки. Наложихо се да живее там в продължение на много месеци без отопление. Бе едно малко мъчение. А тук същите тия струйки около избитите нитове добиваха в неговите очи смисъла на определена заплаха, на опасност. Може би онези от яхтата бяха казали истината. Както и Жонар! Саркастичният Жонар, който предсказваше, че тая черупка много скоро щяла да потъне! Как ли щеше да се радва, каква неизчерпаема мина от шеги ще бъде за него новината, че неговият екскурзовод-преводач се е мариновал сред Средиземно море на борда на една жалка надуваема лодка! По дяволите, ами ако сметките на Дара излязат погрешни! Нетърпението, което го обзе при тая мисъл, остави в устата му вкус на треска. Не. Трябваше да се овладее, да запази хладнокръвие и способност да разсъждава! И за да се увери, че все още умее да се владее както някога, когато командуваше хора, той възвърна самоувереността си и продължи издирванията си старателно, като внимаваше да не се нарани. Светлият кръг от лампата очертаваше насреща му отломките на тоя безумен свят, вкопчваше се мимоходом в циферблата на някакъв уред, подобен на огромен часовник, дупката от стрелката (изчезнала някъде) приличаше на зеницата на ококорено око, огромно емайлирано око, за което знаеше със сигурност, че бе го

виждал в друг момент от живота си! Въглища! Под тая купчина в корпуса имаше пукнатини. И сигурно оттам проникваше морето! За да не губи време, той сне ризата си и въоръжен с лопата се залови да разчиства. Понякога отстраняваше с ръка големи въглищни късове. Лампата, закрепена между два лоста, хвърляше отблясъци по тях. Стъргането на лопатата отекваше като в дъно на кънтяща пещера. Мислеше си за огняря, за онези, които го очакваха и мислеха за него като за жив човек, може би брояха дните до неговото завръщане. Каква мизерна участ! Беше чел научен труд от съветски учени върху телепатията и явленията, предвещаващи едно събитие. Кой знае дали някоя вълна не бе стигнала вече до сърцето на негов приятел, на една жена и макар те още нищо да не знаеха, все пак се затваряха в себе си, разтревожени от тоя тайнствен знак! Подобно нещо бе вече преживял веднъж в Германия, когато прекосяваше помещенията на една обувна фабрика, където се бе настанил с хората си. Всички спяха потънали в сламата, само един боец пушеше до прозореца с ръце под тила и гледаше в мрака, а цигарата осветяваше върха на носа му и скулите. Жорж се готвеше да му напомни за дисциплината, но в следващата секунда се отказа смутен необяснимо защо от необикновената му сериозност, от обърнатия навътре поглед. Той погледна отдалече тази част от лицето, която сякаш изплуваше от мрачна вода и по-късно заспа с това неприятно чувство. Вечерта на следния ден онзи падна мъртъв, снаряд бе пръснал черепа му в покрайнините на едно село.

Работеше, без да си дава никаква почивка, по тялото му се лееше пот. Понякога свят му се завиваше при мисълта за тази бездна там, под корабното туловище, ала на тоя свят не бе ли всичко бездна, пропаст, шеметност и безкрайна празнота! Най-после стигна до ламарината на дъното на издълбания от него изкоп, под един пласт застояла вода. Малко след това напипа с ръце избитите от експлозията нитове и усети хладината на втичащата се вода. Тутакси се качи в каютите и се завърна от там с два дюшека, прекоси етажа с решетестия таван толкова бързо, че едно желязно острие разпра крака му, наложи дюшеците и силно запъхтян хвърли отгоре им пълни лопати въглища. Когато свърши всичко това, си каза, че Дара и останалите щяха да одобрят начинанието му. „Ще черпим, да!“ Във всеки случай щяха да разберат, че с право са му оказали доверие. С ризата си избърса горещата пот, която го обливаше, струйката кръв от драскотината и се

качи на палубата. Този път катеренето по железните стълби и прехвърлянето над места без никаква опора му се стори доста трудно упражнение, тъй като беше капнал от умора. А отвън Мари-Луиз се смееше иронично и сдържано: „Вие сам пожелахте това, Жорж, вие го пожелахте!“

Отби се в кухнята и жадно изпи няколко глътки минерална вода, сетне взе душ, криво-ляво свали от себе си един пласт въглищен прах и масло и се хвърли на кушетката на капитана.

Корабът не се поклащаше, сякаш бе заседнал на скала. И все тая мъгла и мирис на угасен пожар, и тая тишина! Преди да се заеме със сигналите, Жорж си достави удоволствието да изпусне една цигара. Изтегна се и сякаш хвърли от себе си част от умората. Кога най-сетне щеше да прочете италианското списание и разказа на пилотите! Премного грижи обсебваша ума му, пък и тия текстове и снимки, колкото и да бяха драматични, губеха от силата си. Сега *Сен Флоран* навярно се намира срещу Палермския бряг и Мари-Луиз гледаше как той все по-ясно се очертава, гледаше и Жонар, спомни си различните негови изражения, погледа му, ироничен или пълен с омраза; един човек, за когото останалите бяха само инструменти или пречки! Той отстрани мисълта за Жонар и си представи само *Сен Флоран*. Дара нямаше да се бави. Щеше незабавно да потегли, поемайки курс на изток, стига само ония да не се пипкат много! А в това време Мадлен се прибираще у дома си във вечерния Париж по летните булеварди, изпълнени с глъчка, която по това време долита през широко отворените прозорци, и Жорж сподире Мадлен, докато се разхождаше в тънка рокля и потропващи сандали из блещукащото поле на спомена, привидно тъй крехка и все пак толкова силна, с вълнуваща гордост в погледа и душа пряма, ясна, великодушна, благородна, чувствителна, изтънчена, страстна! Ах, той отново се въодушевяваше, възторжено убеден, че благодарение на Мадлен, благодарение на нейното доверие, на неизчерпаемата ѝ нежност неговият живот щеше да стане по-хубав и да заблести като диамант. И допушвайки цигарата си към края на това дълго видение, дето непрекъснато шестуваше Мадлен с леко танцуваща походка, корабът едва доловимо взе да се поклаща, ала Жорж не се разтревожи много, тъй като вниманието му бе погълнато от съвсем друго нещо, от едно разреждане на светлината, придружено с някакво шумолене, подобно на смачкана тъкан или може би на вода,

скачаща по камъчетата, леко ромоняща вода и въпреки умората си, въпреки схванатите си мускули той се вдигна озадачен, предпазливо излезе в коридора и с мъка откри, че тоя коридор бе по-дълъг, много по-дълъг, отколкото си го представяше. Без да се двоуми, той отвори първата каюта и гледката, която го посрещна, го накара бързо да хлопне вратата. С потно чело отърча към следващата каюта, сигурен в туй, което щеше да намери там, ала неумолимо тласкан и наистина! наистина! един мрачен инстинкт го бе предизвестил! Същата жена се решеше, седнала пред огледалото, облечена в дълга вечерна рокля, с голи мършави ръце, окичени с тежки гривни, с лишена от прелести гърд, осеяна със скъпоценности. Стенейки, той премина в друга каюта, ала тя бе и тук, по същия начин галеше дългите си коси с бавно спокойно движение и понаведена глава. Не смееше да избяга, пък и как да избяга? Решил бе всичко да види, да провери, да изживее докрай това невероятно приключение и той продължи да отваря все по-бързо вратите, с някакво вледенено отчаяние и я намираше всеки път с гребен в ръка и наведени настрани гърди, осветена някак си само от блещукането на скъпоценностите, в една и съща стойка и все пак, о, ужас! имаше малка разлика, едва забележима, но съществуваща промяна, тъй като от една каюта до друга непознатата постепенно се обръщаше към входа и вече не бе в профил, както в началото, а се бе показала лека-полека в три четвърти и се въртеше на седалката, без огледалото да отрази тая промяна, и най-сетне Жорж позна сребристо бледото ѝ лице, силно гримираните очи, острите зеници и колието с няколко реда бисери и диаманти, като един нагръдник от светлина! От страх сърцето му всеки миг щеше да се пръсне, но въпреки това той продължи да отваря вратите, които се редуваха до безкрай от едната страна като в празен и тих хотелски коридор, или по-скоро като в тези клиники, където тревогата добива един бял блясък. И макар че всеки път знаеше със сигурност какво го очаква, той не можеше да се изтръгне от своето любопитство, увлечен против себе си и ето, че тя му се откри цялата в лице, усмихваше се, свела към рамо повяхналата си глава, с една ръка придържаше дългите си коси, с другата бавно прокарваше гребена с малко старомодна грация. Лека ирония се появи в погледа ѝ, тази непозната навярно знаеше много неща, неизвестни на Жорж, ужасни тайни и истини, затрупани под милиони столетия! Все врати и врати и всеки път все тази бяло-черна кукла, съвсем изсъхнала,

с хлътнали орбити и стаени на дъното им очи с присмехулен израз. Пръстите ѝ бяха толкова отрупани с пръстени, че ръцете напомняха чудовищни раци, чиито щипци бяха още по-страшни с това злато по тях! Но в един момент старата дама отстрани гребена и да! тя намигна на Жорж с най-долнопробна подкана, с безсрамие, което възрастта подчертаваше, някаква противна комедия! Оскърбен и отвратен, той хукна да бяга и спря в един съвсем празен салон, осветен от барокови полилеи с кристални висулки и едно огромно огледало, дето нещо затрептя, когато влезе, като в басейн с мръсна вода, а от дълбините му се издигна към повърхността една форма, доби очертания, сгъната надве със забодени по нея звезди, и Жорж изрева в кушетката, защото зловещият вой на сирената прониза главата му.

XI

Вън палубата бе пуста и празна като зимен тротоар, а горе коминът изглеждаше призрачен в сивотата. Жорж не се бе напълно освободил от вцепенението; „Нима съм спал толкова време!“ — и не разбра отведнъж какъв бе този гигантски прилеп от другата страна на парапета, пленен от мъглите. Провесил рибарската си мрежа на мачтата, корабът стоеше неподвижно и с неясно очертани форми се отразяваше дълбоко във водата. Моряците гледаха Жорж, всички космати и черни, обрасли до ушите с бради. Най-възрастният от тях беше татуирал ръцете си до лактите с нещо, което приличаше на сини риби. Той викна „здравей“, ала не особено сърдечно. Може би се надяваше, че никой не ще отвърне на повикването му и не ще се появи на товарния кораб.

— Здравей — отвърна Жорж също тъй неуверено, чувствайки се все още затъпял от кошмара.

— Хвърли стълбата да се качим!

— Какво?

— Стълбата, бе, как какво!

— А, не!

И той махна с ръка пред лицето си, подчертавайки това „не“, което се посрещна отсреща като гюле.

— Защо?

— Така е наредено.

— Иди кажи на капитана, че чакаме тук.

— Не се грижете за него.

Старият плю в морето и се посъветва с едного от другарите си, като наведе глава да чува по-добре.

— Какво има? Някакви неприятности ли?

— Машинна авария.

— Ами къде са отишли лодките?

— На риболов!

— Това пък какво значи?

Тишина.

Мрежата-прилеп добиваше на места кафяви оттенъци. На покрива на кормчийската кабина светеше един прожектор цял от стъкло и никел, с оцветен в червено купол. Почти навсякъде бяха нахвърляни кошове за риба.

— Можем ли да ви помогнем! — викна старият, явно ядосан от сдържаността на Жорж.

— Благодаря.

— С нас на борда е най-добрият механик в Палермо! Иди кажи това на капитана!

— Не си струва труда. И нашият е шампион.

Рибарският кораб неусетно се бе извил и доближил. По него ясно се различаваха дупките, раните, ръждясалите железарии, лепкавият борд, името на един боядисан с лак спасителен кораб — *Милацо*, и постоянното му пристанище. Един от моряците носеше на главата си войнишка фуражка с дълга платнена козирка. Той привързваше една кука на края на дебело въже. Дали възнамеряваше да го хвърли на борда и да се покатерят? Жорж бързо отиде при имуществото, оставено от Дара, и взе карабината, с която си бе служил Хартман.

Добре помнеше всички нареждания: особено това да отхвърля всяко предложение за помощ, което впоследствие би дало права над останките от кораба и би се окачествило като съвместно спасяване. Сицилийците го оглеждаха със зачервените си очи. Нямаше съмнение, че отгатваха истинското положение и това дразнеше апетита им. Ала в Жорж оживяваше младият чърчилев курсант, приучен не само към строга дисциплина, но и проникнат от непреклонността на елитен боец, на доброволец, свързал се кръвно в общо дело с братско чувство към своите другари, по-опияняващо и от алкохола. Смътно признаваше, че войната още го владееше, като последици от болест, който не може да излекува. Виждаше добре, че насреща си имаше бедни хорица, наети от някой алчен корабоприитежател, който ги експлоатира. Познаваше добре тяхната участ. И въпреки че съзнаваше тяхната неправда, това не отслаби неговата решимост да им се опълчи.

— Можем да ви бъдем от полза — каза старият.

— Няма нужда — спокойно възрази Жорж и положи цевта на карабината там, дето кървеше лявата му ръка.

— Какво си хванал тая пушка? От нас ли те е страх?

— От плъховете ме е страх. Убивам ги да минава времето.

— Значи си сам?

— Не.

Старият пират, изглежда, не беше глупав. Съветваше се с моряците си и Жорж вече съжали, че излъга и се поддаде на този отбранителен рефлекс, пък и карабината го затрудняваше сега.

— Колко хора са останали на борда?

— Не са много, обаче са яки!

Гласовете глъхнеха в мъглата и прелитаха пространството като морни птици. Лицата на всички лъщяха от пот, отдолу осветени от проблясъците на морето, което си играеше и по двете пана с опъната помежду им рибарска мрежа.

— Ти си неаполитанец! — каза весело старият.

— Само без ласкателства — каза Жорж. — И не се мъчете да ме склоните, като използвате суетността ми.

Ухилиха се на тоя хубав отговор.

— Май че си генуезец — каза друг.

— Като си грък, от де знаеш толкоз хубаво италиански?

— Всеки случай можеш да ни пуснеш да се качим. Какво лошо има в това, а?

Той разпери ръце, сякаш да покаже чистите си намерения, а всички останали говореха заедно, облакътени на парапета на рибарския кораб.

— Приличаш ми на Исус Христос, когато си показвал раните — каза Жорж благоразположено.

— Оставете ни го поне да го поправим — каза старият. — Все нещичко ще изкараме от това. Всеки иска да живее!

— Кому ги разправяш тия?

Да, те също бяха бедни и Жорж призна с горчивина, че този несправедлив свят правеше жалка дори солидарността между онези, които смазваше.

— Защо не викнете капитана? Лош ли е?

— Нещо по-лошо. Калабриец е!

Пак се засмяха, ала Жорж бе нащрек и зорко следеше светлинките в очите им. Само с ирония нямаше да успее да ги задържи

на разстояние задълго. Чувствувахе, че са заинтригувани до немай-къде.

— Дай ни поне цигари — каза „Исус“ с донякъде пресилена сърдечност, търсейки почва за разбирателство.

Жорж им подхвърли кутията цигари, която имаше в джоба си, и шефът им ловко я хвана във въздуха. Синята му до лакътя ръка напомни скок на делфин над водата при това движение.

— Какви грижи си имате с машината? — попита той, като благодари късо.

— Един плъх е запушил тръба.

— Хайде, хайде!... Пусни сега моя механик да я види.

Механикът на рибарския кораб потвърди предложението с обещаващ жест. Имаше хлътнали гърди, брадичка, удължена като круша, и кучешки зъби.

— Нищо не може да направи.

— Че защо пък?

— Лоши очи има!

Този път шегата приеха с леко враждебна сдържаност. Старият подаваше огънче на другарите си, стиснал кибритената клечка.

— Значи нищо не може да се направи, а? — каза той.

— Съжалявам.

— Е, слез тогава да пийнем по чашка „марсалско“!

Всички дебнеха реакцията на Жорж с такава тревога, че някои бяха зяпнали с уста, като че ли чакаха вълшебното слово. Жорж тръсна глава с усмивка:

— Капитанът ми рече: „Синко, ако някой симпатичен сицилиец те покани да пийнеш по чашка на борда на рибарския му кораб в някоя мъглива вечер, когато си на пост, знай, че кажеш ли «да», туй е смъртен грях. Преди да приемеш, помисли за спасението на душата си!“.

Долу все повече надушваха някаква тайна, а недоверието на Жорж, неговият език и начинът, по който отбягваше отговора, засилваха това впечатление. Всички носеха кърпени панталони и овехтели ризи или фланелки, с изключение на главния механик, оголил пилешките си гърди. На Жорж му се доця да им каже: „Е, добре, разбрахте каква е работата. Ще делим, значи. От тая подялба никой от нас няма да забогатее, но в края на краищата това ли е най-важното?“

Тази мисъл закръжи в ума му, но не се задържа и в същия миг той машинално отмести цевта на карабината, задържа я насочена към рибарския кораб, ала нагоре към мачтата. Дали долу взеха това за заплаха? За сплашване? Лицата на повечето се вкамениха. Някой се изплю в морето с открито възмущение.

— Хайде, хайде... — каза старият, без да се обръща специално към Жорж.

Наоколо мъглата все тъй стелеше огромните си траурни драперии и бе дълбоко в унисон с предстоящата раздяла, с този разрив.

— Тръгваме — каза старият.

Пръв го послуша механикът и през люка се спусна в машинното. Другите се разотидоха със съжаление.

— На добър час! — подвикна Жорж, ала никой не му отвърна.

— И всичко туй за нищо! — помисли той. А витлото вече загребваше водата и тя правеше „пляс, пляс, пляс“, добивайки бледозеленикав цвят с тънка дантела от пяна. Сетне рибарският кораб потъна в сивотата и изчезна, а във въздуха остана само едно глухо трептене, тайнствено и тревожно като тъпан в гъсталака на дълбоката африканска нощ. Навярно слънцето беше доста ниско на хоризонта — по повърхността на морската вода пробягваха искри и издаваха играта на лъчите, спускащи се косо по коридорите от мъгла. Време бе да помисли за сигналните фенери и Жорж тутакси се зае да ги слага по местата. Сетне се покатери на първата мачта да нагласи червените сигнали, които съобщаваха, че корабът не е в състояние да се управлява. Отгоре палубата изглеждаше потънала в тия сиви пари, сякаш наистина лежеше в мрачните океански дълбини. Светлините, особено зелената, засилваха впечатлението за скрита, но пълна и окончателна катастрофа. Мостикът скриваше дупката от погледа, а съвсем наблизо коминът с белия маншон, разяден на места от кафеникава проказа, имаше все същия призрачен вид. Жорж отново се спусна по лепнещата от влагата стълба, а мисълта му още бе заета от инцидента с рибарския кораб. Бе недоволен от себе си главно заради тая проклета карабина. „Що за идиотски импулс!“ Нямаше ли най-сетне да се отърси от войната, от тази латентна агресивност, от тези рефлексии на ловджия на хора? Серж би ми се присмял. „Що за хрумване, да си играя на ковбой!“ И му се прииска да пише на приятеля си Лонжро.

Върна се на мостика, потърси цигара, откри един пакет Македония между личните вещи на екипажа и се зае да пише писмо в командната кабина.

Чуй, Серж, попаднал съм в положение, което ще ти се види забавно, като знаеш какъв закоравял земен тип съм. Той безмилостно изложи същината на своята авантюра и като се довери на перото си, някак си му олекна. И тъй, ето ме на тая проклета отрепка, а под краката ми е една бездна и там навярно гъмжат множество кошмарни години. Ноцта настъпва, а най-долу се намира тялото на неизвестния огняр, когото не мога сам да измъкна и това ме измъчва. Избягвам да мисля за това, като си казвам, че в същото време хиляди добри хора като тебе се разхождат из хубави стари улици или се разхлаждат по терасите на бирариите пред масички, отрупани със студени напитки. Ала не се заблуждавай, Серж, чувствавам се напълно в съгласие със себе си, напук на всичко, което току-що ти разказах. Впрочем доста често чувството, че съм извършил глупост, се примесва в мене с върховно задоволство, че съм постъпил така, понеже съм го приел като разумен стремеж. (Много отдавна свикнах с мисълта, че животът ми е една поредица от хартиени обръчи, през които скачам за развлечение!) Както и да е, но аз загубих новата си работа, а не съжалявам за това. Нито предишната, макар че ти ми я намери и може би ти се струвам неблагодарен и лекомислен. Упрекваш ли ме за това? Не исках да ти го пиша, но знай, че Джими Лорню ограбва своите автори и че ми се случи да присъствувам на една комична сцена, която окончателно ме постави наясно и ме застави да скъсам. Тъй като въпросният автор бе повнимателен от побратимите си, той бе открил, че многократно е бил мамен в сметките си. Той заплашваше със съдебно следствие малкия Джим. Чух как баща му, старият Филип, още една акула, казваше, буквално паднал

в краката на жертвата: „Не, Марсел, ти не ще изпратиш Джими в затвора! Не, Марсел! Ти не ще пратиш сина ми в затвора!“ Бе трогателно, но вече бях научил много неща! А работата ми харесваше! Поисках ли, вечер бях на представление. Среци с хора от театралния свят, писатели. Работата бе сравнително проста, много интересна и по малко от всичко, с което бях се занимавал дотогава! С две думи, зарязах Джими. Като секретар бях длъжен да пазя неговите тайни, а те ми се виждаха все по-гадни и по-гадни, докато постепенно се превърнах в клоака. Начинът, по който правеше гешефтите си, не бе кой знае колко гениален. Бях такъв новак, че дълго време не проумявах нищо. А тоя паразит си осигури къща в Монфор, вила в Мантон и всичко останало! Първи дълбок извод: Никой никога не е забогатявал невинно. Втори дълбок извод; Повече или по-малко сме съучастници във всяка неправда на тоя свят! (да се усмихваме!)

В припадация здрач мъглата като че взе да залязва и в нея плъзнаха някакви форми. Жорж прекъсна писмото си, за да погледа това явление през илюминатора. Навярно високо горе духаха ветрове и бавно разклащаха стените на тази безформена маса, а вихрите за кратко време пробиваха кладенци в нея, като разбулваха морето и неговата гладка млечнобяла повърхност. Далече там, в един свят, дето живееха хората, слънцето пече захождаше към хълмовете и удължаваше сенките по все още наситените с топлина улици. А тук вечерта бе само една подтискаща сивота, прекосявана от тръпнещи криле. Чуй, Серж, времето на тоя проклет кораб ми се вижда дълго в мъглата, която ми напомня за друга една мъгла в Италия край Сеса Аурунка, когато търсех къде да се разквартируваме и без да знам съм навлязъл с моя джип в минирано поле. Голям страх браhme! Има и нещо друго, Серж. Може да ти се стори екстравагантно, обаче наистина ми предстоят всичко на всичко две срещи в Палермо, с две жени по мой избор! Да си призная, за мен беше важна само първата.

Провалих и двете и това може би обяснява защо, без да искам писмото ми свършва печално.

Той добави един общоприет израз на сърдечност, сгъна листа, сложи го в плик и излезе на палубата.

Нощта настъпи заедно с някои промени: най-напред пробитите в мъглата дупки се разшириха нагоре и на места откриха теменужен небесен простор; сетне сигналните светлини кротко затрепкаха, особено тези на мачтата, окръжени с кълбообразна, втвърдена сякаш мъгла, през която прескачаха кървави отблясъци. И един шум, който плашеше Жорж. Той се надвеси над парапета. Да, беше от пликването на водата по корпуса. Морето тръпнеше, покриваше се с люспи и Жорж чувствуваше как палубата се клатеше под краката му, едва доловимо клатушкане, но се налагаше да бъде още по-бдителен. Не че се опасяваше от нещо, но Ранжион и Дара му бяха препоръчали да е постоянно нащрек, да проверява всеки миг състоянието на пострадалия кораб. Мисълта за това накара Жорж да слезе пак и с помощта на електрическата лампа да огледа дъното.

От средата на стълбата видя долу, под снопа светлина, че на дъното се е събрала много повече вода, отколкото имаше следобед!

XII

С боси крака и навити панталони, той нагази в тоя чер сос, дирейки единствената здрава помпа, която му бе посочил Ранжион. Тъй като водата продължаваше да се просмуква, трябваше да се изгребва или да я изхвърля. Като се върнат, другарите му щяха да решат. Лампата пробягваше из хаоса от железарии, изтръгваше светкавици от медните части и извивките на воланите и манивелите. От топлината се изпаряваше познатата миризма на смазка и въглища, а някакво слабо бълбукане гризеше тишината. Това бълбукане сякаш идеше откъм отдушниците, но се оказа слухова измама, тъй като близо до отворите отслабваше. От долу до горе машинното отделение напомняше варварско светилище, опустошено до свода, ала в зловещия мрак няколко отчаяни богомолци продължаваха да шепнат техните набожни жалби.

Най-сетне Жорж намери помпата и се залови за работа. Закрепи лампата на една тръбичка, извита като S, и виждаше как сянката му се отразява причудливо на една стена. Но виждаше и още нещо, да! Плъхове! Плъхове, свити на кълбо един до друг върху една съборена греда, които понякога конвулсивно прескачаха себеподобните си. Следяха го всички с червените си очи, извити гърбове, увиснали като връвчици опашки, с остри муцунки и трепкащи опашки. Точно те издаваха неясния шум, който кънтящият корпус на трюмовете усилваше! „Като античен хор!“ — си каза Жорж, когато преодоля смайването. Знаеше, че бяха известни с интелигентността си. Може би схващаха, че той в последна сметка работеше и за тях! За да ги избави от окончателно потъване. Като си помислеше, че е бил милостив към тях! или нещо подобно на милост! Но бе заплашил с карабината рибарите от онзи кораб! Помпата скрибуцаше зловещо, а железните прегради размножаваха многократно шума. Гъстата редица плъхове се губеше вляво и вдясно от светлинния сноп, сред полумрак, в който пробягваха нервни конвулсии и къси тласъци: блъскаха се новодошлите! Стъпвайки, Жорж раздвижваше водата, вълните се

разпръскваха до края на мрака и навярно се плискаха о мъртвеца от татък; прилоша му при тази мисъл. Продължи да работи с помпата, като пестеше сили, но тутакси щом си даде почивка, се запъти нетърпеливо към трупа и с лампа в ръка прогонваше плъховете в тъмнината. Старото туловище на товарния кораб на много места бе замазвано с цимент. Той заобиколи купчина останки с впечатлението, че изживява един безумен час не дълбоко във вътрешността на катастрофиралия кораб, а в дъното на една пещера, под огромна скална черупка, с просмукваща се влага. Пещера, думата се задържа в ума му ведно със страха, че трупът е изчезнал или е променил положението си. Ала не, беше тук, на същото място, но сега главата бе потопена във водата, едва се познаваше, че е човешка, лъщеше от масло, ухото се виждаше, също и извивката на бузата, обрасла с брада (брадата, която продължаваше да расте на един труп, изтъркана фраза и все пак пълна с тайнствено внушение), ъгълчето на устата, костта на долната челюст; едно грубовато лице, което са милвали навярно женски ръце и женски устни. Как да си представи тия милувки по тая черна топка, която е била глава на мъж! Ах! Не биваше да дава свобода на въображението си. Каква полза! Каква полза! И все пак стоеше тук, обзет от състрадание, по-силно от ледената вълна, която обгръщаше сърцето му. Отстрани с мъка няколко дървени и железни парчета, ламарини с остри ръбове, които порязваха пръстите, промуши се в тая плетеница и най-сетне се добра до тялото. Наистина бе невъзможно да го освободи. Като протегна ръка, той се помъчи да докосне мускулестото рамо, потупа го тъжно и съчувствено, видя матовото око, пълно с въглищен прах, краищата на кърпата, които се подаваха на повърхността на водата. Толкова добре познаваше работническата участ, че се просълзи от ужаса на такава смърт — като животно, смачкано в дупка!

Когато се върна при помпата, се озова лице в лице с един плъх, който го разглеждаше с гадно ликуване, трепкайки с мустаци. Лампата се отразяваше като светла топчица на върха на влажната муцунка и разкриваше следите от рани по ушите и врата му. В това дебнецо тяло сякаш бе съсредоточена несъкрушима сила. Жорж грабна една лопата и замагна. Плъхът го изгледа напрегнато и заплашително, като че ли всичките тайни сили на пещерата се бяха събрали в него и го насърчаваха да предизвиква Жорж с дяволско безсрамие. „Пръждосвай се, драги“ — си каза Жорж, а плъхът, застанал на равнището на

главата, очевидно се готвеше да скочи върху лицето му. Но защо да го убива? Този живот редом с неговия някак си му вдъхваше сила. Той хвърли лопатата: „Слушай, Серж, най-добрият ми приятел тая вечер е един огромен плъх и той, разбира се, знае много повече неща от нас двама ни, взети заедно. Един войнствен плъх, истински ландскнехт, цял покрит с рани! За малко да го смажа с един удар на лопатата, но ето оказа се вярно, че мога по-лесно да убия човек, отколкото плъх! По дяволите, приятелю, да знаеш как ми се иска в този миг да бъда с тебе в някое кафененце на улица «Бонапарт». Ти навярно щеше да ми говориш за политика, литература и кино или просто за жени, но ако този плъх говореше, той щеше да ни разкаже незначайни неща, които се боим да узнаем. Чуй, Серж, струва ми се, че си спомням откога води началото си уважението ми към плъховете. Когато бях седем-осемгодишен, баща ми ме водеше по профсъюзни събрания, а там някой агитатор говореше непонятни за мене неща под червен лозунг с бял надпис, който призоваваше трудещите се от всички страни да се обединят, нещо, което в моите очи не значеше почти нищо. Залата беше триъгълна и в нея постоянно се носеше миризма на дезинфекционно средство и урина, поради тоалетните наблизко, чиито врати не се затваряха добре. Срецахме все едни и същи лица: работници и занаятчии от квартала. Пейките бяха толкоз малко, че повечето слушатели стояха прави като синя купчина в дъното на триъгълника до белосаната стена. Една вечер някой задъхано дотърча и съобщи, че някакви типове се спускали към града, въоръжени със сопи и тояги; обковани с олово. Спомням си, че ораторът нареди на по-възрастните и дошлите с деца да се разотиват. Като прекосяхме двора, видяхме как един плъх ситнеше край една вадичка. Друг един изскочи от клозетите със същия безстрашен ситнеж. От другия край на улицата врявата се засилваше. Баща ми рече: «Не бой се». Аз не се боях. Попитах го: «Те заради плъховете ли идват!» Моят въпрос му се стори много забавен. «Не, те идват за нас.» Спомням си, че той се засмя и това ми подсказа, че хората могат да пострадат повече, отколкото плъховете. Че между едните и другите, от предпазливост, за предпочитане бе да се нахвърлят на бедните хорица, които в края на краищата бяха по-беззащитни, във всеки случай не притежаваха тази изтънчена ловкост да изчезват през стените.“

Навън морето се плискаше о корабния корпус и пригласяше на хълцането на водата през отточния отвор. Жорж погледна часовника си. Беше работил два часа, без да разбере кога са минали. Наоколо му възглицата блестяха, осеяни със слюдени люспички. Над главата му, през металната решетка, която разделяше пространството, и през нахвърляните една връз друга железарии — вратата се бе килнала полегато като хвърчило — видя осеяното със звезди небе, чиято светлина лягаше само по края на отвора. Дара нямаше да се забави. Видя се заобиколен от другарите, слушаха го, като им разказва за нахълтването на онези от яхтата, за диалога с хората от рибарския кораб, ала нямаше да спомене за карабината, защото този спомен му тежеше.

Помпата скрибуцаше, карикатурната сянка на Жорж скачаше ту вдясно, ту вляво на преградната стена, а плъховете се притискаха, накацали на пръта, и наистина напомняха хористи на театрална сцена, обърнати към светлините на рампата, заслушани в някаква орфическа трагедия вдън ада.

Девет часа!

Жорж спря работата, за да установи нивото на водата. Всички очи проследиха неговите движения. Последваха няколко остри крясъци, няколко отскока и пак настана омиротворение, ала измамно, несигурно. Напразни бяха всички негови усилия. Помпата не бе свършила нищо. Водата продължаваше да се покачва.

Това по-скоро го ядоса, отколкото обезсърчи. Нима тази прогнила черупка щеше да му измени? Потта се събираше над веждите му, сетне се стичаше по бузите на парливи струйки. Имаше чувството, че той единствен бе оцелял подир всемирнен потоп, че бе последният боец, вкопчан в бой с една нелепа съдба! Съвзе се. Най-напред да установи откъде тече. Насочи напред лъча на лампата като пипалото на гигантско насекомо и пристъпи в тишината, смуцавана само от крясъците на плъховете. Стъпка по стъпка, следейки непрекъснато движенията на водната покривка и леките течения по повърхността, той изследва стените, премина през циферблата на уреда, по който хвърлената от една тръбичка сянка се извъртя от означението „бавна“ към „пълна“, блъсна се о нещо, свито като палешник на плуг, изръмжа, сетне долови ромолене на извор. Там, зад наредените метални бурета, пълни с машинно масло, с ироничен шепот се промъкваше морето.

„Куку, Жорж! Мислите, че съм въвн, мислите ме за безобидно, а аз съм тук!“ Хайде, на работа. Закрепи лампата над останките от един вентилатор. Някаква рисунка и един шаблонен надпис красяха буретата: *Леонидас S. A.*, и древногръцки воин в тежко снаряжение, размахал копие, на главата с каска с шлем като гребен. Това, че са избрали героя от Термопилите за марка на индустриални масла, го развесели. „Пътниче, иди кажи в Спарта...“ Жонар пък използваше за реклама красивата девойка от Рим, която се занимаваше да налива с лукаво изражение масло в един мотор. От Жонар мисълта му се хлъзна към Мари-Луиз, която навярно се стягаше по това време за първата си вечер в Палермо и очакваше тя да ѝ донесе много удоволствия. Забравила е Жорж, справила се е с отчаянието, изцерила е леко нараненото си самолюбие („Какъв грубиян е този Морер!“) е, какво от това? Търкаляше буретата едно подир друго, за да разчисти дъното, и затъваше до прасците във вода, примесена с масло. Един плъх отърча по корнизата, надавайки леки писъци. Ето най-сетне и ламаринената обшивка на дъното! А под водния пласт двуметрова пролука и нитовете избити! И тъй, една тъничка стена го бранеше от неприятеля. Заслуша се в своето дишане, спомни си един филм, дето убиец и жертва, долепили ухо от двете страни на вратата, се дебнеха, разделени от това слабо препятствие, особено ясно помнеше лицето на преследвания, блуждаещите му очи, и си каза, че сега има може би същото изражение.

Когато отново се изкачи на палубата, нощта доразгромяваше безбройните пластове мъгла, разсечени от траншеи. Морето бе пусто. В каютата на капитана му попадна италианското списание („сигурно никога не ще имам време да го прочета! А този *адски полет* навярно е много поучителен!“) Сетне излезе с навитата на руло рогозка под мишница. Преди да слезе пак долу, отърча на кърмата да види колко е потънал корпусът. Лъчът на лампата потъна в зелената вода, освети кормилния лост и едно крило на витлото и привлече няколко риби. Да, корабното туловище бе натежало. Но това не бе толкова тревожно. С тази нова рогозка проклетият кораб щеше още дълго да се задържи над водата. Жорж се настрои по-оптимистично и се поотърси от страха, който непрестанно захапваше сърцето му.

Ах, да можеха другите да дойдат по-рано! Но Дара бе споменал полунощ, а той нищо не пресмяташе през пръсти. Наистина,

следобедът изтече бързо покрай тия дребни неща и двете посещения, като не се брои прословутият сън (от чийто кошмар се чувствуваше все още зле), ала с настъпването на нощта времето като че се разтегляше и Жорж все по-често поглеждаше часовника си.

Девет и половина часа.

Долу той сложи надълго рогозката над пролуката, като я затисна с бурета и жезла, сетне се върна при помпата и я пусна, но не видя водата да спада чувствително. Плъховете продължаваха да го изучават от мястото си, „Нали виждаш, глупако! Нали виждаш, че не бива да спираш!“ Да, но ръцете му се откъсваха, а изтерзаните му бедра го боляха под панталона, просмукал с масло и корав като броня. Повдигна за миг лице към пролуката и се захласна в бавното движение на звездите. И пак погледна часовника: десет часа и двацет. „Колко е дълго всичко!“ Но мисълта, че Дара се приближава, го ободри. Представи си другарите на борда на *Сен Флоран*, тревогата им, това, че навярно оглеждаха вече морето, дебнеха да се появи пострадалият кораб, неговите сигнали. О, не! Още е много рано! Няма значение. Тая черупка значеше много за тях. Ще се уверят, че той, Жорж, бе я бранил добре, че славно се бе „трепал“, както казваше Ранжион. А може би Дара им е изложил своето предложение за обща работилница. Какво щяха да решат? Ще видим. Мисълта за Дара на борда на този кораб миг преди да се разделят му подеждва благотворно. Отново се залови за помпата с намерението да не си дава никаква почивка точно до единадесет часа! Тъпчейки на място, той раздвижваше водата наоколо. Тя жвакаше. По повърхността ѝ лъкатушеха отблясъци. Десет часа и трийсет. Внезапно плъховете изпищяха. „Ей, ти, античен хор, тихо!“ — и се втурнаха в луда надпревара... Премери нивото на локвата. По дяволите! Още една пролука — и то сериозна! — съществуваше нейде под купищата жезла и стомана. А може и някоя разкъртена от удара ламарина да е поддала постепенно под страшния натиск на морето. Помпата вече не смогваше да изхвърли водата сама. Сега опасността му напомняше за присъствието си с този знак, изписан на парчето дъска, с което измерваше водата. Наводнението вземаше надмощие. След предишните обнадеждаващи мигове се почувствува много огорчен. При това бе грохнал от умора и мускулите му се бяха втвърдили като дърво. Облече пак якето си направо на голо и взе лампата с намерението да се качи за миг на палубата и огледа

морето. „Ана, сестра Ана!“... Глутницата плъхове се вълнуваше някак странно! Някои прескачаха през снопа светлина от лампата и тогава тя хвърляше наоколо истерични сенки. „В живота си не съм виждал никога такива грамадни плъхове! С какво ли се хранят?“ Застанал бе в подножието на металическата стълба, срещу разбитата отоплителна камера, заслушан в гълчавата на плъховете долу, в порутената част на кораба, отвъд която... Ах, значи така! При очевидността на това се вкамени от погнуса. На края на отвращението си представи тая долна паплач! Трябваше ли да действа? Въръжи се с една лопата, вдигна я във въздуха и си остана така, неспособен да вземе решение, осъзнал не само страшната си умора, но и безцелността на подобна схватка. „Гадости!“ С всичка сила запрати лопатата към скелето от останки и ударът проеча в трюма. В този миг Жорж проумя какво го бе обсебвало през всичкото време на войната, то бе голото лице на смъртта, без почитта и обичаите, с които го ограждат живите, възвърнало си своята ужасна, нечовешка истина, истината на пустините, на океаните, на безкрайните ледени простори, на междузвездните пространства! Неусетно бе запалил цигара. Изпусна къло дим и я хвърли убеден, нали Джина, нали сте съгласни с мен, че дължеше поне това, поне тази въздържаност заради паметта на нещастния огняр и убеден същевременно, че това угризение не значеше нищо, че е свършено безсмислено.

На края, все още настръхнал от тези писъци, които вещаеха противното юрване към плячката, и зажаднял за чист въздух, той се изкачи на палубата мъчително, поради изтерзаните си мускули. Морето беше пусто. Мъглата се бе разсеяла и небето спускаше водопади от звезди. Прохладата на нощта докосна нежно челото, пламналите бузи, гърдите му. Никаква светлина не се мяркаше. Това го разтревожи. „Дано само не са ги забавили!“ Не, някъде накрай тия сенки другарите са се устремили към него, ето ни, приятелю, идваме, още малко търпение! И Ранжион зорко следи моторите, пуснати „с пълна пара“, и Макс стиска щурвала, и Дара не отлепя чело от стъклото, и скоро всичко ще свърши с радостната гълчава при срещата!

Отиде в кухнята, избра си кутия сухари, консерва сардела, вино, сушени смокини и вечеря набързо пред стария радиоапарат (всички

апарати натрошени; навсякъде пръснати листове хартия, една стена огъната от пожара), като не откъсваше очи от морето.

Единадесет часа и седемнадесет минути.

Ще се върне в трюма да поработи с помпата до завръщането на *Сен Флоран*. После Дара и Ранжион ще видят какво е положението и ще поемат нещата в ръцете си! От този момент ще решават те, а Жорж трябва само да изпълнява нарежданията. Той си разреши една цигара, изпуши я до мостика, подтиснат от нощния безкрай, дето лумнаха фосфоресценции. Червените сигнали светеха печално по дължината на мачтата. Е, хайде, време бе да слиза отново, тъй като мисълта за неумолимо просмукващата се вода, направо казано, го тревожеше.

Като мина през решетестия таван над машинното отделение, трябваше да поеме по една желязна стълба, разглобена на места от експлозията. От тази височина шумовете от трюма се сливаха с ромона, който идеше от пролуката, сякаш далечен шепот от звездите. Натезал от умора, разсеян, поради грижата, че водата прониква (а защо пак не опита да открие откъде идваше тя), той пропусна едно стъпало, изцапаните му с масло крака се подхлъзнаха, той извика, залитна в празното пространство (изпуснатата лампа полетя напред и залюля тъмнината) и той се строполи до нея насред решетестия под, с промушен хълбок от някой от железните остриета, корнизи или пръти, набучени от експлозията на всички страни, а главата му разцепи един рев, който идеше отвъд кораба, от самото море, от дъното на тая бездна, в която кръжейки, той потъваше.

XIII

Това монотонно пеене, жалната песен лека-полека се усилваше с приближаването на богомолците, поели към горния край на селото, между порутените къщи, към църквата с изтърбушено преддверие и посечена на две камбанария, безкрайно тъжни литании сред тия развалини, сред тая пустиня, където вятърът долавяше противния мирис на мъртъвци оттатък билото! А хората в бели качулки, свещи и разпятия, с мрачни очи, надзъртащи през отворите на качулките, крачеха рамо до рамо и се поклащаха леко, сякаш люлееха някаква отколешна мъка. А тяхното пеене като че вдигаше мимоходом орляци едри черни мухи и той, Жорж, със своите войници с каски, покрити с клонаци, с пушки в ръце и увиснали от патрондаши кореми гледаха как се изнизваше шествието с хоругвите, светото сърце господне, книжни лилии и рози, а долу, на другия бряг на реката, други войници с каски, но в зелена униформа, навярно също чуваха тоя ропот, тези молитвени гласове под бялото януарско небе, горе в Аbruзките планини, а нему, на Жорж, предстоеше да встъпи в двадесет и деветата си година и знаеше отскоро, че смъртта съществува, че не бе чисто умозрителна концепция, а... Боже, колко го болеше, а песента се подемаше в кръвта му и всички очи, скрити зад качулките, само премигваха безразлично, колко ме боли, падналата лампа стои невредима на траверсите и отрича този спомен и тези утешителни гласове! Събрана в едно, след първия червен сноп, който го опърли до черепа, сега болката го разнищваше. Легнал по гръб, допрял тила си до предмет, който не можеше да види, той опипваше с ръка около раната и всяко докосване го пронизваше люто от слабините чак до гърлото като ветрило. Пот го изби. Каза си, че трябва да се отстрани, да се отдалечи от ръба. Едно погрешно движение и щеше да падне в пропастта. Желязното острие, което го бе ранило, се намираще вляво, насочено към него, лампата бе малко по-далеч, а лъчът ѝ обърнат към корабния корпус. Воден от някакъв инстинкт, той посегна към нея, ала същият железен нокът тутакси одра вътрешностите му. Сразен отново, той замря неподвижно,

заслуша се в нещо, което скимтеше дълбоко в него. Не бива да се отчайва. Скоро ще дойдат другарите. А сега да пести силата и волята си. Още нищо не е загубено. Лонжро също бе ранен в слабината, но се бе отървал и живееше. Жорж не се съмняваше, че и той ще живее. При тия мисли почувствува наистина, че тялото му някак олеква все повече и повече, но ето че след удара, след онова ужасно замайване те напиреха в ума му все тъй светли и чевръсти и вдъхваха увереността, че такава светлина, такава прозорливост никога няма да умрат. Сега най-много го измъчваше жаждата. Отвори уста да вдъхне малко влага, която проникваше през отвора от измитото небе. В зрителното му поле отворът изглеждаше накриво и някак отрязваше част от мачтовите въжета, а на фона на застиналите съзвездия зеленият сигнал бе като трагичен знак и този бавно потрепващ сигнал напомняше с тревога за безкрайното пулсиране на света. Сега, когато не се движеше, и стоеше съсредоточен, събран в себе си с предпазливо дихание, струваше му се, че е постигнал блажен покой, въпреки тази тежест и тази жадна уста, притисната под колана му. Случи се туй, от което най-много се плашеше: противната рана в стомаха! Ето че на края му се падна това! „Колко бях несръчен!“ Припомни си устремен играч, който е загубил току-що и разгорещено се пренася в минутите, предшествували злата му участ, сигурен, че няма да повтори фаталната грешка. Ала кой започна отново? Както винаги, играта е приключена. При тая фраза Жорж затвори очи и се приюти в спомена за Мадлен, която го чака, а тя го чака и може би ще дойде, ще се появи с тоя свеж смях, които обичаше, и тоя смях вече бързаше към него, понесен от диханието на морето, блъскаше се в железните стени, тази птица на щастieto! А може да е много късно, може много да се е бавил по този дълъг път, всъщност не чак толкова дълъг, но изнурителен, о, Мадлен, ти, сърце, смях, целувка, нежност! Мадленината рокля, разперена като венец, издуваше сухото небе над него, „какво не бих дал за една-едничка чаша вода!“, а нейните очи го гледаха, Мадленините очи, светнали от добрина, любовен пламък и безпределна щедрост. „Но, Жорж, нима нищо не разбирате!“ Да, най-сетне разбираше, а тя се присмиваше, хапеше устна игриво и хитро, „нима не разбирате, че ви обичам!“ Да, макар че с мене, о, не, не, е свършено! Макар че аз също жадувам да ви направя щастлива, да ви посветя моя живот или това, което ми остава от него! Боже, колко съм жаден! Да ви задържа в обятията си винаги,

усмихната, свежа, кротка, любяща! Време е да идват другите, най-после! Колко ли е часът? Дара бе рекъл: полунощ! Как да вдигне ръка и погледне часовника си, като неговият циферблат е сякаш далечна звезда! Доволни ще останат от мене! Устоях, напук на всичко. Щом някой остава на борда на останките от кораб, за изоставяне и дума не може да става. Щом остава жив човек, то се знае! Но аз живея, живея, бъдете справедливи! Признайте, че живея, вкопчен в това сърце, което все още бие, послушайте де! Нова-новеничка машинка! Съвсем новичко сърце! Лампата отслабваше ли? Погледна я недоверчиво, като че с изчерпване на батерията неговото собствено съществуване беше в опасност. В треската, която загребваше кръвта му, той вече не чувствуваше болката, на нейно място дойде някакъв студен интериор, като мрачни коридори, изпълнени с влага, шушукане, ехо, подвижвания, въздишки! Отново загуби съзнание, тъй като само това състояние можеше да докара пред него толкова елегантния Жонар — във вечерен фрак и сияещо лице, „Погледнете, де! Погледнете де, спя ли сте? Имайте смелостта да я погледнете веднъж, само веднъж, хубаво я погледнете!“ — и той сочеше Мари-Луиз, усмихната като него, „Какъв глупак сте вие, Морер! Още ли не сте разбрали? У вас няма нито амбиция, нито жестокост, нищо, с което се сграбчва живота!“ А Жорж се помъчи да се брани, изкрещя: „Оставете ме, за бога! Оставете ме!“, но Жонар продължи: „Ей сега ще видите!“ — дръпна към себе си Мари-Луиз, приближи ръка до лицето ѝ и отскубна от него нещо като ципа, с един замах свали целия грим и откри друго лице, беззникаво, гладко, лъскаво като слонова кост, взе да бели лицето, сякаш белеше гигантски лук — и се появи една друга Мари-Луиз, по-бледа, с болнава кожа, с бледи устни, сетне друга — с повехнали зеници, и още една: „Погледнете де, глупак такъв!“ — „Вие нищо не знаехте, Морер! Нали ви казвах аз, че на края ще си платите за всичко?“ — и друга, с хлътнали бузи и увиснала брадичка, но все с тая усмихната уста и светнали очи в дъното на изсъхналите орбити. „Хайде, драги Морер, хайде, млади безумецо! Разбрахте ли най-после? Разбрахте ли?“ — и Жонар пусна магнетофона и една бавна тържествена музика отекна, а Жорж се молеше: „Оставете ме!“ и Мари-Луиз или онази жена, или старицата, му правеше знак, разперваше слабите си бели ръце като зловеща птица, а той крещеше,

зовеше Дара, но устните му не издаваха никакъв звук поради издутия като тампон език, като огромна гъба. Той загуби съзнание.

По-късно дойде на себе си сред една нежна светлина. Дали идеше тя от гаснещата лампа, чиито жички едва-едва червенееха? Не, не! Светлината идеше от пролуката и с малки електрични скокове мисълта му отново сътвори безумния свят, който го ограждаше. Денят настъпваше и той толкова светъл къс небе, свеж като водата в коритото на чешма, го хвърли в отчаяние. Особено го обезсърчаваше гаснещата лампа, понеже я свързваше в себе си с жалката уговорка при осъдените на смърт, с отсрочено изпълнение на присъдата, когато броят плочките на килията си; чифт ли е — значи спасение! Или наблюдават сянка, слизаща по стената, стигне ли този ъгъл, загубен съм! И той успя да прочете на китката си — циферблатът на часовника сега бе осветен странично — че е пет часа. Пет часа сутринта! Значи, Дара... Убиваше му предметът, на който подпираше тила си. Помъчи се да се отмести, изрева и отново застина неподвижно. „Пощади ме, боже, повече никога няма да правя това!“ и остана задъхан, с плувнало в пот лице. Вече не усещаше раната, а само топлината в хълбока, стържене и лепкаво оцеждане. Да чака. Да издържи. Дара бе обещал. Трябва да запази доверие в неговото обещание. Нещо непредвидено го е задържало. Ще дойде той. Ще рече: „Ето ни!“ и целият този кошмар ще свърши! Докато чака... Ах, никога не е треперил толкова за своя живот, никога не е прониквал толкова дълбоко в себе си, бродейки из един лабиринт, дето над скамейката, отвъд кървавочервения плакат, отекваше пламенно гласът: „Другари, ние ще успеем да построим желания посправедлив свят, само ако сме дълбоко солидарни помежду си!“ А в други коридори звънеше прелестният смях на Мадлен, „Жорж, нима не разбирате?“ Но да, да, той разбираше, той идваше тичешком много отдалеч, от дълбините на едно бедно, но лъчезарно детство с лицето, надвесено над неговото: „О, майко, майко! Как да не повикам и тебе, ти, която ми разкри чудната, несравнима красота на обичта?“ Много отдалеч и подир толкоз криволици — многобройни, ненадейни и необясними! — пристигаше най-сетне той, обгърнат от звуците на онзи хор на немските профсъюзи, отекващ между стените, както тогава, през нощта на Ривогранде, срещу Кастелфорте, когато чакаха още едно зазоряване с ужаси и кръв, с мирис на мъртъвци по склоновете, с мирис на овъглена плът до обгорени машини, и думите:

„Brüder, es ist Zeit“, „Братя, настана часът!“ обхождаха цялото нощно пространство, изпълнени с непоклатима надежда и страстна убеденост! И в този миг те по същия начин кръжаха в желязната каса, клетка, затвор или гробница! По-могъщи от мисълта за края, за неизбежното унищожение! И както нявга, да, както нявга, понесли душата му „Господи, колко съм жаден!“, те го увличаха в едно братско опиянение, в едно пламенно желание да живее, лъчезарно и пламтящо като слънце!

XIV

Отразената светлина дразнеше очите му. Жорж уморено притвори клепки и тогава до себе си чу гласовете, сетне погледна, въпреки ослепителните светлини, от които му се плачеше, видя Дара от долу на горе, главата му бе високо на фона на пламтящото небе, държеше в пръстите си стъклена пръчка или някаква искряща ампула, или... Да, това бе Дара и той държеше спринцовката! Наистина бе той, но беше угрижен и въсеше вежди.

— Привет — прошепна Жорж.

— Как се чувствувате?

Жорж се помъчи да се усмихне, да покаже, че сега бе по-добре и да поблагодари. Някакви други гласове шепнеха, други лица се навеждаха, какъв невероятен сън! Ала не, той не сънуваше, ясно различи Макс, Сантели, Ранжион... Вляво бе шеметно високият борд на *Анастасис*, а точно над него лодбалките. Я гледай, та той се оказа на задната палуба на *Сен Флоран*. Бяха го свалили на една импровизирана носилка, докато е бил все още в безсъзнание. Цялото това разсъждение се подреди в ума му, който си възвръщаше пъргавината. Дара бе му сложил инжекция, нещо за стимулиране на сърцето, както и да е, изпълваше го светла радост, макар и неподвижна, нямаше как да избликне.

— Гледайте да не мърдате.

Говореше Дара, приклепнал сега до него, силната му ръка стоеше отпред, подпряна на бедрото, а с рамото го заслоняваше от поразяващия блясък на небето, нажежено до бяло. Лицето му изразяваше тъга и съчувствие, което озадачи Жорж.

— Чувате ли ме?

— Да.

— Ще ви откараме в Палермо, в болница.

Какво значеше това? Вече не чувствуваше нищо. Ядоса се при мисълта да постъпи в болница, ала когато спря поглед на завивката, която бяха хвърлили отгоре му, видя кафявото петно с форма на риба.

Да, благоразумието изискваше да го лекуват незабавно и той отново им отвърна със слаба усмивка в знак на признателност и приятелство. Сетне разумът му възвърна своята проникателност с чудодееен скок и той проумя загрижеността на Дара.

— Стягате ли се за тегленето?

Дара поставяше спринцовката на мястото ѝ в никелираната кутия.

— Не мислете повече за това!

— Подхлъзнал си се — каза Ранжион, като на свой ред се надвеси над него.

— Да.

— Не си паднал много отвисоко, ама пък точно на тоя проклет шип.

— Да.

— Не се тревожи. Едно е сигурно, че ще те измъкнем от това!

Изпод памучната дреб, дето стоеше сякаш цял живот, Жорж се напрягаше да проумее откъслечните диалози и като не виждаше лицата, влагаше цялата си страст да долови тона на гласа; едва доловимите му извивки. Последното изречение на Ранжион можеше да значи обратното: нищо не е сигурно, намира се в опасност. Впрочем защо не се заеха с товарния кораб? Защо *Сен Флоран* толкова бърза да се отстрани и Макс, стъпил отзад и извил се над една канджа, отблъсква яхтата, като натиска върху корабния корпус? Нима наистина щяха да изоставят пострадалия кораб? Да захвърлят всичко заради него? Такава грешка!... Той погледна разтревожено двамата си другари:

— Тръгваме ли вече?

— Ами да! — каза Дара с престорено бодър глас.

— Защо?

— Трябва час по-скоро да идете в болница и да ви оперират!

Двама моряци се суетяха мълком наоколо: Жофроа и Жос. Преди да ги познае, виждаше образите им някак разместени в паметта си, размекната от слънцето.

— Не бива — каза Жорж.

Дара продължи да се усмихва.

— Ама вие наистина ли допускате, че ще ви оставим в това състояние?

Гласът бе сърдечен, малко дрезгав от тютюна и все пак със следа от тревога. Няма значение, той се лееше над Жорж като свеж дъжд.

— Жалко — каза той, като не можа другояче да изрази голямото си огорчение.

— Не се вълнувай — каза Ранжион. — Като пуснем с пълен напред, до обед ще стигнем в Палермо.

— Подир двайсет минути сте на операционната маса и хоп! Зашиват ви за нула време!

Жорж бавно изви глава надясно и наляво, а отчаянието му пареше в очите.

— Не бива да го правите!

Искаше да каже: да изоставяте кораба. Те го гледаха, все тъй налякали до неговата височина (бяха го положили на два дюшека, сложени един върху друг).

— Ние знаем какво сте направили, Морер. Но трябва да забравите онова.

— Мислите ли, че е важно сега това?

— Разберете, вие сте сериозно ранен, трябва да помислим най-напред за вас. И за всичко останало!

— И знаеш ли какво, оная черупка нагълтала много вода, докато си бил така.

Яхтата вече пореше морето и небето сякаш се навиваше около себе си.

— Грешката е моя — каза Жорж, въпреки че сухото му гърло, цялото в грапавини, задържаше думите.

— Грешката не е ваша — каза Дара. — Не вие сте причината за туй проклето закъснение. Ако се бяхме върнали в уречения час и корабът бе почти в състоянието, в което го намерихме, беше съвсем възможно да го завлечем до Палермо.

— ... да опитате — прошепна Жорж.

— Е, Морер. При сегашното положение не можем да мислим за такова начинание.

— Някой друг пазач...

— Искате да кажете: да оставим друг човек на пост, сетне да ви откараме в Палермо и тогава да се върнем?

— Да.

— Ех, как да тръгнем и да оставим някой другар на тая пробита черупка, както е натежала? Преди да се махнем, ще трябва да се хванем всички да ѝ изпразим трюмовете, всички са наводнени, да открием истинската дупка и да я запушим здраво.

— Мръсна работа — каза Ранжион, — даже и всички от екипажа да се хванат!

— Може да се направи, то се знае, но това конкретно значи: да забавим влизането ви в болница с много часове. Изключено, приятелю. Ясно ли е?

— Да.

— Тъй както е затънал, товарният кораб ще потъне, преди да се мръкне. Стига сте се измъчвали с него.

— А ти какво щеше да направиш? — каза Ранжион. — Щеше ли да оставиш един приятел да чака за помощ с надупчено месо, зарад... Стига шеги! Какво, животът на един човек значи ли нещо или не, а?

Този път с полушеговит, полусърдит, но братски тон, който стопля сърнето. Жорж въздъхна и благодари, притваряйки клепки, поразведен от възраженията, при все че от тях осъзна колко изключително сериозна бе раната му. „Животът на един човек!“ Неговият живот изцяло бе в унисон с трептенето на тая светлина, с песента, която идеше от водната бразда като от обилен и щедър фонтан, с глъчката на слънчев празник там, дето свършваше изтерзаната му плът!

Зад *Сен Флоран* се протягаше воден път, а далече в морето товарният кораб изглеждаше положен отгоре му като погребален фургон, като тежка изоставена катафалка, ала слънцето пак отскачаше по съоръженията над палубата с един единствен отвесен отблясък и Жорж разбра по-ясно онова, което бе научил в тия самотни часове, единствено изискване, едничкото, заради което си струва да се привърже към света! Не, за нищо не съжаляваше! Прав е бил, когато наруши мълчанието, когато предложи да иде на пост на пострадалия кораб, също и когато нявга, сит на жестокост и безверие, бе запял в оная италианска урва химна на германските трудещи се, жалък сред безкрая на мрака, ала изпълнен със смисъл като първия огън на хората в нощта на столетията! За нищо не съжаляваше, само че се задъхваше в тая пещ, ослепяваше го това небе, разсичано от блясъци и светкавици. А някой му избърсваше с кърпа челото, плувналите му в

пот бузи и той благодари със затворени клепки, отвътре съвсем розови като розовината на някои раковини.

— А пътниците? — прошепна той.

— Ами в хотела са — каза Сантели и се канеше да отдаде тая загриженост на бълнуването.

— Не са доволни, нали?

— Онези ли! Имахме си разпавии с тях, та сума време загубихме!

Жорж не успя да разбере какви са били тези разпавии, тъй като Дара и Ранжион заместиха Сантели край него. А това, че не искаха да го оставят сам, му показваше необикновената им загриженост, което го трогваше.

Обаче Сантели държеше да разкаже за инцидента в Палермо. В разкошния хотел, близо до пристанището, където трябвало да отседнат четиримата пътници, решили, че няма да пристигнат в такъв късен час и се възползвали от стаите. Притокът на туристи бил наистина голям през тоя сезон и постъпката била оправдана. Обаче Жонар се развикал: „Виждате ли, капитане? Ако не бяхте загубили много часове с оная ръждясала черупка, щяхме да стигнем навреме!“ Потънал в своето вцепенение, Жорж пресъздаваше сцената успоредно с разказа: Заобиколеният с багажи Жонар отхвърлил упорито стаите, които му предлагат в друг един хотел, понеже са недостатъчно изискани за вкуса му и много далече от хотела, дето трябва да протекат прочутите му срещи. Макар че предлагат такова разрешение само за тая нощ, той не се съгласява и си наумява да остане на борда, което наистина било негово право, тъй като е наел яхтата. „А парвеню като него — добавя Сантели, — забогатяло от войната, знае основно правата си и държи за принципа! Изключено е да се спори!“ В лекия пристанищен здрач, спомня си Сантели, Дара се възпротивил: ако оставят толкова време Жорж на кораба, това може да го изложи на сериозен риск.

— Той напълно го е приел! И вие също! — възразил Жонар. — Нека се попече там, да му дойде умът в главата!

Повече алигатор от всеки друг път, Ерих Хартман слушал, без да се намеси, но личало, че споделя мнението на съдружника си. (Коментарът на Сантели: „Френско-немското сдобряване на бърза ръка стана между сделкаджиите. Ще речеш, че парата свързва по-бързо от сърцето. Във всеки случай, докато едни се избиваха, други държаха да

пълнят касите си!“) Докато екипажът губел търпение — и проявявал нетърпението си, — Мари-Луиз се присъединила към Герда и Дара. Жорж си я представи опълчена на подигравателния Жонар: „Грижата ти за тоя момък е трогателна, скъпа, но не ми се иска заради него да ме ядат цяла нощ дървениците!“ (Друг коментар на Сантели: „Честна дума, не ни липсваше желание да го бутнем от кея заедно с неговата планина от куфари и да офейкаме!“) На края отстъпили пред аргументите на Дара и на Мари-Луиз. Но загубили ценни часове.

Лесно бе да се схване мисълта на Сантели: ако с Жорж нещата тръгнат зле, целият екипаж ще търси отговорност от Жонар. Той затвори очи и тутакси четиримата пътници се преобразиха в представата му като фигури от карти за игра и Мари-Луиз като Аржина, единствената кралица от четирите без цвете в ръка и от всички най-тъжната. Той попита:

— Ще продължи ли обиколката?

— Знам ли? — каза Сантели. — Може би.

— Ама че мръсен номер ви изиграх — каза Жорж.

— Ама че го каза? Ти си луд!

Такава една грубост също бе благотворна.

— Ще оздравееш, а то си заслужава повече, отколкото да спечелим всички заедно голямата печалба!

Той пушеше и въпреки вятъра при силния бяг, миризмата на тютюна понякога докосваше лицето на Жорж и го замайваше леко.

— Моите писма...

— Не се тревожи. Аз ще ти ги пусна, щом стигна.

Бе проследил погледа на Жорж, порови в джоба на якето и извади оттам двата плика. Пусна ги в джоба на матроската си и Жорж притвори отново очи. Свежият въздух, лекото поклащане, мощната светлина, която го обграждаше отвсякъде, засилваха благотворното присъствие на Сантели и приспиваха смътното чувство у него за някаква опасност. През войната бе видял как умират от рани в корема, навярно и той щеше да добие същия белезникав цвят, същия сгърчен нос и разширени зеници, като на онези нещастници, чиито лица изплуваха в паметта му. Ала мнозина от тях бяха оцелели, защо не и той; тогава, защо не и той? Някъде в една все още плодородна област от неговото съзнание една надежда се вкореняваше с жилавостта на диво растение. Той повика Сантели и поиска да пие.

— Не, приятелю. Капитанът забрани.

— Кажу ми да дойде.

— Той е на кормилото.

— Кажу ми.

— Щом искаш.

И тутакси гласът на Дара от вратата на командната кабина:

— Бъдете разумен, Морер!

Той се приближи.

— Само една чашка — помоли Жорж.

— Е, нали сте воювали. Знаете, че на ранен в стомаха човек никога не се дава да пие.

Да, знаеше това! Знае дори и това, че в момента изживява същата сцена, която многократно бе гледал като зрител. Спомни си много ясно, че не бе позволил да дадат малко вино на един момък от Маскара, чиито съвсем посинели черва виждаха извадени. И тъй, да си мълчи. Дара си отиде. Товарният кораб бе изчезнал, заличен в мъглявината. Болката продължаваше да дреме, но не биваше да ѝ вярва. Понякога, преди да го захапне дълбоко из вътрешностите, тя го обливаше със студена вълна, която вледеняваше тялото и разсичаше на две черепа му с безумния бяс на въртящ се трион! „Ако не ме оперират навреме, загубен съм.“ И отново мисълта за дребничкия момък от Маскара, походната болница, заснежените хълмове и завивката, просмукана с кръв, която повдигат предпазливо, и лицето, преобразено от меката светлина на лампата в някаква древна маска, току-що отърсила се от хилядолетната наслойка и все още свързана с нея чрез един израз на напрегната изненада, на неочаквано разкритие. Жаждата все още го измъчваше, ала той се отказа да иска вода. Яхтата се носеше с пълна скорост, поклащайки се леко встрани, и може би тя щеше да спечели надбягването със съдбата! Дочуваше пърпоренето на моторите, примесено с шуменето на кръвта в слепоочията и в гърлото му.

Гледаше водната бразда, надигнала се като гъст бульон, когато забеляза една керемиденочервена птица, малко по-едра от ластовица, със също такива криле като коса и такива мънички живи очички като перли. За миг тя се залюля зад кораба, като леко се рееше, а връхчетата на перата ѝ се открояваха в светлосив цвят, и събуди в него остро чувство за свобода, за дълбоко съзвучие с лъчезарното небе! От време

на време се появяваше ненадейно някой моряк, навеждаше се приятелски над Жорж, покоряваше се на нареждането на Сантели да не заговаря ранения, усмихваше се и понякога показваше юмрук за насърчение да се държи, да не се предава. Като се плъзна надалеч, птицата побягна и просторът сякаш стана по-обширен и безмилостно сух като пустиня.

— Палермо — чу се гласът на Дара, обърнат към Жорж.

Това известие би трябвало да развълнува сърцето му, както бе накарало да ликува Сантели.

— Чуваш ли? Палермо, приятелю! Вече се вижда!

Ала Жорж не можа да си представи изплуването на златистозеления бряг и чудната линия на хоризонта, понеже разумът му бе опустошен от жаждата, която стягаше гърлото, от топлината, която слизаше дълбоко в дробовете, топлина, която познаваше сега, разделен от Сантели, който му описваше приближаването на града и пущиците над пристанището. Някога тя е предхождала нажежената магма по склоновете на Везувий и челото на лавата в часа на голямото изригване през март хиляда деветстотин четиридесет и четвърта, което бе съзрявал; топлина, хоризонтално изхвърлена пред бавното, коварно течение, с пръснати из него серни буци и жарави, толкова силна, че на петдесет метра дърветата пламваха отведнъж като запалени отвътре, пращяха целите в пламъци, нападнати изведнъж, както бяха прави, от огнени езици, бликнали от нищото, разкъсвани живи, докато не остане от тях само един скелет, един черен патетичен знак. А сетне, без да бърза, ги застигаше извержението от земята, нажежената кал, която ги поглъщаше. И той като тях изтърпяваше това приближаване и той бе жертва на това страшно изсушаване, предвестник на смъртта. Той извика, поиска вода с надеждата, че чашата вода можеше да бъде заклинание срещу пожара, срещу това бедствие, ала викът му отекна само в него, загуби се в пещта!

Той не можеше да види жената, която седеше до главата му, нямаше сила да обърне очи към нея. Все пак разбираше къде се бе озовал, погледна стените в хигиенично бял цвят, полираната врата, долната преграда на леглото на края на чаршафа, а на заден план Дара и Ранжион, стоят прави един до друг, верни са те, не го изоставиха, не

ще го оставят да потъне, ах! братя, братя! и в тоя краткотраен възторг, като че ли почерпи доверие и вяра, че скоро ще се изправи и ще тръгне отново в свежи зимни утрини, когато се диша леко, когато сърцето силно тупти, и той се пренесе в тоя живот напред, поиска да се изправи, не можа и напрегнал уши, се вслуша в шепота на болногледачката. На френски език със силен чужд акцент тя уверяваше, че по нареждане на хирурга може да разреши само няколко минути, най-много пет, и че говоренето е забранено, сетне излезе през вратата и крилата на болничната ѝ шапка се залюляха при ходенето, а в това време посетителката прошепна: „Благодаря, сестро“ и нежно поеръката на Жорж в своята, и тя бе малка, свежа, крехка, треперяща, ах, как няма да познае тая ръка! Жорж погледна Дара с надеждата да зърне на лицето му потвърждение; Дара е отсреща му, на яркия фон на стената, все тъй прав и тъжен, безкрайно тъжен, защо? — а главата му на меланезийски боец бе осветена отстрани.

— Вие дойдохте — с мъка прошепна Жорж.

— Не се вълнувай — каза Ранжион.

— Най-после дойдохте.

Ръката отново стисна неговата.

— Знаех, че ще дойдете.

Трябваше да поспре, дъхът му секваше, огромна завивка тежеше над цялото му тяло, ала не го стопляше. Все пак можа да прибави, понеже непременно искаше да го стори:

— Аз съм щастлив!

Би искал също тъй да се усмихне, ала за нещастие всички мускули от челото до устата образуваха един едничък къс кожа.

— Не говорете — посъветва гласът на Дара, долетял от сцената на един отрупан с драперии театър, но какво от това? Мадлен бе токущо дошла и благодарение на нея той щеше да се изтръгне от замръзналото тресавище и да се спаси от потъване.

— Със... „Ер Франс“ ли? — попита той.

Това, че е взела самолет на „Ер Франс“ го озадачи. Нима компанията поддържаше линия над Сицилия? Ами, да, Алиталия! И в същия миг, когато думата Алиталия се оформи в съзнанието, внезапен студ обхвана краката му.

— Добре ли пътувахте?

Тя не отвърна нищо, решила бе да спазва разпоредбите на монахинята и Жорж одобри това угризение, но все пак пожела да узнае някои подробности.

— Значи трябвало е да смените самолета в Неапол?

Последва предълго изречение, което разпери в него едно тежко ледено ветрило, ала, за щастие, Мадлен говореше, или по-скоро шепнеше, като галеше постоянно ръката му, а може би това не бе Мадлен, тогава кой, боже мой, кой друг освен Мадлен може да изрече думите, пълни с надежда, с нежност и с тези вълшебни извивки на гласа, които люлеят и утешават? Видя как Дара, ограден с бели листа, скришом ѝ направи знак с ръка на устните и понеже Мадлен замълча (за Мадлен ли се отнасяше, ох, да, седнала бе настрани, позна я по влажната лека ръка, по нейното благотворно въздействие), напрегна се да запомни думите, които бе прошепнала, думите се разбягаха в него, загубиха се там в един грамаден леден блок, осветен от заскрежена зора, и дори се удиви на светлината, която съпроводи техния бяг, и право да си каже не се удиви, и все пак дълбоко в тая сянка, която го обгърна, лицето му запази напрегнато и слисано изражение.

Болногледачката влезе, като стъпваше безшумно с пантофите си, отстрани Мари-Луиз Жонар, която плачеше до главата му, права, в светла рокля, без нито едно бижу, затвори очите на Жорж, а сетне придърпа отгоре чаршафа с плавно движение като вълна над пясък. После изведе тримата посетители и като ги замоли да я последват в канцеларията, поведе ги из коридорите.

Вечерта бе настъпила, булевардът синееше зад стъклата на прозорците, а по дърветата чуруликаха птици.

НА КЕЯ

В момента, в който той бутна стъклената врата, Роза го видя срещу светлината, на фона на езерото и мъгливото небе. Въпреки че вниманието ѝ бе притъпено от умора и скръб, тя забеляза, че непознатият се подвоуми, преди да влезе в кафенето. Той бавно огледа бара, етажерките, отрупани с бутилки, празните пейки, масите с покривки на бели и червени карета и на края изви глава към девойката. Погледа я няколко секунди, ала тя не можа да зърне очите му, скрити от периферията на шапката, и от това ѝ стана малко неприятно. Той погледна бързо навън, сетне затвори вратата след себе си. Носеше доста избеляло палто с морско син, почти чер цвят и обувки с дебели каучукови подметки, ето защо стъпваше безшумно, когато се запъти към ъгъла и седна пред една масичка. За миг остана неподвижен, сетне уморено свали шапката си. И тогава тя видя, че бе млад, почти на нейните години, двадесет и две-три, лицето му слабо, зле обръснато, лъщеше от пот. Запали цигара и повика келнерката, като плесна с ръце. Тя викна „идвам“ от задното помещение и наистина се появи тутакси, като продължаваше да бърше с кърпа голите си ръце.

— Какво да бъде?

Тя се усмихваше на прага, добре закръглена и с кичури коса край бузите. Роза чу как непознатият си поръча бира с рязък глас, сякаш обзет от някакво вътрешно вълнение. Гласът му обаче не бе неприятен. Седеше неподвижно в полумрака, в ъгъла между двете стени, под един афиш на някаква марка аперитив (балерина в къса поличка танцуваше на пръсти, с вдигната чаша шампанско). От това място между прозореца към пътя и прозореца, който гледаше през една тясна градина към кея, той можеше да вижда всичко навън и Роза разбра, че нарочно е избрал това място. Тя също виждаше будката за билети, понтона с ниски стълбове за привързване, мачтата, хваната с въжета, на която се вееше триъгълният флаг на компанията: жълт, с котва и две черни букви. Поведението на новодошлия дотолкова заинтригува Роза, че тя забрави за момент тъгата си. Кафенето бе построено срещу

езерото, успоредно на пътя и плажа. Към плажа гледаха и други прозорци, а също и двукрилата остъклена врата, която извеждаше на тераса, оградена с малки колони. Лете там слагаха маси и сенници. Всичко изглеждаше спокойно в сивотата. Понякога изкрещяваха чайки на повърхността на водата или кола профучаваше по шосето, измито от пресен дъжд. По-късно келнерката, удивително чевръста за пълнотата си, се върна, сложи бутилката и чашата на масата пред младия мъж, каза „заповядайте“ с доволен глас и отново изчезна. Огромен часовник тракаше между два прозореца срещу бара. Роза погледна часа и видя, че съседът ѝ стори същото. Навярно почувствува, че го наблюдават, и както беше отпуснат, с глава на облегалката, на свой ред я изгледа строго. Тя наведе глава и за да не се смути, отпи глътка чай. Като оставяше чашата, ѝ се стори, че той следеше нещо по пътя.

— Е, много просто, чака някого — каза си тя.

Изведнъж, той се наведе напред.

— Извинете, госпожице. И вие ли чакате ферибота от три и двайсет?

Този път говореше много спокойно, но без да се усмихва, с ръце в джобовете на палтото и Роза виждаше на три метра от себе си напрегнатото лице с големи втренчени очи, чийто поглед сякаш пробождаше сърцето ѝ като игла.

— Не — каза тя. — Отивам в обратна посока.

Тя знаеше всички разписания на компанията. Това, че той искаше да вземе кораба от три и двайсет, значеше само, че отива оттатък границата.

— Благодаря — каза той и като че ли се смути.

— Корабът от три и двайсет идва често с малко закъснение — добави Роза и не проумя как тъй изведнъж ѝ се прииска да говори.

— Разбирам.

Отново тишина. Множество чайки се понесоха към сивото небе, а зад замъглените стъкла в дъното на будката служителят се раздвижи.

— Госпожице... Бихте ли приели нещо за пиене?

Тя долови, че непознатият си бе подготвил фразата и даже колебанието и свенливостта му изглеждаха престорени.

— Може — каза тя въпреки това.

Той бързо стана, пристъпи решително и седна на нейната маса. За първи път се усмихна и тя видя, че имаше великолепно, много бели зъби. Отбеляза също, че имаше сравнително тънки пръсти, с късо подрязани нокти. През полуразтвореното палто можеше да се види избелялата риза и лошо вързаната вратовръзка. Докато тя го оглеждаше, той повика келнерката, като пак плесна с ръце. Роза си поръча още един чай, преди келнерката да напусне бара, за да дойде при тях.

— Вие бяхте много мила, че приехте — каза той. — Жалко, че няма да пътувате със същия ферибот.

Вече не се усмихваше и в тези банални думи, с които изрази съжаление, тя не можа да долови и най-малкото ухажборско намерение, а по-скоро смътно огорчение, сякаш бе се надявал заедно с Роза да превъзмогне някаква трудност.

Имаше сиви очи и зеници, оградени с жълто, а погледът на моменти се изпълваше с електрическо напрежение като у дебнеща котка.

— Работа ли ще търсите отгатък? — попита тя, колкото да прекъсне мълчанието, което някак си я смущаваше. Този въпрос, изглежда, го изненада и той нищо не отвърна, навярно заради келнерката, която пристъпяше с таблата си.

— Заповядайте — каза пълното момиче с добродушно закачлив тон.

Очевидно я забавляваше, че двамата клиенти, които явно не се познаваха, се събраха заедно ей-тъй, за няколко минути. Тя си тръгна, като оправяше кичурите, нападали по челото ѝ.

— Как се казвате?

— Роза.

— А аз, Клим.

И премествайки бутилката и чашата си от другата маса, добави: Това е прякор. Напълни чашата си и за миг я задържа срещу едното си око. През течността това око се видя на Роза съвсем безформено, жълто и кълбесто.

— А вие, Роза? Работа ли търсите?

— Не. Аз си имам работа.

Той извърна лице и доста дълго остана замислен. От своя страна Роза се боеше да не забележи зачервените ѝ клепки. В автобуса си бе

поплакала наистина и сега за малко да отстъпи на едно бегло кокетливо чувство, което я подтикваше да се напудри и освежи устните си с червило. Докато си наливаше чай, Клим я попита прекалено спокойно, за да прикрие намерението си.

— Трудно ли се отива оттатък?

— За турист, не. Личната карта стига. Но ако отивате оттатък да работите там, трябва да потвърдите, че имате работодател.

— Ясно.

Пи на свой ред и изпразни докрай чашата си. Както бе отметнал глави, тя откри, че на врата му, под дясното ухо имаше дълга драскотина, нещо като продълговата резка, и то съвсем прясна, а кръвта бе изцапала ръба на яката. Това, че не можеше да определи какъв е, озадачаваше Роза, но тя се отказа да го разпитва, дотолкова натрупаната умора и обезсърчение притъпяваха любопитството ѝ.

И чудно бе, че точно сега той запита за нейната работа:

— А с какво се занимавате?

— Перачка съм в един голям хотел. Хотел „Юнивер“. Вижда се оттук... — Тя сочеше с ръка носа, който се виждаше отсреща през една отворена към терасата врата. В мъглата прозираха неясните контури на малък градец край брега на езерото. — Виждате ли го? — каза тя. — Съвсем вляво.

— Нещо като кула?

— Да. На двайсет и пет етажа.

— Това прави много стаи.

— И много чаршафи и кърпи, да не говорим за покривките на ресторанта и бельото на клиентите.

— Персоналът ви навярно е голям.

— Недостатъчен е. За щастие имаме куп машини.

Учуди се на своята словоохотливост и пак отпи глътка чай, тутакси обзета от свенливост и все пак привлечена от странния момък, у когото долавяше самотност, сходна на нейната. Макар да ѝ се струваше, че е почти винаги нащрек, случваше му се и да се отпусне за малко и за миг да потъне в някаква мисъл. Тогава леко хапеше устни и очите му толкоз се свиваха, че приличаха на тесни ивици между миглите. Някаква грижа го измъчваше, но не му се искаше да говори за това. Навярно бе свързано с въпроса за работата оттатък! Наистина ли

бе споменал, че ще търси работа? Не си спомняше да е засягал тоя въпрос.

— Искате ли — каза той изведнъж — да се поразходим по плажа? Би било по-приятно, предполагам.

Не ѝ се щеше кой знае колко, но прие, водена от смътното желание да не се озове отново сама в това безлично помещение. Той стана, сложи шапката, закопча палтото и се отправи към бара да плати на келнерката. Роза погледна часовника и ѝ се стори, че бие бавно с ритъма на сърцето.

Навън въздухът бе свеж. През провлечените мъгли се виждаха бреговете на езерото. По пясъка се плъзгаха малки вълни, а чайките продължаваха да лудуват край кея. Оказа се, че той навлиза доста навътре във водата, повече, отколкото си го представяше тя от кафенето, а под, него се проточваше дълга сянка, заловена между дървените подпори, намазани със смола. Роза потрепера, от влажния вятър може би. Зад стъклото на вратата келнерката усмихнато изгледа отминаващата двойка.

Отначало пристъпиха, без да си говорят, сетне Клим предложи да седнат на завет зад две полуобърнати лодки, които се намираха само на триста метра. Като стигнаха до тях, Роза разтвори шлифера си и той видя, че носеше под него строга черна рокля.

— Да седнем тук, ако искате — каза той.

Тя се съгласи и той тутакси се отпусна на пясъка, опря гръб на малката подпорна стена, която ограничаваше плажа. Над нея започваше насипът, пътят бе съвсем близо, вървеше успоредно на брега и беше безлюден в двете посоки. Роза коленичи, седна на петите си и несъзнателно взе да си играе с дребни камъчета. Двете лодки спираха вятъра, който духаше откъм кея. От последния се виждаха само будката и върхът на мачтата с развения флаг. Пусто бе и езерото. Нито един кораб насреща.

Единственото украшение на Розината рокля бяха черните стъклени копчета. Те блестяха и дори понякога проблясваха.

— В траур ли сте? — попита Клим.

— Да.

— Отдавна?

— От три месеца.

Беше протегнал крака и гледаше как тя си играе с камъчетата, прехвърляше ги съсредоточено от ръка в ръка три по три. Вълните се плискаха съвсем близо. По насипа потръпваха стръкчета трева. Далеч над хълмовете се зададе облак, закръглен като муцуна на акула.

— Заради кого?

— Заради сина ми.

Тя отвори уста, опита да си поеме дъх и се отпусна настрани върху пясъка.

— Извинете — каза той.

Тя поклати глава и добави:

— Беше на три години. Чудесно момченце.

И внезапно заплака.

— Много съжалявам — каза Клим. — Аз не биваше да...

— Не, не. Простете ми.

Тя направи усилие да овладее нервите си, докато най-последно вдигна обляно в сълзи лице. Грабна от чантата кърпичка и избърса очите си, сетне се изсекна.

— Всяка седмица ходя на гробищата. Вторник ми е почивен ден.

— Разбирам... То е най-тежката мъка за едно човешко същество.

Тя каза „да, така е“ и го погледна със зачервените си очи, все още плувнали в сълзи.

— Ако ви се иска да ми разкажете за това, не се стеснявайте. Зная, че така понякога олеква.

Тя се съгласи, като се отпусна на едната си ръка, която беше заровила в пясъка.

— Бях го оставила тук да го гледат, защото не можех да се занимавам сама с него при работата, която върша. Грижеха се за него много добре, но се разболя.

Менингит. Съобщиха ми. И като пристигнах...

Тя стисна отново устни и наведе глава, като се стараеше да не излага на показ мъката, да не уморява събеседника си, за когото нищо не знаеше.

— Единствено дете ли ви беше?

— Да.

— А бащата?

— Не бяхме женени. Отиде си, щом научи, че съм бременна.

Сега пък Клим взе да пресява пясък между пръстите си. Сипваше го лениво от шепа в шепа.

— Бил съм в подобно положение — каза той. — Не, не е туй, което мислите. Никога не съм изоставял жена, която... Искях да кажа, че никога не съм виждал баща си.

Тя придърпа полите на шлифера върху краката си и се заслуша. Той добави:

— И за мене всичко беше по-трудно. Майка ми сама се грижеше за мене. Беше много издръжлива. Когато бях дете...

Той спря.

— Ако ви досаждам с тая история, кажете ми.

— Съвсем не. Продължавайте...

— Когато бях дете, исках да бъда най-добрият в класа. Също и в спорта. Бях много пъргав, много бърз. Казвах си, ако някога баща ми научи какво добро момче съм, ще се върне. Ще се върне, щом може да се гордее, че има такъв син.

Усмиваше се някак отдалеч със снизходителна ирония и пускаше отвисоко пясъка, който стискаше в ръката си.

— И върна ли се той?

— Ами.

— Опитайте ли да се свържете с него?

— Дори и това не. Пък и то кажи-речи беше невъзможно.

— А майка ви?

— Тъй стана, че се омъжи за един италиански зидар. Аз бях пораснал. Оправях се някак си. Е, правех, каквото можех.

В този момент в гласа му прозвуча огорчение, лицето му се сгърчи. Но погледът му срещна Розиния и той се усмихна отново, сякаш се присмиваше на себе си.

Тази изповед изненада младата жена и същевременно породил у нея чувство на симпатия, която съзнаваше.

— Знаете ли — каза той, — човек среща повече издръжливост и великодушие при жените...

Клим изглежда съвсем бе забравил за присъствието ѝ и тя почака, както преди малко, страхувайки се да не прекъсне или отклони нишката на това, което бе всъщност един монолог.

— ... А повечето мъже са егоисти, особено когато се мъчат да изглеждат корави и много мъжествени. (Той се разсмия късо и доста

неприятно.) Точно тия се предават най-бързо, още първия път, когато трябва да покажат колко са яки.

Тия изгъркани, шаблонни изрази го разкриваха от съвсем нова страна и Роза се вгледа по-внимателно в него, а погледът ѝ неумолимо се насочваше тоя път към дългата драскотина на врата, още съвсем прясна, сякаш се е бил само преди няколко часа. Дали не я заблуждаваше въображението ѝ? Но тези диви светлини, които внезапно пламваха в очите му, бяха съвсем очевидни. Не че се изплаши от него, но взе да ѝ се вижда доста загадъчен.

В тоя миг корабът заобиколи носа. Стърчеше високо над водата и лека-полека се освобождаваше от мъглата.

— Идва — каза Клим, изви се бързо към пътя и огледа двете му посоки с очи, смалени от напрежение. Леко заинтригувана, Роза се увери, че всичко наоколо е пусто и се запита какво толкова занимава нейния събеседник. А корабът все повече нарастваше. Виждаше се как вълнорезът разпенва водата и неговото едничко присъствие по цялата площ на езерото сякаш повече засилваше чувството за безнадеждност.

— Жалко — каза тя.

— Че заминавам ли?

— Бих предпочела обратното.

— Да заминете вие по-напред ли?

— Да.

Тя наведе глава не без известно смущение и тогава той забеляза, че имаше хубави устни, тънка кожа и кротко лице, което му харесваше, както харесваше и тая червенина, ненадейната свенливост и смущението на фона на зле прикритото отчаяние.

Корабът приближаваше, прекосявайки пространства от искрящи пари, сякаш се провираше между сапунени мехури, от които цветовете му бледнееха и му оставаше един единствен сребърен блясък. Клим го гледаше и продължаваше да се усмихва.

— И аз предпочитам да почакам — каза той най-сетне.

— Не, в никакъв случай, не бих искала да обърквам плановете ви, нито да ви задържам!

Той направи жест, който значеше — няма значение.

— В колко часа мислите, че мога да взема друг ферибот?

— В пет часа.

От езерото корабът се обади късо със сирената, сякаш ѝ рече „внимавай“ и Роза започна изведнъж да настоява той да се качи.

— Не би трябвало да ви говоря тъй — каза тя. — Не ми обръщайте внимание. Елате. Трябва да побързате.

Но той не се изправи, стоеше си все тъй полуизтегнат, отпуснал се на лакътя си.

— Казвате ми да остана и аз оставам.

— Вие решете. Все пак не бих искала заради мене...

Тя отново се изчерви и със свободната си ръка старателно закопча шлифера си, като че ли Клим можеше да види гърдите ѝ през тъканта на роклята.

— Вие сте чудесно момиче, Роза — прошепна Клим все тъй, без да мръдне, и се позагърна.

— А вие сте много мил, като ми предлагате да ми правите компания, но мисля, че постъпих глупаво, не биваше да ви карам да...

— Оставете това. Приятно ми е, че съм с вас. И аз не винаги мога да оставам сам лице с лице със себе си. Да походим малко, ако искате.

Тя прие, скочи пъргаво на крака и те продължиха покрай плажа, гърбом към кея, по който никакъв пътник не се виждаше.

— Фериботът престоява само няколко минути — каза тя. — Колкото човек да слезе или да се качи. Никога ли не сте го вземали?

— Никога.

Отново тишина. Наляво от тях корабът вече завиваше и показваше тебеширено бялата си страна, нарязана от златистата линия на прозорчетата.

Това, че младата жена го задържа тъй спонтанно, въпреки свенливостта си, само показваше на Клим какъв смут бе внесло в душата ѝ нейното посещение в гробищата.

Те се отдалечаваха безмълвно, а през различните пластове облаци мътна светлина падаше косо по повърхността на езерото. Отсрещният бряг приличаше в сивотата на подсилена линия върху картина с водни бои.

— Когато поотраснах — каза Клим — много неща ми липсваха и завиждах на повечето си другари, които имаха сигурна подкрепа и всичко им изглеждаше лесно, а пък аз все не успявах да се измъкна от моето блато, все тънех в него, въпреки усилията да се избавя, да не потъна безпомощно.

Тя крачеше редом с неговата крачка по твърдия пясък и зловния тон я смути. Зад тях корабът маневрираше, за да акостира, и Клим сви встрани, като се озова със спътничката си зад третата лодка, легнала на плажа. Оттук и двамата виждаха пътниците, които се канеха да слязат, а през това време служителят нави едно дебело въже около стълб за привързване.

Докато той гледаше към кея, Роза му каза малко боязливо:

— Сетне ще съжалявате, че не сте заминали, и ще ми се сърдите.

Той не отвърна, мушнал ръце в джобовете, спуснал периферията на шапката над челото, гледаше втренчено. Вятърът отнасяше всички шумове и сцената отсреща се разиграваше като че ли в абсолютна тишина.

А корабът вече се оттегляше — престоят му трая само минута-две — от перката водата се разпени и вълни заудряха тежките насмолени подпори на кея. Тримата слезли пътници, един мъж и две жени, се отправиха към сградата на компанията, зад която чакаше автобусчето за града. Дочу се краткото пърпорене на мотора, сетне кеят отново потъна в дрямката си. Корабът вече се стопяваше в мъглата, носеше се като призрак високо над повърхността на водата и бавно отлиташе към чуждия бряг.

— Откъде ми хрумна да ви задържа — каза жално Роза.

— О, не, доволен съм, че съм с вас.

— Наистина ли не ми се сърдите?

— Нима допускате?

— И на мене ми е приятно, че съм с вас. Съвсем малко ви познавам, а пък ми е приятно.

Изглежда, че той посрещна с удоволствие тези думи, понеже лицето му се отпусна.

— Преди малко ви наговорих куп идиотщини — каза той. — Извинете ме.

Тя възрази, но разбираше, че той бе открил скрити тъгълчета от душата си, а тя приличаше на свет над езерото, на купищата облаци над водата с късите отблясъци светлина в сивотата.

— Ще вали — каза той. — Искате ли да се върнем? А и вашият кораб скоро ще пристигне.

На връщане поеха по пътя, тъй като се ходеше по-леко, отколкото по пясъка. Бризът люшкаше цветните чадърчета край канавката, а по

върховете на хълмовете между хижите трепкаше снежна светлина. За миг кеят се скри от очите им зад постройките на кафенето и компанията. Роза говореше за работата в хотела, за някаква приятелка, която помогнала много в нейните скръбни дни, а той внимателно слушаше.

Наоколо липсваха дървета. Виждаха се няколко само по склоновете, които се спускаха към брега и се губеха в мъглата.

Заваля силен дъжд и двамата млади хора отърчаха да се подслонят от другата страна на шосето под една самотна ела. Проливният дъжд плющеше отвсякъде и в замрежената светлина езерото се сливаше с небето. От дълбините на мъглявината до тях стигна вой на корабна сирена, зловещ като вик на ранено до смърт морско животно. В този миг Клим притегли младата жена до себе си. Тя не се възпротиви и той я задържа за момент, притиснал я до гърдите си, заровил лице в косите ѝ. После нежно я отстрани и тя видя сгърченото му лице, тъжните му очи и не издържа на толкова мъка. Тя също бе онемяла от тревога и бързо излезе от закритието на дървото. Той я настигна по шосето и заедно закряха към кея под дъжда.

Роза поемаше билета си, когато автобусчето на компанията се зададе. От него слязоха много пътници и се отправиха към будката. В мъглата корабът отново нададе вой и ненадейно се появи отляво, плъзгайки се по езерото като по мраморна плоча. Сетне акостира, а Роза се наведе към своя спътник и го целуна, преди да премине по мостчето. Всъщност устните ѝ едва докоснаха бузата му. После се усмихна кротко и със съжаление.

— Ако си спомните за мен, изпратете ми там една картичка — каза тя. — Ще ми бъде приятно.

— Ще си спомня.

— Запомнете адреса ми: Роза Вогел. Хотел „Юнивер“. Само това. Градът е малък.

Някакво вълнение стягаше гърлото ѝ и тя се изкачи на борда, без да се обърне. Той знаеше, че ще се появи на палубата, и почака. Дъждът бе престанал. Водата плискаше под напречните греди на понтона. Хора минаваха нагоре-надолу край Клим, а горе зад стъклата на командната кабина един офицер с фуражка с лъскава кожена козирка изненадано следеше нещо по пътя. Тогава Клим чу скърцането на спирачките и стана тъй, сякаш му разтвориха сърцето като тия

плодове, чиято кора свалят отведнъж. Вцепени се и остана с ръце мушнати в джобовете на палтото.

На мъжа, който бе приближил и посягаше към него, той каза бързо, без да го гледа:

— Няма да се съпротивявам. Само ме оставете две минути. Докато корабът потегли.

Другият се поколеба, сетне се поотмести и Клим усети миризмата на английския му тютюн. Това, което се разигра, изглежда бе заинтригувало офицера зад стъклото на командната кабина и погледът му срещна погледа на Клим. Момъкът имаше неговата възраст и същите светли очи.

В този миг на палубата се появи отново Роза. Тя се промуши през тълпата пътници, чиито лица като восъчни групи се редяха край борда, и за по-голямо удобство мина към предната част на кораба. Клим също се премести в тая посока и мъжът престорено нехайно го последва. Наведена към кея, Роза попита:

— Наистина ли ще ми пишете?

— Разбира се.

Корабното туловище скърцаше до фендерите, чуваше се тихото пърпорене на дизеловите мотори.

— Знаете ли — каза Роза, — никога не ми се е случвало да минавам границата.

— И на мене.

— Някой ден ще ида, може би.

Изглежда, че никой на борда не им обръщаше внимание. Чиновникът развиваше въжето, а горе офицерът го изчакваше да свърши. Непознатият зад Клим стоеше неподвижно и привидно съвсем чужд на тая сцена.

— Ами не може ли вие да дойдете? — каза Роза с весел, глас, който зле прикриваше нотката на безпокойство.

— Ще ви се обадя веднага.

— Нали ще го направите?

— Сигурно.

Тя се изчерви от удоволствие и добави, все тъй наведена, с развяни от вятъра кичури:

— Като си помисля, че ако не бях аз, сега да сте оттатък! Сигурно закъснявате заради мене!

— Струваше си.

Тя му поблагодари с лек поклон до кръста.

— Не съжалявате ли? Наистина ли?

— Не.

Изглеждаше искрен и ѝ се усмихваше с някаква печал, която я трогваше. Нито за миг не ѝ мина през ум, че е свързан със съседа си, с непознатия, който пушеше и понякога я поглеждаше разсеяно.

Докато корабът се оттегляше, сирената внезапно изрева и пътниците подскочиха. Това развесели Роза и тя сложи ръка на сърцето си да покаже колко силно бе сепването ѝ. И тоя последен образ на младата жена Клим скъта в себе си, а корабът зави и като набираше скорост, тутакси се стопи в мъглата. Чак тогава Клим се обърка. Мъжът стоеше съвсем близо, вдигнал яката на шлифера си. Изглеждаше много спокоен и леко отегчен. Други двама мъже в шлифери чакаха недалеч от будката до голяма черна кола и Клим се запъти сам към нея. Преди да се качи вътре, той се обърна към кафенето, където бе срещнал Роза. Зад прозореца зърна келнерката. Избърсала бе парата само от едно стъкло и той виждаше ясно само пълното ѝ лице. Този път не се усмихваше, а гледаше ужасено как един от мъжете сложи белезници на Клим. Поиска му се да ѝ махне за поздрав с приятелска ирония. Вместо това само повдигна рамене, сякаш да покаже, че всичко туй всъщност нямаше значение. Сетне колата потегли. Развълнуваната келнерка я сподери с очи отвъд понтона, а той, безлюден и лъснал от влага, доби завинаги изоставен вид.

СЯНКАТА И БРЕГЪТ

1

Тъй като бе напуснал Париж много рано заранта, за да избегне задръстването, сега се чувствуваше уморен от пътя. Освен това, откак прекоси границата, валеше дъжд, ситен и упорит мартенски дъждец, а чистачките работеха зле и току спираха своя бяг в единия край. Отгоре на всичко настъпваше вечерта и лошото му настроение се засилваше, понеже никак не обичаше да кара нощем, ето защо се отказа да продължи до Кохел, немско градче на брега на Мозел. Катери плуваха срещу течението под белгийски или люксембургски флаг. Тънки пердета обрамчваха прозорците на жилищата и внушаваха представата на лек семеен покой. Малко след завоя на върха на един хълм се показва замък с тъмнозелени ливади наоколо и редици от тополи, стигащи до самия бряг. В тоя миг една табела му посочи гостилница на петстотин метра. Въпреки мъглата, която вече пълзеше от височините, той зърна постройката между дърветата, покрива от плочи, и железния ѝ надпис.

Едва бе оставил колата в двора и стопаните го посрещнаха с весела любезност. Един пълен червендалест мъж му съобщи, че почти всичките стаи били свободни. Заедно с жена си и дъщеря си се справял с цялото заведение, тъй като в тоя период клиентелата била малобройна и той наемал прислуга едва през първите майски дни. Гостилничарят имаше меки движения, а под фланелката му се издуваха огромни мускули. Като ликуваше непрекъснато, сякаш ненадейното идване на френския пътник го изпълваше със задоволство, той го настани на втория етаж с лице към градината, та да е защитен от шума на пътя, но да има поглед и към Мозел. И наистина от прозореца се виждаше извивката на реката по течението и дори замъкът, ала под такъв ъгъл, че проличаваше по-ясно неговият тежък и навъсен вид. Сега той изглеждаше съвсем чер, квадратна кула се извисяваше над него и в нея блестяха две-три светлини, които мрачната вода отразяваше.

— Това ще ви хареса ли? — попита хотелиерът, усмихнат до уши.

— Много добре.

И наистина мекото легло, бухналият юрган, гредите, украсени с фаянс, тежката средновековна маса и безукорно чистата баня го изкушаваха, колкото и гледката към околността.

Когато попълни своя формуляр, гостилничарят прочете: „Жорж Дюрен, студент“. Адресът го накара да се усмихне: „Ах, Парис, Парис!“ — прошепна той, сякаш гостът му бе слязъл от рая.

Вечерята в малката трапезария със селска камина в приземния етаж сбра край общата маса неколцина клиенти, между които един духовник с бели копринени коси и лице на старица; една особа с тесни рамене, ала с нос като на Сирано и двама шофьори, които управляваха тежкотоварен камион, дошъл от Хамбург. Жорж бе предвидил за десет дни да привърши тезата си върху „Чувството за самотност и необщителност у Оберман“ и бе избрал долината на Мозел, тъй като му допадаше нейният романтизъм, лишен от блудкавост. Нещо повече, всички крайбрежни градове имаха една приветлива хубост, която му се нравеше.

За да получи отделна маса, той се позова на туй, че не знае немски език и ще затруднява себе си и околните. А всъщност копнееше за малко спокойствие и желаше да се усамоти подир напрегнатия живот, който бе водил последните дни. Герда, дъщерята на стопаните, която му сервираше в престилка на цветчета, бе петнайсет-шестнайсет годишна девойка, все още възкокалеста и се изчервяваше за нищо. Знаеше доста добре френски и му съобщи, че духовникът бил Трирският епископ, а господинът с нос като на Сирано — лекар на име Фогт.

Към края на вечерята тя включи радиоапарата, който предаваше симфоничен концерт от Франкфурт, а малко преди това Жорж чу да ръмжи на двора автомобилен мотор. През прозореца видя един фолксваген, който маневрираше около грамаден камион, покрит с платнище. Светлината от фаровете му потъваше в зеленината на градината и създаваше впечатление за водна дълбина, а дърветата и зидовете сякаш се къпеха в неподвижна вода. Сетне всичко внезапно угасна. Някой заобиколи гостилницата и въпреки радиото Жорж долови чуването на дамски точета по плочника в галерията. Съдържателят вече се бе втурнал и се чува един подир друг два гласа, мъжкият бе гърлест, а женският звучеше плахо. Заинтригуваният

Жорж се обърна към остъклената врата, която водеше към хола, и видя силуета на млада жена. Облечена бе в сив костюм с широки джобове и носеше кожена шапчица. Лицето ѝ не можа да зърне, понеже бе застанала странично и попълваше своя формуляр, облакътена на писалището, до краката ѝ имаше само един куфар. Все пак можа да установи, че е елегантна, висока и добре сложена, с тънки крака и тежък кок от руси коси ниско на тила. Един от шофьорите, седнал срещу остъклената врата, също оглеждаше пътничката и Жорж видя на лицето му захласнат израз, какъвто навярно имаше и той. Напук на всички свои намерения, той реши да не си ляга веднага, а да почака, докато непознатата слезе за вечеря. В това време гостилничарят запали огъня в камината и едно голямо куче вълча порода приближи и легна пред пламъците. Шофьорите и двамина още напуснаха залата, но епископът и д-р Фогт се разположиха да слушат концерта. Докторът се грижеше за звуковата настройка и понякога протягаше ръка към радиоапарата, сложен до него на желязна масичка. По расото на висшия духовник преливаха светлини, той слушаше отметнал глава, скръстил ръце на корема си, а аметистовият му пръстен приличаше на малко свирепо око. Жорж чака напразно и на края си каза, че непознатата навярно е поръчала да ѝ сервират в стаята. Искаше му се да поразпита Герда, но тя бе заета в кухнята с майка си. И тъй засега бе най-добре да се откаже от бдението си. Поклони се на двамата меломани, качи се в стаята си и разтвори своя ръкопис. Тутакси разбра, че бе премного уморен за работа. Същевременно осъзна, че го преследваше образът на тая жена, изплувал в нощта, и това му се видя странно; тъй като дори не бе зърнал лицето ѝ.

2

Когато на заранта Герда му донесе закуската, той не можа да устои на желанието да я поразпита. По негово искане тя му поднесе много силно кафе и дълги филии с масло, но любопитството му беше толкова изострено, че той не посегна веднага към тях. Девојката дърпаше завесите, разтваряше капаците на прозорците... Имаше слаби крака и птичи профил. Без да се двоуми, тя избъбра всичко, което знаеше: пътничката се записала за две ноци. Откъде идеала? От Кобленц. Ах, да, предишната вечер предупредила, че очаква да я потърсят по телефона през деня. Някакъв важен разговор. Герда излагаше тия подробности на своя първобитен френски не без лукавство, бе вече достатъчно осведомена и проумяваше причините за тая недискретност, пък се и забавляваше с това, как Жорж се насилва да говори с равнодушен, ала неубедителен за нея глас. На края тя му съобщи дори името на младата жена: фрау Ана Каплер.

Като остана сам, Жорж разположи на масата произведенията на Сенанкур, с които си служеше: Оберман, Изабел, Мечтания... всички заети от библиотеката на един от вуйчовците му, университетски преподавател и библиофил, всичките сравнително редки издания, и се залови да препрочита първите страници на тезата си. Времето навън бе сиво и мъглите още стояха по склоновете на отсрещния бряг, където внасяха светла нотка единствено немските, френските, белгийските, английските и люксембургски флагчета на някакъв клуб за любители на къмпинга.

Ана Каплер! Повтори си това име с впечатлението, че благодарение на него бе проникнал в съкровеноста на своята съседка. В гостилницата всичко бе спокойно. Камионът на шофьорите бе изчезнал. Горе мъглите сякаш отнасяха замъка. Понякога кола изсвирваше предупредително на завоя... Ана. Ана Каплер! Запита се какво в нея предизвикваше такъв интерес. Припомни си, че всичко бе започнало в момента, когато чу на двора чукането на токетата на пътничката и този шум, ведно с музикалния поток, който радиото

излъчваше, бе добил внушаваща сила, подобна на някои сънувани подробности, които изплуват странно при събуждане. Така или иначе, работата не му спореше. Тоя разговор насаме с обезверения герой, който изучаваше за тезата си, му бе непоносим, едно усещане, което установи не без изненада. „Бавната агония на сърцето“, за която говореше Оберман, го караше да излезе оттук, да стигне до хълмовете, да изпробва силите си в няколкочасов път, да провери гъвкавостта на мускулите, издръжливостта на тялото. Припомни си един бяг в планината предишната зима, искрящия сняг и свършено чистото небе. А тази внезапна носталгия му показваше, че някакво равновесие се е нарушило в него, че изпитва неприятното чувство на човек, когото дебнат в мрака.

Той затвори тетрадката си и подреди книгите. От клуба на любителите на къмпинга отвъд реката до него достигаше музика, зовеше го да избяга от настоящето, да не остава в него, затворен като в подземие. Реши да направи дълга разходка, но следобед. От това решение му полекна и при сигнала на гостилничаря, няколко удара на гонг в хотела, той отиде в трапезарията. Тъкмо си мислеше, че пристига първи, когато установи изненадан, че д-р Фогт и госпожа Каплер отдавна го бяха изпреварили. Докторът бе заел маса близо до камината, а госпожа Каплер — между два прозореца на другия край, тъй че се намираще срещу светлината и чертите на лицето ѝ се виждаха зле. С влизането си Жорж пожела добър ден на немски език, но никой не отвърна на поздрава му. Младата жена само повдигна към него очи. Той седна така, че тя да остане в зрителното му поле и този ход, изглежда, достави удоволствие на Герда. Лека полека очите му привикнаха с полумрака, в който госпожа Каплер седеше, и тъй като тя не подозираше, че я наблюдават, той можа спокойно и най-подробно да я разгледа. Носеше очила с кокалена рамка, вместо костюма бе сложила синя вълнена рокля с дълги ръкави. Беше с лек грим, и това ѝ придаваше още по-затворено изражение. Каква възраст можеше да има? Приблизително тая на Жорж: двадесет и седем-осем години. Имаше гладко лице, но измъчени очи, като на човек, който е спал зле. Съвсем бялото чело, мъничките уши и свършената линия на носа уравниваха възтежката долна част на лицето. Възхитиха го също раменете и разкошният бюст. Носеше брачна халка и тя бе единственото бижу, наистина ведно с две обици от ситни камъчета със

синия цвят на роклята ѝ. Коя бе тя? Какво правеше тук? Или по-скоро, кого чакаше тук? А тя очакваше някого, като се вземе пред вид телефонният разговор, за който Герда бе споменала. Тя изглеждаше много обикновено, много човешки, всъщност не дотам вълнуваща на вид и все пак готова за дълбоки промени. Когато навън светлината бе по-ярка, младата жена сякаш се отърсваше от сянката и сламенорусата ѝ коса хвърляше метални отблясъци. Как изглеждаше в любовното наслаждение? Как обичаше тя? Гледаше я как отчупва хляба, леко повдигайки лакти, как някак превзето държеше вилицата като перодръжка. Случваше се кола да свирне на завоя и тя наостряше уши, поглеждайки бързо през прозореца. Също тъй се случваше да се обърне към Герда с усмивка и странното бе, че тая усмивка засилваше впечатлението за ранимост, което понякога оставяше. Жорж усещаше в себе си пламенни пориви и копнееше за възможност да заговори тая жена, да я покани на разходка край Мозел, да я предразположи и тя да го придружи, да му разкаже за себе си, да му достави с присъствието си онова леко, светло, нежно щастие, което предугаждаше и за което жадуваше. Ала веднага щом се нахрани, тя излезе, без да му обърне никакво внимание, само че бе свалила очилата си и пристъпяше между масите с далечното безразличие на късогледите. Той не се помръдна, най-напред заради хитрата Герда, която го следеше някак насмешливо с половин око, сетне защото виждаше, че госпожа Каплер се отдалечаваше от него тъй, сякаш нищо не би могло да я спре. Не бе виждал друго човешко лице с такава скръб, изписана на него, помисли си той. Едва бе затворила стъклената врата и той тутакси се почувствува в някаква суха и завинаги безплодна пустиня. Обърна се рязко и видя, че тя влизаше в телефонната кабина вдясно от писалището на съдържателя.

— Това ѝ е поне за четвърти път тая заран — каза Герда, поднасяйки му кафе.

— Мислех, че нея ще потърсят.

— Да, ама никой не я потърси.

За малко остана сам в трапезарията, сетне реши да поеме към Кохел. Когато прекоси хола, госпожа Каплер бе изчезнала.

3

Младежи препусаха с кану по реката, размахали гребла на червени и зелени черти. Разминаха се с кораб от речния транспорт, натоварен с облакътени на парапета пътници. В студения въздух тополите не изглеждаха очертани на фона на ливадата, която стръмно се изкачваше зад тях, а повече изпъкваша с гъстия си извисен клонак. Спомни си как Оберман описваше един алпийски пейзаж: „Порой се спуска от снежните върхари и когато утринното слънце се появява, то е като пробуждане на първобитна земя, един миг от нашите незнайни съдбини.“ По дяволите тая задръстена памет! Отказа се от Кохел, задоволи се да купи от първото село пощенски картички за приятелите си и веднага ги изпрати, изпълнени с любвеобилни думи като заклинание срещу чувството за самота, което все повече го обезверяваше. „Утре ще ида да се настаня другаде.“ На връщане се опита да анализира това, което наричаше „мрачна криза“, и го приписа на мъгливото време, на туй, че долината тук се стесняваше и подтискаше с ограничения хоризонт, и дори се позова на сюжета, който третираше от месеци насам и вероятно въздействуваше на духа му с коварството на оловни изпарения.

Когато стигна недалеч от гостилницата, забеляза в градината госпожа Каплер. Виждаше я много ясно през оградата, както седеше на желязно кресло, боядисано в бяло, близо до една широка кръгла маса с дупки по нея. Между облаците се показва зиморничаво слънцето. Жорж за миг се спря. Зеленият мирис на реката и лекият като от криле шум на вятъра стигаше до него. На няколко метра оттук госпожа Каплер четеше, кръстосала крака, някаква английска книга. Той прекоси входа и се поклони пътьом, ала тя, изглежда, не забеляза тая сдържана вежливост и това го ядоса малко. Можеше обаче да забележи, че тя се бе гримирала и че освежените бузи и устни ѝ придаваха самоуверен вид, без напълно да скрият известна крехкост, която Жорж много ясно виждаше. Той не можеше да си обясни нейната причина, тъй като всеки път, щом помислеше за тая жена, движенията на мисълта му

срещаха съпротива, както при движения на плувец дълбоко във водата. „Любовникът й я кара да чезне по него“ — си каза той. Някой щеше да дойде и откъсне този хубав плод и тутакси тая мисъл се разгъна и покри ума му като ястребови криле. Бързо се качи в стаята, грабна ръкописа си и попадна на страницата, където коментираше лионското писмо от 18 май:

„Животът не е добър за мене, щом съм разочарован от благата му и ми остават само злините му; той е зловец за мене и аз го напускам, съществото, което избира и иска, има това право.“

По повод на тези редове Жорж говореше за „мъжката прозорливост“ на Оберман, но защо бе туй прилагателно? Зачеркна го, сетне поддържа перото във въздуха, неспособен да се съсредоточи истински, а то бе — не се съмняваше в това — поради присъствието долу, почти под прозореца му, на госпожа Каплер.

Той не устоя на желанието да иде до тоя прозорец. Да, тя бе там, застанала тъй, сякаш по-скоро очакваше, нежели почиваше. А може би никого не чакаше? Може би ставаше въпрос само за едно съобщение? А може да го е получила вече, докато е отивал в селото? „И какво от това? Наистина оглупявам!“ Възхити се на тежкия златист кок, на раменете, на дългите бедра и осъзна, че тя не само събуждаше чувствеността му, но имаше и нещо друго, някаква смътна връзка между тях, потулена дълбоко в инстинкта. А защо да не слезе? Защо не се възползува от това обстоятелство и отиде при нея? Озове ли се с нея, тогава ще решава, ще дири някакъв предлог, ще се довери на тая притегателна сила, която носеше в себе си. Тя четеше в оригинал произведение на Гремън Грийн. Можеше дори да различи едрите букви на заглавието върху обложката на книгата близо до една табакера. „Моят английски е доста добър, във всеки случай достатъчно добър, за да се справя!“ Щеше да опита, но заваля дъжд, отначало слабо, после се засили и заплющя. Госпожа Каплер събра набързо нещата си и побягна. В проливния дъжд градината сякаш се стопи, получи се само една неясна маса, в която едва личеше алеята с пясъчната настилка, а

реката вече не се виждаше. В тоя дъжд изви сирената на катер, Жорж го видя как се изниза, сетне бавно и някак злоещо се хлъзна в тая сивота.

Върна се от прозореца. „Ако госпожа Каплер седне да чете в трапезарията или в салона, тогава нищо не е загубено!“ С възбудени от надеждата нерви той се обу набързо (обичаше да работи бос), нахлузи една вълнена фланелка и излезе в коридора. Тъкмо заслиза по стълбището, когато на долния етаж чу познатия му вече шум от токчета и замръзна на място с ръка на перилата. Всъщност тоя шум призова отново не само образа на пътничката, както бе я видял в гръб, облакътена на писалището, но и някои спомени, а най-вече беглото впечатление за загадка. Чу рязко щракване на ключалката. Плющенето на дъжда се засили. Сякаш глутници преминаващи плъхове тъпчеха целия покрив. Жорж доби илюзията, че плува в едно безбрежно време, че вихрушки го отнасяха към отдавна изживени часове и все пак подобни на сегашния, съвършено подобни и белязани със същото чувство за заплаха. Затвори се пак в стаята си неспокоен, с пресъхнала уста. Вън под напъните на вятъра клоните измъчено се огъваха и размахваха като знамена. „Не исках тоя смут да премине тъй скоро, пишеше Оберман. Почувствувах, че нещо докосвах в празнотата“... Отстрани книгата и се изтегна на леглото с чувството, че се спуска в черните води на кладенец, където внезапно щяха да лумнат тайнствени фосфоресценции, съвсем неочаквани и необясними. С очи към тавана и ръце под тила, той още веднъж се вгледа въпросително в себе си, подозирайки смътно, че туй изпитание имаше някакъв смисъл и че той не отстъпваше на съблазните на желанието. Впрочем той се познаваше и знаеше как се събужда неговата чувственост и как избухва. Не, той не желаше тази жена след всичкото туй самоописание, трябваше да заключи, че тя го бе завладяла, както никоя друга досега. При това само бе я зърнал, никога не бе ѝ говорил и нищо не знаеше за нея. А съществото му цяло копнееше да иде при нея, да счупи стъкленото кълбо, в което я виждаше да се движи, далечна, равнодушна и предадена на своята съдба. „Какво трябва да сторя?“ Сега мисълта му се движеше в мъгла, като тая, която обсаждаше къщата и правеше непрогледни стъклата. Все пак си наложи упорито да оглежда всяко ъгълче на съзнанието си и да проумее що за душевно състояние бе

това, което се бе породило в един пласт на разсъдъка му и вече му се изплъзваше.

4

Привечер общата трапеза събра на вечеря две двойки шофьори на тежкотоварни камиони, също така д-р Фогт и една стара дама, представителка на работилница за бельо. Но епископът бе болен и пазеше стаята от заранта. Дошъл бе да си почине в туй спокойно място, придружен от Фогт, който от дълго време го лекуваше.

Каква е болестта му? Герда не знаела. Обаче знаела — и това бе по-важно за Жорж, — че госпожа Каплер сигурно щяла да слезе. В камината пламтяха дебели пънове, а кучето спеше под едно кресло. Жорж виждаше през прозореца трите светлини на замъка, увиснали като три лампиона накрай тъмнината, а над брега гирляндите от електрически лампи сочеха входа на клуба на любителите на къмпинга. Тези картини изглеждаха недействителни, родени от някаква игра на нощта, както и отраженията им в реката, ала те все пак напомняха за мощното водно течение между варовиковите стени на долината. Вече не валеше, но се долавяше, че небето все още бе набъбнало от бури, а зад хребетите светкавици запалваха къси зарева. „Ние все чакаме следващия час, следващия ден, следващата година...“
Още една реминисценция от Оберман. Тя го подразни и тъй като Герда му поднасяше чай, той я запита дали най-после са потърсили по телефона госпожа Каплер.

— Да — каза Герда. — Преди малко. Аз самата прехвърлих разговора в нейната стая.

— А, добре.

Тоя път не почувствува стеснение от любопитството си. Но повече не посмя да разпитва девойката и да измъква други подробности от нея, например това дали госпожа Каплер бе говорила дълго със събеседника си и дали всъщност ставаше дума за един или за една събеседничка, ала тия въпроси се плъзваха в мислите му подобно на дълги тънки влечуги между храсти. „Защо ми трябва да се занимавам с тия неща?“ Изпи една чаша бяло мозелско вино, което му се нравеше, и насочи ума си към спомени от предишното лято,

припомни си един италиански плаж с плисък на вълни и смях на девойки. „Вместо това глухо място да бях избрал Сан Ремо.“ Едва бе почувствувал това съжаление и госпожа Каплер влезе в залата. Кучето отдалече вирна глава, поглеждайки към нея. Най-младият шофьор я сподире с очи до масата ѝ. Тя носеше същия костюм от предишната вечер и един син шал на врата си. Тъй като бе свалила очилата си, Жорж можа да види по-добре нейния поглед, който му се стори поморен, помръкнал, почти остарял. Тя взе да се храни, но както личеше, без апетит и след малко остави яденето и запали цигара. Обмисляше нещо с набръчкано чело, понякога обръщаше лице към прозореца и се вторачваше в нощта, където отново плющеше дъждът. На моменти нейните много светли зеници се втвърдяваха и приличаха на две малки сиви камъчета. Всяко нейно движение бе не толкова нервно, както по време на обед, сякаш бе се отърсила съвсем от нетърпението и тревогата. „Може най-после да е получила утешителни новини.“ Сама в дъното на залата, тя изглеждаше едновременно примирена и несигурна, а той стоеше нащрек някак мъчително. Огънят в камината издаваше звук подобен на хъркане и човек би рекъл, че е самият шум на времето, което тече. Жорж се запита как да си обясни неясните чувства, които изпитваше към тая жена и които някак си го тревожеха. Имаше впечатлението, че ходи в мрачна задънена улица и търси нейния изход, притискан от стръмните стени на високи слепи фасади. От общата маса до него стигаха думите на шофьорите, прекъсвани от смях. Понякога, старата дама се разбъбряше с тъничък гласец, като навеждаше напред гърди и слагаше длан върху ръката на доктора. Светлината, която падаше от тавана, отделяше лицата едно от друго, оттласкваше ги много надалеч в друг един свят. И звуците прекосяваха безкрайни пространства, докато стигнат до Жорж. Сетне видя, че Герда се наведе към госпожа Каплер и си размениха няколко реплики. Косите и на двете имаха еднакъв цвят на мед. Щом му се удаде случай, той попита момичето:

— И тя не знае какво иска — каза то.

— Защо?

— Беше решила да си тръгне след вечеря, куфарът ѝ беше готов, а пък сега...

— Предпочита да остане ли?

— Да.

- Заради лошото време?
- Може би.
- Нищо ли не обясни?
- Ами да прави каквото си ще!
- Така е, наистина.

Герда хитро го погледна и си отиде. Дъждът чукаше по стъклата. На общата маса пак избухнаха в смях и някой извика с весел глас: „Ама че щуротия!“ Когато се смееше, старата дама притискаше до устата си салфетката, навита като тампон. А д-р Фогт се дръпваше назад и на белезникавото му лице лъщяха очи на лешояд. Равнодушна към веселието, госпожа Каплер продължи да пуши, облакътена на масата и склонила ръце пред устните си, а върхът на цигарата ѝ бе обърнат към Жорж, сякаш червеното огънче сочеше точно него. Тя бе свела клепки и продължаваше да стои абсолютно неподвижно зад тъничката завеса дим от цигарата. По стените имаше многоцветни фаянсови чинии, по тях играеха светлинки от огъня, а една от тях, точно над главата на госпожа Каплер, смътно напомняше с формата си едно огромно втренчено и сърдито око. „Всеки от нас е като един остров“ — мислеше Жорж, съзнавайки, че в него се надига необясним страх и леко го души. Спомни си, че бе имал подобно впечатление една нощ в едно прашно градче в Сардиния през август, когато се разтърсваше от треска, а сутринта убеди другарите си да заминат без него. Изведнъж надойдоха други пътници, отърсваха се в хола, влизаха шумно в залата и в бъркотията госпожа Каплер се оттегли. Жорж я видя как заобиколи масата и мина през остъклената врата. Знаеше, че все още има време, че може да я настигне, да я заговори под някакъв любезен предлог и да се отърси така от странното напрежение, но новодошлите се бяха скупчили при входа, сваляха палтата и се шегуваха помежду си. През тия няколко секунди, които загуби, госпожа Каплер се мушна в асансьора. Той постоя съвсем объркан и недоволен от себе си, сетне се завърна на масата и запали цигара. Мислено сподори младата жена по коридора на първия етаж. Щеше да разрови пак куфара, да вземе оттам дрешките си за сън... Докато си представяше всеки неин жест, новопристигналите насядаха край една маса близо до камината — бяха петима, по всяка вероятност семейство, майката висока, здраво сложена жена — и дебелият съдържател раздаде менюто, като се усмихваше ту на един, ту на друг.

„Навярно започва да се разсъблича.“ Жорж си представи сцената — как сваля чорапите, жакета на костюма, полата, блузата — и беше чудно, че в тия представи нямаше никаква еротична сила. Те се редуваха с бързо темпо и напомняха за тревожното ускорение на времето. След като прегледа един вестник, д-р Фогт пушна радиото. Той грижливо настрои апарата и обяви, че ставало дума за концерт, препредаван от Щутгарт. Две-три светкавици блеснаха с бяла светлина в стъклата и предизвестиха музиката. Жорж се заслуша, ала едно едничко видение го владееше и в него госпожа Каплер ходеше напред-назад „непорочно гола“, с печална уста и решише дългите си разпуснати коси.

Сега д-р Фогт бе седнал настрана, а големият пес бе изтегнат при краката му. През прозореца се мяркаха светлините на отсрещния бряг, трепкащи и смътни в дъжда. Изглеждаха отчайващо непостижими, навярно защото очертаваха огромни пластове нощ, враждебни, подтискащи, прекосявани от мъгли, набучени със скали. „Какво търся тук в тая неприветлива дупка?“ Чувствуваше, че бе загубил всякаква способност за възторг, за възхищение, за пристрастяване, че нещо в него полека загасва като лампа, която догаря, и че госпожа Каплер бе свързана с тая промяна. При тая мисъл той изви поглед към масата, където бе седяла госпожа Каплер, все още неразтребена от Герда. Недалеч от приборите блестеше някакъв предмет. Заинтригуван, той стана. Никой не се интересуваше от държането му. Позна сребърната табакера, която бе вече видял следобед от прозореца горе. Взе я и точно в тоя миг от радиото бликнаха и полетяха лирични звуци на цигулки. Повика с ръка Герда.

— Забравила я — каза тя. — Много е разсеяна.

Табакерата бе украсена с кукумявка, гравирана върху плочка от розова сплав, копие на Дюреровата кукумявка на Албертина Виенска, възпроизведена изцяло с два аметиста, изобразяващи очите. В тия инкрустирани камъни играеха светлинки и придаваха на погледа на птицата жива дълбочина.

— Ако желаете — каза Герда, — ще ѝ я предам утре. Сега навярно спи.

— Благодаря, ще сторя това сам.

Тя продължи да се усмихва, но бе се изчервила силно, навярно смутена при мисълта за любовната интрижка, която този случайно

намерен предмет щеше да улесни. Тя добави със свенлив гласец:

— Тя е в шестнайста стая, в дъното на коридора.

Той отвърна на усмивката, леко потупа ръката ѝ и излезе в хола, където топлината на радиаторите засилваше аромата от един огромен букет перуники. Един туристически афиш показваше Кьолнската катедрала, гледана от самолет, а на заден план Рейн сякаш отбелязваше края на дълго пътешествие, последния етап на края на мрачен път. Ами ако тутакси се качи при госпожа Каплер, нямаше ли да се приеме зле постъпката му в тоя необичаен час? Защо наистина не предостави на Герда да върне тоя предмет? И после защо да не почака до утре? Ако госпожа Каплер бе забелязала, че е забравила нещо, тя вече е прибягнала до вътрешния телефон и е предупредила съдържателя! И като си спомни, че тя се бе отказала от пътуването нощем заради умората, предположението му, че тя спи, още повече се засили. Ала нито тези разсъждения, нито угризенията бяха достатъчно силни да заличат желанието му да види на всяка цена госпожа Каплер. Нещо повече, неусетно той се бе качил на първия етаж.

Епископът обитаваше също една от тези стаи. „Само да не сгреша!“ Поусъмни се за миг: „Дано само Герда не ми е изиграла някой номер!“ Потърси пипнешком копчето за осветление. Музиката от радиото не стигаше дотук, само дъждът почукваше в тишината. Това извика в него саркастичния образ на епископа, дошъл при позвъняването му натъкмен като за богослужение, в дрехи, искрящи от позлата, с митра на главата и с хлътноло лице. Най-сетне успя да светне в коридора и намери отбелязаната с номер 16 врата. Отдолу се процеждаше светлина. „Значи, още е будна. Освен ако е забравила да изгаси!“ Вслуша се с притаен дъх, като се боеше, че през тия няколко секунди могат да го изненадат в тая любопитна поза. Табакерата пареше в ръцете му. „Какво търся тук! Ставам смешен!“ Почукването на тая врата му се струваше трудно като плуване в ледена вода. И същевременно в себе си долавяше същия страх, който сковаваше сърцето му целия следобед. А тази жена бе там, толкова близо, че му се прииска да погледне през дупката на ключалката с любопитството на актьор, който гледа публиката през отвора на завесата. Вече не можеше да си тръгне. Едната му половина сякаш го чакаше оттатък и го викаше. Да си тръгне би било равносилно на изоставяне, на предателство! Осветлението в коридора изключи, отново настана мрак и в последвалия в душата му смут Жорж доби впечатлението, че е застанал на върха на едно скеле, което е пред сгромолясане. „Какво трябва да сторя?“

На десетина метра оттук се процеждаше светлина под друга една врата. Навярно бе стаята на епископа. И той не спеше. И отново абсурдното видение с духовника изплува в неговите тежки бляскави одежди, с изкрещия от скъпоценни камъни жезъл и поглед, пълен с изненада и укор. Отначало той почука лекичко със свит показалец няколко пъти. Изглежда, че звукът не се чу оттатък вратата. Отвътре никакъв отговор. Чукна по-силно, звукът отекна в него и тутакси го изплаши. Какво значение има епископът! Какво значение има

скандалът! Какво значение имат последствията! Тоя път похлопа с пестник, обзет от някакво безумие, и тъй като отвътре пак нищо не се чу, той разтърси бравата. Вратата тутакси се поддаде, зейна на четиридесет и пет градуса и спря неподвижно. През ечащите зали на разсъдъка му ироничният глас на шофьора повтори като ехо: „Ама че щуротия!“ Не смееше да мръдне. Стаята тънеше в полумрак (осветяваше се навярно косвено от банята) и бе точно повторение на неговата с тая разлика, че гардеробът бе вляво, а не вдясно от прозореца и можа да се види отразен — беше като истукан, с уплашено изражение и все още протегнатата ръка. Леглото празно. Дори неотгърнато. На пода — куфарът изправен със закопчани кожени каиши. Направи крачка встрани и рече: „Извинете ме.“ Седнала на стол и облакътена на масата, госпожа Каплер бе обхванала с ръце лицето си, свършено безучастна към нахълтването на Жорж. Носеше сивия си костюм.

— Госпожо, извинете ме — каза отново той с по-уверен глас, но изглежда, че и сега гласът му не стигна до нея и потъна в пространството на стаята. А тя сякаш тънеше в дълбините на земята, под грамадна черупка от скали, изолирана като въздушно кълбо под земните пластове. В тоя миг госпожа Каплер се изправи, без да прояви нито изненада, нито укор. Погледна го мълком ала виждаше ли го наистина? Погледът ѝ сякаш го пронизваше, като че ли бе прозрачен, а зениците ѝ блеснаха със същия печален блясък като на птицата от табакерата. Навярно от лошата светлина чертите на лицето ѝ бяха хлътнали, бледността се засилваше и ѝ придаваше израз на неизлечима скръб? Значи тъй! Плакала е. Размитият грим на клепките образуваше кръгове по бузите, но вместо да я загрозят, те придаваха на красотата ѝ нещо безумно; въпреки че направи усилие да се овладее, устните ѝ трепереха, подръпвани от слаб тик. Имаше дълга бяла шия, гъсти съвсем влажни мигли и както беше седнала, ханшът ѝ някак хармонично се заобляше отстрани. Думата „чувствена“ бе изпъкнала в съзнанието на Жорж най-напред и той вече не чувствуваше същото смущение, въпреки необичайната ситуация.

— Донесох ви това — каза той на английски.

Двата аметиста блеснаха тутакси, щом сложи табакерата на масата. Госпожа Каплер ги погледна тъй, сякаш имаха върху нея магнетично действие. И понеже трябваше да влезе в стаята, Жорж

зърна над камината един бял плик, опрян до цокъла на стенния часовник. Без никакъв адрес, само едно име бе написано с висок женски почерк.

— Този предмет е ваш, нали?

Той посочи табакерата, мъчейки се да спечели време, да я накара да проговори и чувствуваше, че е проникнал в един безотраден свят, че пристъпя в една празнота, че душата на госпожа Каплер бе решително непознаваема. И той възненавидя тая сумрачна светлина в стаята.

— Да, това е мое, наистина — каза тя.

За първи път чу гласа ѝ.

— Забравили сте я в трапезарията. Позволих си да...

— Да. Признателна съм ви.

Това изречение, помисли си Жорж, можеше да се приеме за двусмислено, но той се поклонил с вид, че не желае повече да се натрапва и си тръгна. В края на краищата достатъчно би било да ѝ съобщи по вътрешния телефон. Или да мушне бележчица под вратата. Беше топло. Докато той се оттегляше, тя стана и уморено приглади косите си. Всеки неин жест изглеждаше някак незавършен. Той попита:

— А, извинете, нали това е кукумявката на Дюрер?

— Да.

Едно бегло „да“ с края на устните. Жорж съзнаваше, че в тая сцена всичко увисваше в пространството и един малък тласък, една едничка неуместна дума би нарушила туй странно равновесие. И още това впечатление, че потъва в самотата на тая жена с точността на скалпел в изтерзана плът. Ала нека не насилва нищо. Трябваше само да се помъчи да я измъкне от тоя затвор, в който се бе затворила, да улесни с всички сили нейното избавление. Тя стоеше права с ръка на облегалката на стола си. Далеч отвъд стените изрева с клаксона си кола, но госпожа Каплер не промени вида си на сомнамбул.

— Простете ми, ако съм дошъл в неподходящо време — каза той.

Подобна фраза звучеше изтъркано, но за предпочитане бе да избягва да я пита болна ли е, да не ѝ задава никакъв точен въпрос. Тъй като се намираще срещу банята, той чу как водата от умивалника капеше с упорит шум на метроном. На масичката зърна чаша и две жълти туби една до друга. Госпожа Каплер бе проследила погледа му и после го погледна някак странно и малко изотдолу, едновременно

боязливо и предизвикателно. Важното е да устои на желанието да действува, да грабне тубите. Чукането на всяка капка отекваше в мозъка му и изостряше не толкова чувството на състрадание, колкото на ужас. „Значи това било!“ Тая очевидност изплува из дълбините на съзнанието му както риба блясва за миг над водата, подгонена от невидимо чудовище.

— Госпожо, смее ли да...

И отново прикри смущението си с банален светски израз. Ала чувствуваше интуитивно, че тя долавяше желанието му да я притегли до себе си, че тя нямаше да се противи, ако постъпи предпазливо, ако достатъчно деликатно изпълнява ролята на човек, който не подозира това крушение, това доброволно потъване в едно мрачно блато.

— Госпожо, смее ли да ви поканя да довършите вечерята си с мене долу?

Тя го гледаше напрегнато, осветена отстрани, а раменете ѝ потреперваха. Поиска му се да я прегърне, да целуне челото ѝ, косите, бузите, устните, да ѝ предаде своето доверие, да ѝ вдъхне своята смелост, защото в крайна сметка да живееш значеше да залагаш смело! Ала тя бе още много далеч от брега и той трябваше да хитрува.

— Нашият гостилничар — каза непринудено той — сервира великолепен сливов ликьор, а огънят още не е загаснал.

Този път на лицето ѝ се изписа смирение и това го трогна. Тя не отвърна нищо и той настоя!

— Моля ви...

Тогава тя кимна с глава и на бузите ѝ изби червенина.

— Много съм щастлив, че приехте, госпожо.

И пак с тоя тон на „галантен мъж“, който ненавиждаше, но в случая беше удобен и сигурен.

— Вижте — каза тя стеснително, — преди това трябва да...

Не намери английската дума и уморено посочи лицето си. Виждаше добре, че тя бе направила огромно усилие, за да стигне до него, ала на лицето ѝ все още стоеше изразът на въжеиграч, когото последните метри въже над бездната хвърлят в ужас. Домъчня му за нея и каза:

— Ще слеза и ще ви чакам в залата.

Тя притвори клепки в знак на съгласие.

6

Когато си тръгна, установи, че под вратата на епископа все още светеше. Дали от гостилничаря бе чул, че духовникът бил болен от рак? По стълбището го настигна музиката от Щутгарт, обгърна го като жужащо ято насекоми и той изведнъж установи, че преди малко напусна младостта си, че бе по-сигурен в силите си, с повече любопитство към света, по-жаден за наслади, за успехи и най-сетне по-жаден за щастие! Чувствуваше се като лампа, която гори по-силно високо в мрака. Тая жена ще дойде, той ще улови ръката ѝ, беше сигурен, че и тя ще засвети! Д-р Фогт слушаше концерт от Моцарт пред камината. Бяха сложили в огнището няколко пъна, които изпускаха дълги извиващи се пламъци. Жорж седна на едно кресло. „Тя няма да се бави. Но щом минат десет минути, пак ще се кача!“ Като морски птици кръжаха мислите му в едно тревожно пространство. Спомни си, че му бе зле през деня. Какво тайнствено притегляне го бе повело? „Може би дойдох съвсем навреме!“ Ах, да дойдеше веднъж тя и тази музика, тоя огън, тия цветя щяха да си възвърнат тяхната утешителна сила! От време на време кучето изръмжаваше на сън. Докторът се бе унесъл. На скарата в огнището купчините жаравя навяваха представата за едно царство, опустошено от безжалостна разрушителна съдба! Обзет от нетърпение, Жорж стана. И точно в тоя миг видя как госпожа Каплер блъсна стъклената врата и в своя сив костюм пристъпи с някакво ведро великолепие. Беше свалила синия си шал, старателно се бе гримирала, а очилата ѝ скриваха посърналите ѝ очи. Тя ли е в действителност? И наистина ли бе изживял сцената в нейната стая? Тя сериозно гледаше пламъците и перуниките, красотата ѝ му се видя дълбока и архаична и той сподави желанието да протегне ръка, да я докосне с върха на пръстите си, да опипа като слепец това лице. Като я отведе до креслото, той повика съдържателя, като плесна с ръце. Кучето подскочи. Докторът с обич го погали по гърба. Точно над главите им епископът навярно е буден в

полумрака, наситен с аптекарски миризми. В помещението бе тихо. Бурята навън отминаваше.

— Разбира се, разбира се — казваше съдържателят, като се смееше, — докторът също с удоволствие ще приеме една чашка!

Този миг беше напрегнат като ненадеен отдих, сякаш никой по цялата земя не биваше да умира тая нощ. Без да се наведе, скришом, с късо движение тя хвърли в огъня един свит на топка плик, а когато той падна в жарта, показаха се два жълти предмета, които се овъглиха също бързо. Жорж не забеляза това. За него този ден завършваше като една съвършена линия. Чувствуваше се изпълнен с въображение, с желанието да се хареса, да покори. Нощта напираше по стъклата и звездите изгряваха. Всичко бе ново. Всичко беше без начало и без край и да живее бе цяло чудо! За да може да говори ниско та докторът да не чуе думите му, той бе седнал много близо до госпожа Каплер:

— От снощи — каза той — мисля само за вас...

Тя извади от чантата си табакерата и я подаде на Жорж със слаба усмивка и все пак лицето ѝ изразяваше една все още далечна светлина като нощно отражение на повърхността на водата от потънала на дъното лампа.

Издание:

Автор: Еманюел Роблес

Заглавие: Сянката и брегът

Преводач: Денка Дамянова

Година на превод: 1980

Език, от който е преведено: Френски

Издание: първо

Издател: Книгоиздателство „Георги Бакалов“

Град на издателя: Варна

Година на издаване: 1980

Тип: сборник

Националност: френска

Печатница: ДП „Стоян Добрев — Странджата“ Варна

Излязла от печат: 14.V.1980 г.

Редактор: Здравко Пеев

Редактор на издателството: Панко Анчев

Технически редактор: Пламен Антонов

Художник: Георги Стаменов

Коректор: Денка Мутафчиева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/1738>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.